

Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie

Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

379 AUSTRALIË / AUSTRALIA

- 379

Hessel Gerritsz, 1618:
[Kaart van de Indische Archipel en het Zuidland].
[Chart of the Malay Archipelago and the South Land].
- 380

[Anoniem / Anonymous, 1622–1627]:
[Kaart van de westkust van Australië].
[Chart of the west coast of Australia].
- 380

Hessel Gerritsz, 1627:
Caert van ’t Landt van d’ Eendracht / uyt de Journalen ende afteykeningen / der Stierluyden t’samengestelt.
Chart of Eendracht Land / compiled form the Journals and drawings / of the Pilots.
- 381

Hessel Gerritsz, 1622:
[Kaart van de Indische Oceaan met de westkust van Australië].
[Chart of the Indian Ocean with the west coast of Australia].
- 382–383

[Hessel Gerritz, ca./c. 1625]:
[Kaart van de Golf van Carpentaria].
[Chart of the Gulf of Carpentaria].
- 384

[Johannes Vingboons, 1665–1670]:
[Kaart van de Indische Oceaan met de westkust van Australië, uitsnede].
[Chart of the Indian Ocean with the west coast of Australia, section].
- 385

[Johannes Vingboons, 1665–1670]:
[Kaart van het oostelijk deel van de Indische Oceaan].
[Chart of the eastern part of the Indian Ocean].
- 386–387

[Anoniem / Anonymous, ca./c. 1695]:
[Kaart van het Zuidland].
[Chart of the South Land].
- 388

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Aldus verthoont hem het landt als ghijde 6 Mijlen.
Thus appears the land when you [are] 6 Miles [from it].
Aldus verthoont hem Anthonij van Diemens Landt Als ghij Wtten Westen Compt en bent op Zuijder Breede van 42½ Gr.
Thus appears Anthony van Diemen’s Land When you come From the West & are at a Southern Latitude of 42½ Degr.
- 388

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Aldus verthoont hem het Landt Als ghijder 5 Mijlen Van Zijt.
Thus appears the Land When you Are 5 Miles From it.
Aldus verthoont hem het Landt Als ghijder 2 Mijlen Van Zijdt.
Thus appears the Land When you are 2 Miles From it.
Aldus verthoont hem Anthonij van Diemens Landt Als ghij Wten Westen compt & bent op de Zuijder breede van 42½ Gr.
Thus Appears Anthony van Diemen’s Land When you come From the West & are at a Southern latitude of 42½ Degr.
- 389

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Aldus verthoont hem het landt als ghijder Een Mijl.
Thus appears the land when you [are] One Mile [from it].
Aldus verthoont hem Anthonij Van Diemens Landt Als ghij Wtten Vesten Compt ende bent op de Zuijder Breede van 42½ Grad.
Thus appears Anthony van Diemen’s Land When you Come From the West and are at a Southern Latitude of 42½ Degr.
- 389

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Aldus verthoont hem Anthonij Van Diemens landt Als het Noord-oost ende Noord Noord oost van is het bovenste 8 Mijlen het tweede 6 Mijlen het derde 4 Mijlen.
Thus appears Anthony van Diemen’s Land When it is to the North-East and North-North-East at a distance of the uppermost 8 Miles the second 6 Miles the third 4 Miles.
Aldus verthoont hem Anthonij Van Diemens Landt als ghij daer bij langs seijlt van Wits Eijlanden voor Sueers Eylanden tot aen maet Suickers Eijlanden.
Thus appears Anthony van Diemen’s Land when you sail along it from Wit’s Islands past Sweers’s Islands to the Maatsuyker Islands.
- 390

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Aldus verthoont hem het landt als ghijder 5 Mijlen Noord West van Zijt is gelegen hoogte van omtrent 44 Gra.
Thus appears the land when you Are 5 Miles to the North-West from it is situated [at a] latitude of about 44 Degr.
Alsdus verthoont hem het Landt als ghijder 4 Mijlen Zuijd West Van Zijdt.
Thus appears the Land when you are 4 Miles to the South-West From it.
Aldus verthoont hem het Anthonij van Diemens Landt als ghij daer bij langs seijlt van / Maet Suickers Eijlanden Tot Boreels Eijlanden ofte Stormbaij.
Thus appears Anthony van Diemen’s Land when you sail along it from / the Maatsuyker Islands To Boreel’s Islands or Storm Bay.
- 390

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Aldus verthoont dit Landt Als ghijder bij langhs zeylt vande Zuijd Caep tot Marias Eijlanden.
Thus appears this Land When you sail along it from the South Cape to Maria’s Islands.

- 391

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
[Kaart van de zuidoostkust tussen Boreels Eilanden en de Zuidkaap met Tasmans Eiland].
[Chart of the south-east coast between Boreel’s Islands and the South Cape with Tasman’s Island].
- 391

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
[Kaart van Frederik Hendrik Baai].
[Chart of Frederik Hendrik Bay].
- 392

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Aldus verthoont dit landt als ghijder bij langs zeijlt vande Marias Eijlant Tot Schoutens Eylandt.
Thus appears this land when you sail along it from Maria’s Island To Schouten’s Island.
Aldus verthoont dit Landt als ghijder bij langs zeijlt Vande Schoutens Eylandt Tot Vanderlins Eijlandt.
Thus appears this Land when you sail along it From Schouten’s Island To Vanderlin’s Island.
- 392

[Anoniem / Anonymous, 1643]:
Anthony Van Diemens Landt / Dit is beseijlt ende ondeck met de Scheepen Heemskerck ende Zeehaen / Onder het Commande Vanden E. Abel Tasman Inden / Jare 1642 Den 24 Nouuember.
Anthony Van Diemen’s Land / This was sailed to and discovered with the Ships Heemskerck and Zeehaen / Under the Command of the Hon. Abel Tasman In the / Year 1642 On the 24th of November.
- 393

Isaac Gilsemans, [1642]:
Anthonio van Diemens Landt beseijlt bij de / Schepen Hemskercken Ende Zeehaan Adij 24en / November Anno 1642.
Anthonio van Diemen’s Land sailed to by the / Ships Heemskerck And Zeehaen On the 24th / of November Anno 1642.
- 393

[Johannes Vingboons, ca./c. 1660]:
Anthoni van Diemens Landt is Beseijlt en Ondeckt / met de Scheepen Heemskerck ende Zeehaen onder ’t commando / vande Commandr. Abel Tasmans. Inde Jaeren 1642 den 24 novem.
Anthony van Diemen’s Land was Sailed to and Discovered / with the Ships Heemskerck and Zeehaen under the command / of the Commander Abel Tasmans In the Year 1642 on the 24th of November.
- 394

[Johannes Nessel, toegeschreven/attributed, ca./c. 1658]:
’T Lant van Eendracht. / oft Afbeeldinge van ’t Zuijtlandt Ondeckt door den Schipper Samuel Volckerts / in de Maendt Februario En Maart A:o 1658, met de Wakende Boeij.
Eendracht Land. / or Depiction of the South Land Discovered by Skipper Samuel Volckerts / in the Months of February And March A:o 1658, with the Wakende Boeij.
- 394

[Johannes Nessel, toegeschreven/attributed, ca./c. 1658]:
’T Lant van Eendracht. / oft Afbeeldinge van ’t Zuijtlandt Ondeckt door den Schipper Samuel Volckerts / in de Maendt Februario En Maart A:o 1658, met de Wakende Boeij.
Eendracht Land. / or Depiction of the South Land Discovered by Skipper Samuel Volckerts / in the Months of February And March A:o 1658, with the Wakende Boeij.
- 395

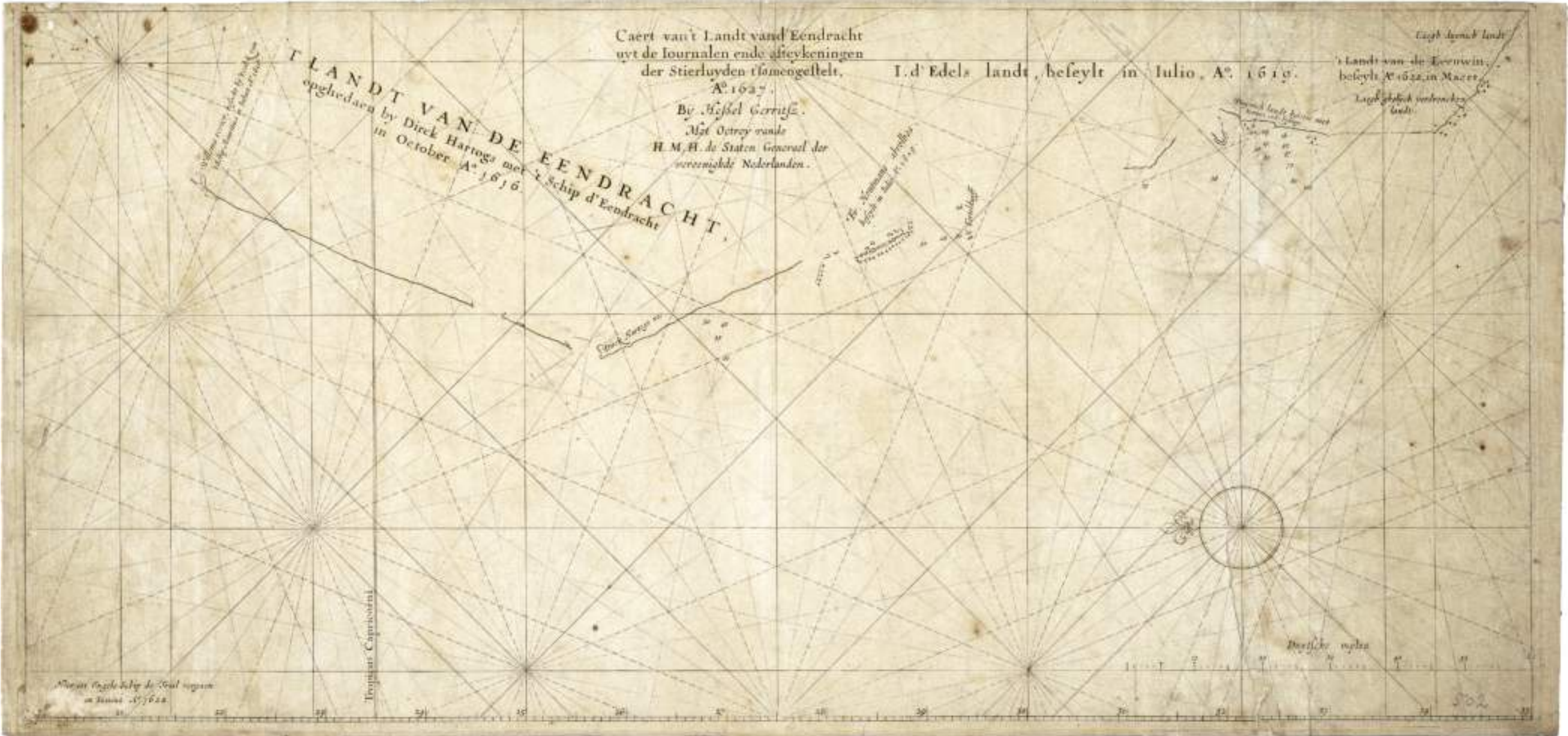
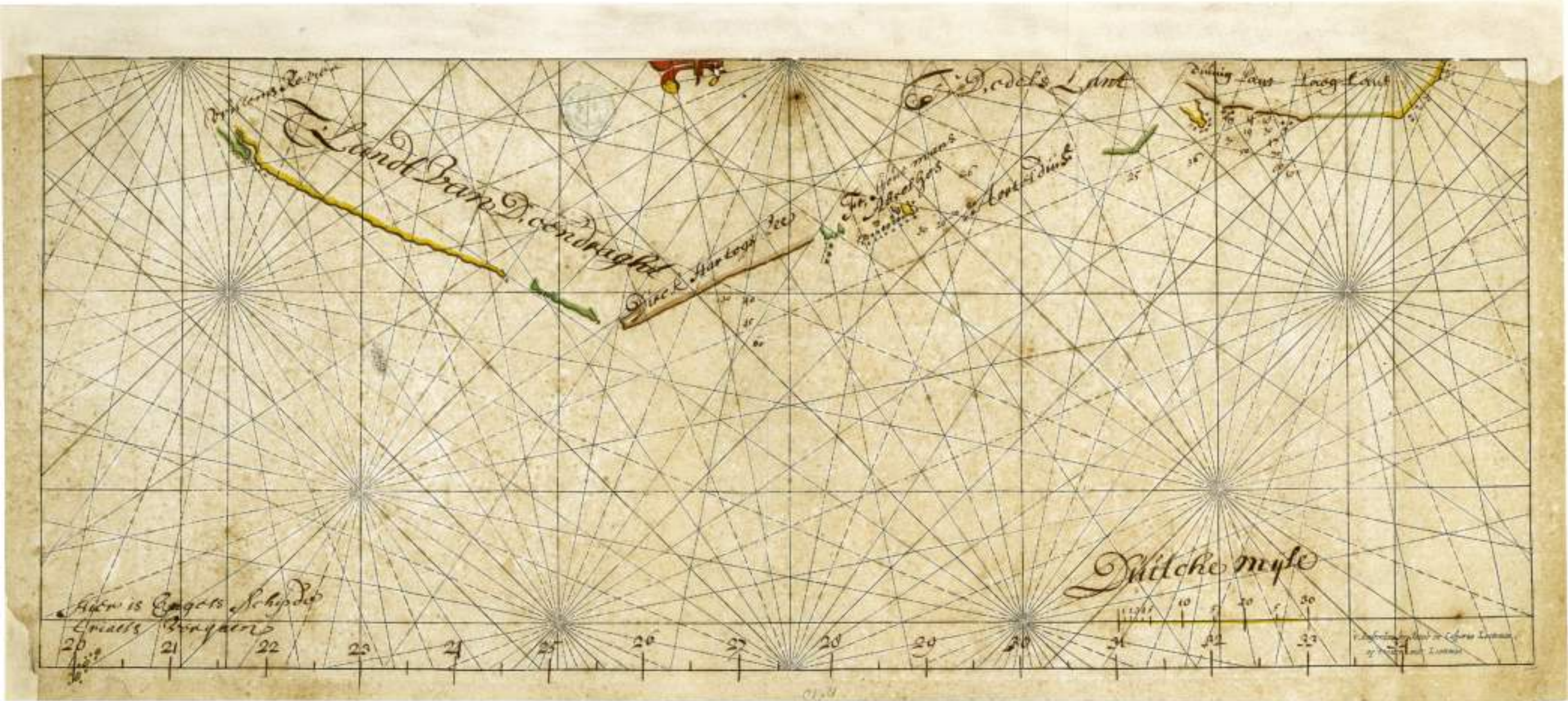
[Johannes Nessel, toegeschreven/attributed, ca./c. 1658]:
’T Lant van Eendracht. / oft Afbeeldinge van ’t Zuijtland, Ondeckt door den Schipper Aucke Pieters Jonck. / in de Maendt Februario En Maart A:o 1658, met Emeloort.
Eendracht Land. / or Depiction of the South Land, Discovered by Skipper Aucke Pieter Jonck. / in the Months of February And March A:o 1658, with the Emeloort.
- 396–397

[Johannes Nessel, toegeschreven/attributed, ca./c. 1658]:
’T Lant van Eendracht / oft Afbeeldinge van ’t Zuijtlandt, Ontdeckt door den Schipper Aucke Pieters Jonck / in de Maend Februario En Maart A:o 1658 met Emeloort.
Eendracht Land / or Depiction of the South Land, Discovered by Skipper Aucke Pieters Jonck / in the Month of February And March A:o 1658, with the Emeloort.
- 396

[Anoniem / Anonymous, 1810–1815]:
De / Noordt Zyde / Vant’ / Zuyd land / Beseilt en Opgedaan met ’t fluytie / de Vlieyende Swaan in de maandt / Feb. door Jan van der Wall 1678.
The / North Side / Of the / South Land / Sailed to and Surveyed with the flute / the Vliegende Swaan in the month of / February by Jan van der Wall 1678.
- 397

[Anoniem / Anonymous, 1810–1815]:
Hollandia Nova / Nader ontdeckt anno 1705 door het Fluytscheepje / Vossenbosch, de Chaloup Wajer, Ende Phantialling / Nova Hollandia, den 2 Maart van Timor vertrocken.
Hollandia Nova / Explored in detail anno 1705 in the Flute / Vossenbosch, the Sloop Wajer, And the Pantjaling / Nova Hollandia, having left from Timor on the 2nd of March.

398-399	[VictorVictorsz], 1697: T' Zuydlandt. The South Land.	399	[VictorVictorsz, 1697]: No: 15: / Op de Z: Br: van 21 gr: 33 aant Noort ejndt van t Zuijtlandt, in een boght geanckert leggende, op d: diepte van 10 vaam swardt fijn zandt ¼ mijl buijten de wal / verthoont t landt aldus, gelijk hier onder aanwijst letter H: het oostelijkste landt, zijnde een witte hoeck, en letter K: het westelijkste, zijnde een Hooge hoeck. No: 15: / At a S: lat: Of 21 degr: 33 off the Northern tip of the South Land, lying at anchor in a bight, at the depth of 10 fathoms black fine sand ¼ mile from shore / the land showing thus as is indicated below by letter H: the easternmost land, a white headland, and letter K: the westernmost, being a High cape.
398	[VictorVictorsz, 1697]: Aan d Noort Zijde van t Eijlandt T: Rottenest geanckert leggende ½ Mijl van d: wal op de diepte van 10 vaam zandgrondt / d: midde vant Eylandt ZZW van ons verthoonde hem t zelve aldus gelijk dees figuur No. 1: aanwijst. Lying at anchor off the North Side of Rottnest Island ½ Mile from shore at the depth of 10 fathoms sandy bottom / the centre of the Island to the SSW of us appears thus like this figure No. 1: shows. No: 1: / T Eijlant T Rottenest. No: 1: / Rottnest Island. No: 2: / Op d: Z: br: van 30 gr: 51 mt langhs de wal Zeijlende verthoont sich deese hoogte gelegen Opt vast landt. No: 2: / At a S: lat: of 30 degr: 51 min. S Sailing along the shore this Elevation is seen On the mainland. No: 3: / Op d: Z: br: van 30 gr: 16 mt langhs de wal zeijlende verthoont hem als het onder zich is. No: 3: / At a S: lat: of 30 degr: 16 min. sailing along the shore it appears as shown below.	400	[Gerard van Keulen, 1710-1726]: T / Zuijd Landt / ontdekt door Willem de / Vlamingh in den Maande van / Jan. en February 1697 met 't Jagt / de Geelvink de Hoeker de Nijptang / en t Galjoot t Weseltie. The / South Land / explored by Willem de / Vlamingh in the Months of / Jan. and February 1697 in the Yacht / the Geelvink the Hooker the Nijptang / and the Galliot the Weseltje.
398	[VictorVictorsz, 1697]: No: 4: / Op d: Z: br: van 28 gr: 50 mt langhs de wal Zeijlende verthoont hem als het onder te b:oogen is. No: 4: / At a S: lat: of 28 degr: 50 min. sailing along the shore it appears as may be seen below. No: 5 / Op d: Z: br: van 28 gr: langhs de wal zeijlende verthoont sich als hier onder staat. No: 5 / At a S: lat: of 28 degr: sailing along the shore it appears as shown below. No: 6 / Op d: Z: br: 27 gr: 37 mt verthoont sich als hier onder getijckent staet dit Hooi geberghte is de houck in de kaart genaemt d: Roode houck. No: 6 / At a S: lat: of 27 degr: 37 min. [the shore] appears as drawn below, this Grassy hill is the headland on the chart named d: Roode houck.	401	[Gerard van Keulen, 1710-1726]: T / Zuijd Land / ontdeckt door Willem de / Vlamingh / in de Maende van Jan. en Febru. 1697 / met t Jagt de Geelvink de hoeker / de Nijptang en t Galjoot 't Weseltie. The / South Land / explored by Willem de / Vlamingh / in the Months of Jan. and Febru. 1697 / in the Yacht the Geelvink the hooker / the Nijptang and the Galliot the Weseltje.
398	[VictorVictorsz, 1697]: No: 7 / Op d: Z: br: van 27 gr: 12 mt verthoont sich t landt aldus. No: 7 / At a S: lat: of 27 degr: 12 min. the land appears thus. No: 8 / Op d: Z: br: van 27 gr: verthoont t landt aldus. No: 8 / At a S: lat: of 27 degr: the land appears thus. No: 9 / Op d: Z: br: van 26 gr: 20 mt verthoont t landt sich aldus. No: 9 / At a S: lat: of 26 degr: 20 min. the land appears thus.	401	Joannes van Keulen, [1753]: Het Westelijkste Gedeelte / van / T Land vande Eendragt / of / Nova Hollandia. / Strekkende van het Eyland Rottenest, tot / voorby de Willems Rivier. The Westernmost Part / of / Eendracht Land / or / Nova Hollandia. / Extending from Rottnest Island, to / beyond the Willem's River.
399	[VictorVictorsz, 1697]: No: 10 / No: 11: / Op d: Z: br: van 26: gr: 2 mt in d:Openingh aan t Zuijt Eijnde van Hartoogs Eijlandt, geanckert leggende op d: diepte van 20 vaam / d: houck letter A: ZZW: ½W: een canon schoot van ons, verthoont t landt aldus. No: 10 Van letter B: tot letter D: is gelegen op Hartooghs Eijlts Zuijt zijde. No: 11 Opt vaste landt van waar letter A: is desselfs West hoeck. Letter C: Een Eijlandtie, onder laast genoemde West hoeck gelegen. Letter D: Streckende bogt ward in omde O: de stippelingh. Letter E: Betekent een droogte die van de vaste wal tot aan t Groote Eijlandt overloopt, daarop is 2: en 2½ vaam waater klippige grondt. No: 10 / No: 11: / At a S: lat: of 26: degr: 2 min. lying at anchor at the depth of 20 fathoms in the opening at the Southern Tip of Hartogsz's Island / the headland letter A: SSW: ½W: a cannon-shot from us, the land appears thus. No: 10 From letter B: to letter D: lies on the South side of Hartogsz's Island. No: 11 On the mainland, of which letter A: is the West point of the same. Letter C: A small Island, lying below the last mentioned West point. Letter D: A bay in which the dotted line is stretching East. Letter E: Indicates a shoal which from the shore runs on to the Main Island, with 2: and 2½ fathoms of water rocky bottom.	402	[Anoniem / Anonymous, ca./c. 1728]: [Kaart van de Houtman Abrolhos met de plaats van stranding van de Zeewijk]. [Chart of the Houtman Rocks with the location of the shipwreck of the Zeewijk].
399	[VictorVictorsz, 1697]: No: 10 / No: 11: / Op d: Z: br: van 26: gr: 2 mt in d:Openingh aan t Zuijt Eijnde van Hartoogs Eijlandt, geanckert leggende op d: diepte van 20 vaam / d: houck letter A: ZZW: ½W: een canon schoot van ons, verthoont t landt aldus. No: 10 Van letter B: tot letter D: is gelegen op Hartooghs Eijlts Zuijt zijde. No: 11 Opt vaste landt van waar letter A: is desselfs West hoeck. Letter C: Een Eijlandtie, onder laast genoemde West hoeck gelegen. Letter D: Streckende bogt ward in omde O: de stippelingh. Letter E: Betekent een droogte die van de vaste wal tot aan t Groote Eijlandt overloopt, daarop is 2: en 2½ vaam waater klippige grondt. No: 10 / No: 11: / At a S: lat: of 26: degr: 2 min. lying at anchor at the depth of 20 fathoms in the opening at the Southern Tip of Hartogsz's Island / the headland letter A: SSW: ½W: a cannon-shot from us, the land appears thus. No: 10 From letter B: to letter D: lies on the South side of Hartogsz's Island. No: 11 On the mainland, of which letter A: is the West point of the same. Letter C: A small Island, lying below the last mentioned West point. Letter D: A bay in which the dotted line is stretching East. Letter E: Indicates a shoal which from the shore runs on to the Main Island, with 2: and 2½ fathoms of water rocky bottom.	403	[Anoniem / Anonymous, ca./c. 1728]: [Kaart van de Houtman Abrolhos met de plaats van stranding van de Zeewijk]. [Chart of the Houtman Rocks with the location of the shipwreck of the Zeewijk].
399	[VictorVictorsz, 1697]: No: 10 / No: 11: / Op d: Z: br: van 26: gr: 2 mt in d:Openingh aan t Zuijt Eijnde van Hartoogs Eijlandt, geanckert leggende op d: diepte van 20 vaam / d: houck letter A: ZZW: ½W: een canon schoot van ons, verthoont t landt aldus. No: 10 Van letter B: tot letter D: is gelegen op Hartooghs Eijlts Zuijt zijde. No: 11 Opt vaste landt van waar letter A: is desselfs West hoeck. Letter C: Een Eijlandtie, onder laast genoemde West hoeck gelegen. Letter D: Streckende bogt ward in omde O: de stippelingh. Letter E: Betekent een droogte die van de vaste wal tot aan t Groote Eijlandt overloopt, daarop is 2: en 2½ vaam waater klippige grondt. No: 10 / No: 11: / At a S: lat: of 26: degr: 2 min. lying at anchor at the depth of 20 fathoms in the opening at the Southern Tip of Hartogsz's Island / the headland letter A: SSW: ½W: a cannon-shot from us, the land appears thus. No: 10 From letter B: to letter D: lies on the South side of Hartogsz's Island. No: 11 On the mainland, of which letter A: is the West point of the same. Letter C: A small Island, lying below the last mentioned West point. Letter D: A bay in which the dotted line is stretching East. Letter E: Indicates a shoal which from the shore runs on to the Main Island, with 2: and 2½ fathoms of water rocky bottom.	403	[Abraham Anias, ca./c. 1730]: Het Land van den Eendragt / A:o: 1697 Bezogt door W:m de Vlaminck. Eendracht Land / A:o 1697 Visited by W:m de Vlaminck.
399	[VictorVictorsz, 1697]: No: 10 / No: 11: / Op d: Z: br: van 26: gr: 2 mt in d:Openingh aan t Zuijt Eijnde van Hartoogs Eijlandt, geanckert leggende op d: diepte van 20 vaam / d: houck letter A: ZZW: ½W: een canon schoot van ons, verthoont t landt aldus. No: 10 Van letter B: tot letter D: is gelegen op Hartooghs Eijlts Zuijt zijde. No: 11 Opt vaste landt van waar letter A: is desselfs West hoeck. Letter C: Een Eijlandtie, onder laast genoemde West hoeck gelegen. Letter D: Streckende bogt ward in omde O: de stippelingh. Letter E: Betekent een droogte die van de vaste wal tot aan t Groote Eijlandt overloopt, daarop is 2: en 2½ vaam waater klippige grondt. No: 10 / No: 11: / At a S: lat: of 26: degr: 2 min. lying at anchor at the depth of 20 fathoms in the opening at the Southern Tip of Hartogsz's Island / the headland letter A: SSW: ½W: a cannon-shot from us, the land appears thus. No: 10 From letter B: to letter D: lies on the South side of Hartogsz's Island. No: 11 On the mainland, of which letter A: is the West point of the same. Letter C: A small Island, lying below the last mentioned West point. Letter D: A bay in which the dotted line is stretching East. Letter E: Indicates a shoal which from the shore runs on to the Main Island, with 2: and 2½ fathoms of water rocky bottom.	404-405	[Gerrit de Haan, 1761]: De West Kust van het Land van de Eendragt of / Hollandia Nova. The West Coast of Eendracht Land or / Hollandia Nova.
399	[VictorVictorsz, 1697]: No: 10 / No: 11: / Op d: Z: br: van 26: gr: 2 mt in d:Openingh aan t Zuijt Eijnde van Hartoogs Eijlandt, geanckert leggende op d: diepte van 20 vaam / d: houck letter A: ZZW: ½W: een canon schoot van ons, verthoont t landt aldus. No: 10 Van letter B: tot letter D: is gelegen op Hartooghs Eijlts Zuijt zijde. No: 11 Opt vaste landt van waar letter A: is desselfs West hoeck. Letter C: Een Eijlandtie, onder laast genoemde West hoeck gelegen. Letter D: Streckende bogt ward in omde O: de stippelingh. Letter E: Betekent een droogte die van de vaste wal tot aan t Groote Eijlandt overloopt, daarop is 2: en 2½ vaam waater klippige grondt. No: 10 / No: 11: / At a S: lat: of 26: degr: 2 min. lying at anchor at the depth of 20 fathoms in the opening at the Southern Tip of Hartogsz's Island / the headland letter A: SSW: ½W: a cannon-shot from us, the land appears thus. No: 10 From letter B: to letter D: lies on the South side of Hartogsz's Island. No: 11 On the mainland, of which letter A: is the West point of the same. Letter C: A small Island, lying below the last mentioned West point. Letter D: A bay in which the dotted line is stretching East. Letter E: Indicates a shoal which from the shore runs on to the Main Island, with 2: and 2½ fathoms of water rocky bottom.	406-407	[Gerrit de Haan, 1760]: ['T Zuijd Landt]. [The South Land].
399	[VictorVictorsz, 1697]: No: 12 / Dirck Hartooghs rheede gelegen op d: Z br: van 25 gr: 24 mt verthoonde t land aldus als wanneer men op die selve rheede geanckert lagen / op d: diepte van 18: a 19 vaam Zandt grondt ½ mijl van de wal, hebbende de West hoeck letter A: int WZW: ½W en d: Oost hoeck letter B: ZOtoO: van ons / hier d: tinne schootel gevonden. No: 12 / Dirck Hartogsz's roadsted situated at a S lat: of 25 degr: 24 min. The land appeared thus, when one is are anchored at that same roadstead at the depth of 18: to 19 fathoms Sandy bottom ½ mile from shore, having the West point letter A: to the WSW: ½W and the East point letter B: SE by E: of us / the pewter plate found here. No: 13: / Benoorden Dirck Hartooghs rheede sijn gelegen twee dorre Eijlanden welckers Noort hoeck van't noorlijkste is gelegen op de Z br: van 24 gr: 38 mt / 't geen sich aldus daar bewesten off buijten om in Zeijlende aldus verthoont. No:13: / North of Dirck Hartogsz's roadstead lie two barren Islands of which the Northern tip of the northernmost lies at a S lat: of 24 degr: 38 min. / which appears thus when one Sails around it or to the west of it. No: 14: / T Selve Eijlandt is aldus gedaen alsment aan des selfs oost zijde binnen kandt is, hebbende d: hoeck letter C: int ZZO: dan van hem. No: 14: / The Same Island is thus done when you are on the inside of its east coast, having the headland letter C: to the SSE: of you then.		

Australië / Australia

(Deel/Vol. I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-42a, II-42b, II-42c, II-43, II-45).

Australië. De verkenning door Nederlandse zeevaarders van het veronderstelde Zuidland in de tijd van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, waaruit na de twee reizen van Abel Tasman in 1642-1644 het besef doordrong van het bestaan van een afzonderlijke, geheel door zeeën omgeven landmassa die toen de naam Nieuw-Holland kreeg, vond deels plaats in het kader van een aantal doelgerichte expedities, deels als gevolg van toevallige ontdekkingen langs de west- en zuidkust van Australië door schepen die op de zogenoemde Brouwer-route tussen de Kaap de Goede Hoop en Java uit de koers waren geraakt. Zoals al aangehaald in het Voorwoord, staat sinds de verschijning van Günter Schilders *Australia Unveiled* in 1975 een alomvattend standaardwerk over de historisch-cartografische aspecten van de Nederlandse ontdekking van Australië ter beschikking. Tezamen met Schilders uitvoerig geannoteerde uitgave van het reisjournaal van de expeditie onder Willem de Vlamingh (*De ontdekkingsreis van Willem Hesselsz. de Vlamingh in de jaren 1696-1697, 's-Gravenhage* 1976) vormt dit in hoofdzaak de leidraad voor de presentatie in deze atlas van het hierna op de bladen t/m 407 volgende totaaloverzicht in facsimile van de nog bestaande Nederlandse manuscriptkaarten (aangevuld met enkele vroege gedrukte kaarten) en topografische tekeningen uit de zeventiende en achttiende eeuw met betrekking tot Australië.

De volgorde daarin is bij benadering chronologisch, met als consequentie dat opeenvolgende kaarten geografisch niet steeds samenhangen. Als eerste komen op de bladen 379 t/m 381 de kaarten van Hessel Gerritsz met de vroege ontdekkingen aan de westkust aan de orde, op de bladen 382-383 gevolgd door zijn weergave in groter detail van de verkenning van de Golf van Carpentaria in 1623 door de *Pera* en *Arnhem*. De bladen 384-385 geven een beeld van de kennis van de west- en noordkust omstreeks 1630 aan de hand van enkele kleinschalige, ca. 35 jaar jongere overzichtskaarten door Johannes Vingboons voor de atlas van Laurens van der Hem; de hiervoor al gereproduceerde

grote kaart van Tasmans reizen (bladen 362-363) vormde daarop een aanvulling. Aansluitend zijn de bladen 386-393 gewijd aan de ontdekking door Tasman van het Anthonie van Diemensland, nu Tasmanië, waartoe naast de zogenoemde Bonaparte-kaart onder meer alle desbetreffende kaarten en tekeningen uit de journaals zijn afgebeeld. De bladen 394 t/m 405 behandelen de kaarten van de diverse latere expedities en incidentele landingen op de westkust van Australië, met onder meer de tochten met de schepen *Wakende Boei* en *Emeloort* in 1658, Willem de Vlaminghs expeditie van 1696-1697 en de stranding van de *Zeeuwijk* in 1727. Het overzicht wordt afgesloten op de bladen 406-407 met de grote kaart van het Zuidland door de Bataviase baas-kaartenmaker Gerrit de Haan uit 1760, overgenomen uit het eerste deel van diens *Ligtende zeefakkel*.

Australia. The exploration by Dutch seafarers of the supposed South Land in the time of the United East India Company, which after the two voyages of Abel Tasman in 1642-1644 led to an awareness of the existence of a separate landmass completely surrounded by seas which was then given the name New Holland, took place partly in the context of a number of deliberate expeditions and partly as a result of accidental discoveries along the west and south coasts of Australia by ships that got off course on the so-called Brouwer route between the Cape of Good Hope and Java. As already cited in the Foreword, since the appearance of Günter Schilder's *Australia Unveiled* in 1975 a comprehensive standard work has been available on the historical and cartographical aspects of the Dutch discovery of Australia. Together with Schilder's extensive annotated edition of the journal of the expedition under Willem de Vlamingh (*De ontdekkingsreis van Willem Hesselsz. de Vlamingh in de jaren 1696-1697, 's-Gravenhage* 1976), this forms in the main the guide for the presentation in this atlas of the overall survey of the extant Dutch manuscript maps (supplemented by a few early printed maps) and topographical drawings from the seventeenth and eighteenth centuries relating to Australia which follows here on sheets up to 407.

The order followed in this is roughly chronological, with the consequence that the successive maps do not always

belong together geographically. We deal first, on sheets 379-381, with the maps of Hessel Gerritsz relating to the early discoveries on the west coast. These are followed on sheets 382-383 by his depiction in more detail of the exploration of the Gulf of Carpentaria in 1623 with the *Pera* and *Arnhem*. Sheets 384-385 give a picture of the west and north coasts as they were known in around 1630 on the basis of several small-scale general maps made some 35 years later by Johannes Vingboons for the atlas of Laurens van der Hem. The large map of Tasman's voyages already reproduced on sheets 362-363 forms a supplement to this. Subsequently, sheets 386-393 are devoted to the discovery of Anthonie van Diemensland, now Tasmania, by Tasman, and for this all the relevant maps and drawings from the journals as well as the so-called Bonaparte Map are shown. Sheets 394-405 deal with the maps of the various later expeditions and incidental landings on the west coast of Australia, including the voyages with the ships *Wakende Boei* and *Emeloort* in 1658, Willem de Vlamingh's expedition of 1696-1697, and the stranding of the *Zeeuwijk* in 1727. The survey is concluded on sheets 406-407 with the large map of the South Land by the Batavian Master Map-maker Gerrit de Haan from 1760, taken from the first volume of his *Ligtende zeefakkel*.

blad / sheet 379:

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK, K499b FOL. 12.

Ao 1618 / t'Amsterdam, / bij Hessel Gerritsz; / met Octroy / Vande H.M. Heeren de Staten Generael / der Vereenichde Neerlanden, [1618-1630] :

Ao 1618 / in Amsterdam, / by Hessel Gerritsz; / by Charter Of the Lofty Members of the States-General / of the United Netherlands, [1618-1630] :

[KAART VAN DE INDISCHE ARCHIPEL EN HET ZUIDLAND].

[CHART OF THE MALAY ARCHIPELAGO AND THE SOUTH LAND].

Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : kopergravure, 51 x 34 cm.
1 map : copper engraving, 51 x 34 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Westkust van Australië, vroege ontdekkingen. Van de vroege verkenningen door Nederlandse zeevaarders die op de zuidelijke route van de Kaap naar Java uit de koers raakten en op de westkust van Australië landden, zijn geen authentieke manuscriptkaarten bewaard gebleven. Deze gedrukte kaart van de Indische Archipel en de bekende delen van het Zuidland door de eerste officiële kaartenmaker van de VOC, Hessel Gerritsz, vat de resultaten van deze incidentele ontdekkingen tot en met het jaar 1628 opmerkelijk nauwkeurig samen. Als datum in de cartouche wordt 1618 vermeld, hetgeen betrekking heeft op een eerste versie met aanduiding van – vermoedelijk – alleen het 'Land van d'Eendracht', dat in 1616 werd ontdekt. De latere ontdekkingen zijn naderhand op de koperplaat bijgegraveerd, waarna de uiteindelijke versie van de kaart omstreeks 1630 zal zijn uitgegeven. Van de noordwestkust van het Zuidland had Gerritsz enkele jaren eerder al een aparte kaart uitgebracht, die hier is gereproduceerd op blad 380.

De ingetekende delen van het Zuidland zijn op de kaart afzonderlijk vernoemd naar de zeevaarders of hun schepen die ter plaatse als eersten landden en de kaartgegevens leverden. 'G.F. De Wits landt ontdekt A.o 1628' in het uiterste noordwesten verwijst naar schipper Gerrit Fredericksz de Witt, die in dat jaar met de *Vianen* op weg van Batavia door Straat Bali naar de Kaap door de krachtige westnoesson ver uit de koers werd geblazen en bij de huidige Monte Bello Islands op een rif liep. Het schip kon later, nadat een deel van de lading overboord was gezet, wel weer vlotkomen en kwam uiteindelijk met zware lekkage op Mauritius aan, waar het provisorisch werd hersteld. Bij deze eilanden was in juni 1622 het Engelse schip *Trial* vergaan, waarvan de schippers John Brooke en Thomas Bright met zes andere overlevenden in de bijboot na veel

Bijschriften: pag. 382 / Captions: p. 382

ontberingen Java wisten te bereiken. Hessel Gerritsz heeft ook de naam van dit schip ingetekend, maar de positie van de eilanden is veel te ver westelijk aangegeven. Het 'Land van de Eendracht ontdekt A.o 1616', iets naar het zuiden, is uiteraard vernoemd naar de befaamde landing door schipper Dirck Hartogsz en opperkoopman Gilles Mibas (ook: Miebais, Mibaise) met het schip *Eendracht* bij de tegenwoordige Shark Bay ('Dirck Hartogs Ree') in oktober 1616, de eerste Nederlandse verkenning van de westkust. Op hetzelfde kustgedeelte bij de North West Cape kwamen in mei 1618 de schipper Haevik Claesz van Hillegom en opperkoopman Pieter Dirksz met de *Zeeuwolf* aan wal, twee maanden later gevolgd door de schippers Lenaert Jacobsz en Willem Jansz ('Willems Revier') op de *Mauritius*. In juli en augustus 1619 verzeilden de schepen *Dordrecht* en *Amsterdam*, onder commando van Frederik de Houtman en met aan boord onder anderen de raad van Indië Jacob Dedel (ook: d'Edel, de Edel) veel verder zuidelijk op de West-Australische kust, ter hoogte van het tegenwoordige Perth en de Swan River. Het gebied is op de kaart aangeduid als 'I. d'Edels landt beseylt A.o 1619'; noordwaarts langs de kust varend vond men de 'Houtmans Abrolhos' (Houtman Rocks), een aantal lage, door riffen omgeven eilandjes waar in 1629 de dramatische stranding van de *Batavia* zou plaatsvinden. Het iets zuidelijker gelegen eilandje 'Tortelduyf', nu Turtle Dove Island, kreeg deze naam van de bemanning van het gelijknamige jacht, dat begin 1624 onbedoeld voor dit deel van de kust van West-Australië aankam. Het 'Land van de Leeuwin A.o 1622 aangedaan' is een verwijzing naar het schip *Leeuwin*, dat in maart van dat jaar na een moeizame reis van elf maanden nog aanzienlijk verder uit de koers raakte en zo de zuidwestelijke kaap van Australië vond, nu nog altijd Cape Leeuwin geheten. De laatste vermelding op de kaart, van het 'Landt van P. Nuyts, opgedaan met 't Gulden Zeepaerd van Middelburgh 26 Januarij A.o 1627' aan de zuidkust ten oosten van Kaap Leeuwin, heeft betrekking op de verkenning van deze wal door de raad-extraordinair Pieter Nuyts en schipper François Thijssen met het *Gulden Zeepaerd* in januari en februari 1627, nadat dit schip tussen de Kaap en Batavia tot beneden de 35 graden zuiderbreedte verzeild was geraakt. De twee eilandjes die als meest oostelijke punt werden bereikt, in de tegenwoordige Nuyts Archipelago op ca. 133 graden oosterlengte, werden vernoemd naar Thijssens en Nuyts' voornamen: 'I[sla] S[int] Francois' en 'I[sla] S[sint] Pieter'.

West coast of Australia, early discoveries. No authentic manuscript maps of the early explorations by Dutch seafarers who went off course on the southern route from the Cape to Java and landed on the west coast of Australia have been preserved. This printed map of the Malay Archipelago and the known portions of the South Land by the first official

map-maker of the VOC, Hessel Gerritsz, gives a remarkably accurate summary of the results of these incidental discoveries up to the year 1628. In the cartouche 1618 is given as date, which probably relates to a first version with an indication of – presumably – only the *Land van d'Eendracht* (Eendracht Land) discovered in 1616. The later discoveries were engraved on the copper plate after that, and the final version of the map will have been published in about 1630. Gerritsz had already brought out a separate map of the north-west coast of the South Land several years before, which is reproduced here on sheet 380.

The parts of the South Land drawn in on the map are named individually after the seafarers or their ships who arrived there first and provided the data for the map. *G.F. De Wits landt ontdekt A.o 1628* (G.F. De Wits land discovered in 1628) in the extreme north-west alludes to Master Gerrit Fredericksz de Witt, who in that year on board the *Vianen* on its way from Batavia through the Bali Strait to the Cape was blown far off course and ran aground on a reef near the present Monte Bello Islands. Later, after part of the cargo had been thrown overboard, it was possible to refloat the ship and it finally arrived, badly leaking, in Mauritius, where temporary repairs were made. In June 1622 the English ship *Trial* had gone down near these islands, and its skippers John Brooke and Thomas Bright with six other survivors managed to reach Java in the ship's boat after many hardships. Hessel Gerritsz has also written in the name of this ship, but the position of the islands is put too far to the west. The 'Eendracht Land discovered 1616', a little further south, is of course named after the famous landing by Master Dirck Hartogsz and Senior Merchant Gilles Mibas (also Miebais, Mibaise) in the ship *Eendracht* at the present Shark Bay (*Dirck Hartogs Ree*) in October 1616, the first Dutch reconnaissance of the west coast. In May 1618 skipper Haevik Claesz van Hillegom and Senior Merchant Pieter Dirksz in the *Zeeuwolf* came ashore on the same part of the coast near North West Cape, followed two months later by Lenaert Jacobsz and Willem Jansz (*Willems Revier*) in the *Mauritius*. In July and August 1619 the ships *Dordrecht* and *Amsterdam*, under the command of Frederik de Houtman and having on board the Councillor of the Indies Jacob Dedel (also: d'Edel, de Edel), ended up much further south on the West Australian coast, on a level with the present Perth and the Swan River. The area is marked on the map as *I. d'Edels landt beseylt A.o 1619* (I. d'Edel's land, visited in 1619). Sailing northwards along the coast they found the *Houtmans Abrolhos* (Houtman Rocks), a number of low islets surrounded by reefs where in 1629 the dramatic stranding of the *Batavia* would occur. The little island of *Tortelduyf*, now Turtle Dove Island, located somewhat further south, got this name from the crew of the yacht of this name which unintentionally arrived off this part of the

coast of West Australia at the beginning of 1624. The *Land van de Leeuwin A.o 1622 aangedaan* (Leeuwin Land visited in 1622) is a reference to the ship *Leeuwin*, which in March of that year, after a wearisome voyage of eleven months, got even further off course and so found the south-west cape of Australia, which is still called Cape Leeuwin. The last mention on the map, of the *Landt van P. Nuyts, opgedaan met 't Gulden Zeepaerd van Middelburgh 26 Januarij A.o 1627* (Land of P. Nuyts, visited with 't *Gulden Zeepaerd* from Middelburg on 26 January 1627) on the south coast to the east of Cape Leeuwin, refers to the exploration of this shore by the Councillor Extraordinary of the Indies Pieter Nuyts and Master François Thijssen in the *Gulden Zeepaerd* in January and February 1627, after the ship had gone astray as far as 35 degrees south between the Cape and Batavia. The two islets that were the furthest eastern point reached, in the present Nuyts Archipelago at about 133 degrees east, were noted on the map as *I[sla] S[int] Francois* and *I[sla] S[sint] Pieter*, after Thijssen's and Nuyts' Christian names.

blad 380 boven / sheet 380 above:

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE, DCP SH PF 188
DIV 10 P 1/1 D.

[Anoniem, 1622-1627] :
[Anonymous, 1622-1627] :

[KAART VAN DE WESTKUST VAN AUSTRALIË].

[CHART OF THE WEST COAST OF AUSTRALIA].

Schaalstok van 30 Duitche mijle = [ca. 1 : 2.710.000].
Scale-bar of 30 *Duitche mijle* = [approximately 1 : 2,710,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 26,5 x 63,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 26.5 x 63.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Deze anonieme manuscriptkaart van het 'Land van de Eendracht' en aangrenzende gebieden op voorgedrukt kompaslijnenpapier werd samengesteld op basis van gegevens uit de diverse Nederlandse verkenningen van de westkust van Australië in de jaren 1616-1627. De inschriften vermelden dezelfde namen als die in de kaart op blad 379, plus enkele aanduidingen over de gesteldheid van het land. De kaart diende klaarblijkelijk als voorbeeld voor de vrijwel identieke

gedrukte versie door Gerrit Hesselz uit 1627 (blad 380 onder), maar het is niet zeker of het hier een origineel van de hand van Hesselz betreft dan wel een kopie uit dezelfde tijd. Opmerkelijk genoeg komt zowel op de handgetekende als op de gedrukte kaart weer dezelfde wijze van spelling in de naam van Jacob Dedel voor als op Hesselz' overzichtskaart op het voorgaande blad, 'I. d'Edels landt' in plaats van 'I. Dedels landt'.

This anonymous manuscript map of the *Land van de Eendracht* and adjacent areas on printed compass-line paper was compiled on the basis of data from various Dutch explorations of the west coast of Australia in the years 1616-1627. The captions mention the same names as on the map on sheet 379, plus several indications regarding the condition of the land. Apparently the map served as a model for the almost identical version by Gerrit Hesselz from 1627 (sheet 380 below), but it is not certain whether this relates to an original from the hand of Hesselz or a copy from the same period. Remarkably enough, on both the hand-drawn and the printed map the same spelling occurs in Jacob Dedel's name as on Hesselz's overview map on the preceding sheet, 'I. d'Edels landt' instead of 'I. Dedels landt'.

blad 380 onder / sheet 380 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4. VEL 502.

A.o 1627 / Bij Hessel Gerritsz. / Met Octroy vande / H.M.H. de Staten Generael der / vereenighde Nederlanden :
A.o 1627 / By Hessel Gerritsz. / By Charter Of the Lofty Members of the States-General of / the United Netherlands :

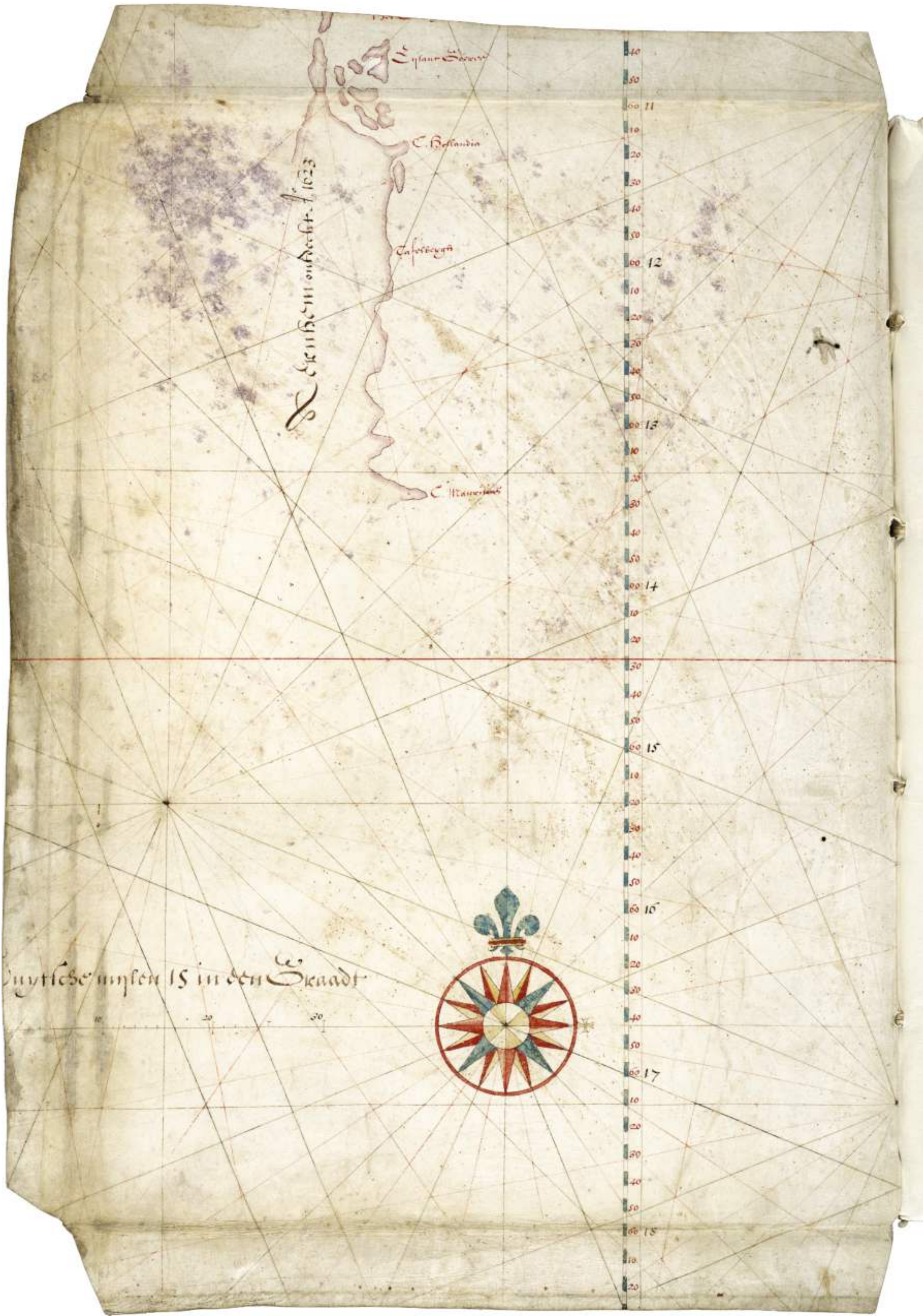
CAERT VAN 'T LANDT VAN D' EENDRACHT / UYT DE JOURNALEN ENDE AFTEYKENINGEN / DER STIERLUYDEN T'SAMENGESTELT.

CHART OF EENDRACHT LAND / COMPILED FORM THE JOURNALS AND DRAWINGS / OF THE PILOTS.

Schaalstok van 60 Duytsche mijlen = [ca. 1 : 2.798.000]
Scale-bar of 60 *Duytsche mijlen* = [approximately 1 : 2,798,000].

1 kaart : kopergravure op papier, 30 x 63 cm.
1 map : copper engraving on paper, 30 x 63 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

blad 381 / sheet 381:

STIFTUNG PREUSSISCHER KULTURBESITZ /
STAATSBIBLIOTHEK ZU BERLIN, T 7165.
T Amsterdam / by hessel gerritsz / met octroy / Vande
E:h:m: heeren de staten / generael der vereenichde /
nederlanden / Ao. 1622 :
In Amsterdam / by hessel herritsz / by charter / Of the
lofty gentlemen the states- / general of the united /
netherlands / Ao. 1622 :

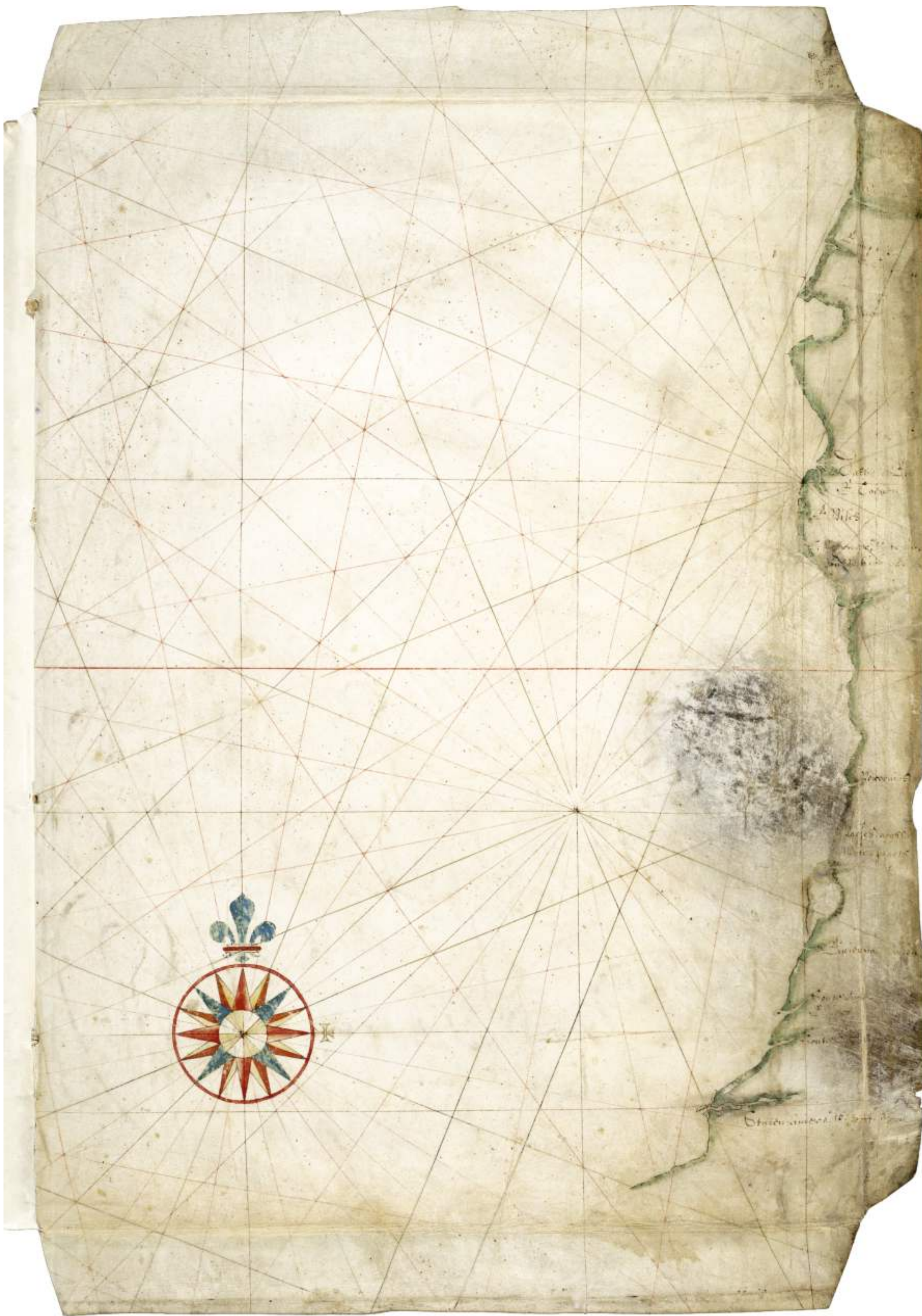
[KAART VAN DE INDISCHE OCEAAN MET DE WESTKUST
VAN AUSTRALIË].
[CHART OF THE INDIAN OCEAN WITH THE WEST COAST
OF AUSTRALIA].

Schaalstok van 90 Duytsche mijlen 15 op een graedt =
[ca. 1 : 10,582,000].
Scale-bar of 90 Duytsche mijlen 15 op een graedt =
[approximately 1 : 10,582,000].
1 kaart : ms op perkament, gekleurd, 85 x 101,5 cm
1 map : ms on vellum, coloured, 85 x 101.5 cm.
Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.
Deze grote overzichtskaart van de Indische Oceaan door
Hessel Gerritsz uit 1622 is hier gereproduceerd vanwege de
weergave van de westkust van Australië, die laat zien dat de
vorderingen in de kennis van dit gebied door de kaarten-
makers van de VOC in de Republiek nauwlettend werden
gevolgd. De inschriften verwijzen al wel naar de verken-
ningen door Dirck Hartogsz, Frederik de Houtman en

Jacob Dedel in de jaren 1616-1619, maar nog niet naar de
tocht van de *Leeuwin* in 1622. Zie ook de overzichtskaarten
van Johannes Vingboons op de bladen 384-385, die omstreeks
1665 getekend werden maar de situatie van enkele jaren na
Gerritsz' kaart weergeven.
This large chart of the Indian Ocean by Hessel Gerritsz from
1622 is reproduced here for its depiction of the west coast
of Australia, which shows that the advances in knowledge
of this area on the part of the VOC's map-makers were
being closely followed in the Republic. The captions
already refer to the explorations of Dirck Hartogsz, Frederik
de Houtman and Jacob Dedel in the years 1616-1619, but
not yet to the voyage of the *Leeuwin* in 1622. See also the
general maps by Johannes Vingboons on sheets 384-385,
which were drawn in about 1665 but represent these areas
as they were known a few years after Gerritsz's map.

bladen / sheets 382-383:
NATIONAAL ARCHIEF, 1.04.02 873.
[Hessel Gerritsz, ca./c. 1625] :

[KAART VAN DE GOLF VAN CARPENTARIA].
[CHART OF THE GULF OF CARPENTARIA].
Schaalstok van 30 Duytsche mylen 15 in een Graadt =
[ca. 1 : 1,620,000].
Scale-bar of 30 Duytsche mylen 15 in een Graadt =
[approximately 1 : 1,620,000].

1 kaart [2 fragmenten] : ms op perkament, gekleurd,
53 x 70 cm.

1 map [2 fragments] : ms on vellum, coloured, 53 x 70 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.

Orientation: north is up.

Gulf van Carpentaria, 1623. De twee hier gereproduceerde kaartfragmenten zijn een deel van een manuscriptkaart die omstreeks 1625 door – hoogstwaarschijnlijk – Hessel Gerritsz werd getekend. Deze werd in 1649 versneden tot dit restant, dat vervolgens gebruikt werd als schutblad van de bundel overgezonden kopieën van ‘Batavia’s uitgaand briefboek’ van dat jaar. Het is niet bekend hoeveel groter de oorspronkelijke kaart was. De bladen tonen de west- en de oostkust van de Golf van Carpentaria zoals die in 1623 werd verkend door de expeditie met de jachten *Pera* en

Arnhem onder leiding van opperkoopman Jan Carstensz (bladen 360–361). De oostkust eindigt hier in het zuiden bij de ‘Staten rivier’, waar Carstensz in de *Pera* omkeerde voor de terugtocht via dezelfde route als op de heenweg. De westkust werd in kaart gebracht onder schipper Willem Joosten van Colster van de *Arnhem*, die tot grote woede van Carstensz in de nacht na het vertrek voor de thuisreis uit het zicht was verdwenen, wellicht om op westkoers zo snel mogelijk met zijn wrakke schip in veilige haven terug te keren. In plaats daarvan belandde Colster op de westkust van de Golf van Carpentaria, die naar zijn schip de naam Arnhem Land kreeg. Het is mogelijk dat Gerritsz voor deze kaart alleen de gegevens van de *Arnhem* heeft gebruikt, omdat de details van de oostkust afwijken van die op de kaart van opperstuurman Arent Martensz de Leeuw aan boord van de *Pera*.

Gulf of Carpentaria, 1623. The two map fragments reproduced here are part of a manuscript map that was, very probably, drawn by Hessel Gerritsz in about 1625. In 1649 this map was cut down to this remnant, which was then used as an end leaf for a bundle of copies of ‘Batavia’s outgoing correspondence’ sent to the Republic in that year. It is not known how much larger the original map was. The sheets show the west and the east coasts of the Gulf of Carpentaria, as they were explored in 1623 by the expedition with the yachts *Pera* and *Arnhem* led by Senior Merchant Jan Carstensz (sheets 360–361). The east coast ends here in the south at the *Staten rivier*, where Carstensz in the *Pera* turned back for the return voyage via the same route as the outward. The west coast was charted under Master Willem Joosten van Colster of the *Arnhem*, who to Carstensz’s great fury had disappeared from sight in the night after the departure for

home, perhaps in order to reach safe harbour as quickly as possible with his dilapidated ship. Instead of this, Colster ended up on the west coast of the Gulf of Carpentaria, which was given the name Arnhem Land after his ship. It is possible that for this map Gerritsz used only data from the *Arnhem*, because the details of the east coast differ from those on the map of chief pilot Arent Martensz de Leeuw on board the *Pera*.

blad / sheet 384:

ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK, *ATLAS BLAEU-VAN DER HEM* 39:02.

[Johannes Vingboons, 1665-1670] :

[KAART VAN DE INDISCHE OCEAAN MET DE WESTKUST VAN AUSTRALIË, UITSNEDE].

[CHART OF THE INDIAN OCEAN WITH THE WEST COAST OF AUSTRALIA, SECTION].

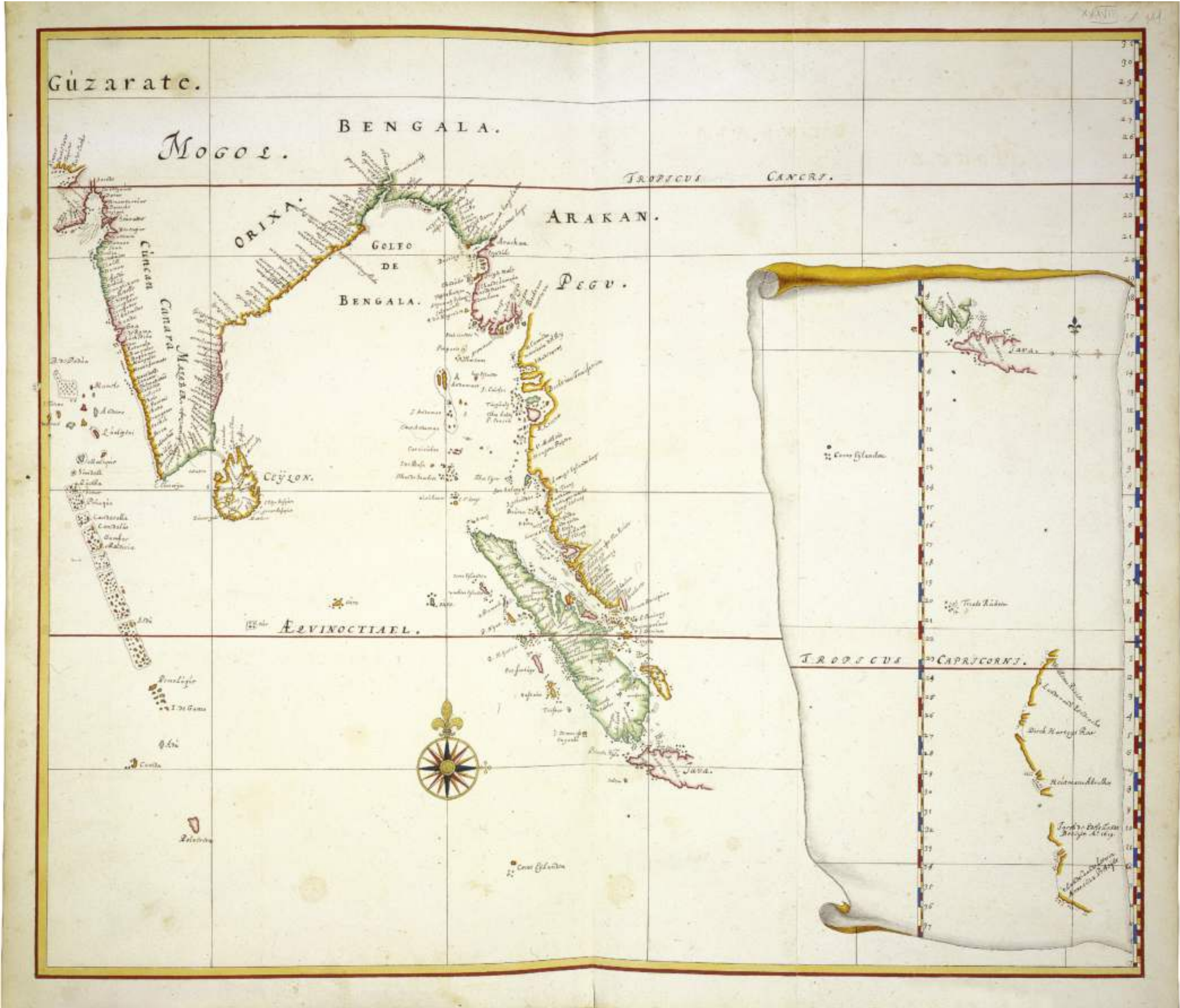
Schaalstok van 100 [Duitse mijl] = [ca. 1 : 13,228,000].
Scale-bar of 100 [Duitse mijl] = [approximately 1 : 13,228,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 64 x 109 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 64 x 109 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Deze uitsnede betreft het oostelijke deel van een grote overzichtskaart met een bedekking van Afrika oostelijk van de Saldanha-baai, de Indische Oceaan, Oost-Azië tot Japan, de Indische Archipel en de bekende delen van het Zuidland, die rond 1665 door Johannes Vingboons werd vervaardigd voor de atlas van Laurens van der Hem. De weergegeven situatie met betrekking tot de ontdekking van Australië is echter van omstreeks 1630, zoals onder meer blijkt uit de vermelding van het in 1628 ontdekte 'G.F. de witts land'. Merkwaardig genoeg ontbreekt het in 1623 verkende Arnhem Land aan de westkust van de Golf van Carpentaria, terwijl de oostkust deels wel is ingetekend. De Torres Straat is aangeduid als een open ruimte, zoals ook in de oorspronkelijke kaart van de *Pera*-expeditie door Arent Martensz de Leeuw (bladen 360-361).

This section relates to the eastern part of a large general map with a coverage reaching from Africa eastward of Saldanha Bay, the Indian Ocean, East Asia to Japan, the Malay Archipelago and the known parts of the South Land, which was produced by Johannes Vingboons in about 1665 for the atlas of Laurens van der Hem. The situation shown with reference to the discovery of Australia, however, is from about 1630, as appears from such things as the mention of *G.F. de witts land* discovered in 1628. Remarkably, Arnhem Land on the west coast of the Gulf of Carpentaria discovered in 1623 is missing, whereas the east coast is indeed partly drawn. The Torres Strait is indicated as an open space, as also in the original map from the *Pera* expedition by Arent Martensz de Leeuw (sheets 360-361).

blad / sheet 385:

ÖSTERREICHISCHE NATIONALBIBLIOTHEK, ATLAS BLAEU-
VAN DER HEM 38:25

[Johannes Vingboons, 1665-1670] :

[KAART VAN HET OOSTELIJK DEEL VAN DE INDISCHE
OCEAAN].

[CHART OF THE EASTERN PART OF THE INDIAN OCEAN].

[inzetkaart / inset map]

[Kaart van de westkust van Australië en Straat
Soenda].

[Chart of the west coast of Australia and the Sunda
Strait].

Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 53,5 x 63 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 53.5 x 63 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Vingboons' kaart van de oostelijke Indische Oceaan met
inzet van de West-Australische kust, ook weer voor de
atlas van Laurens van der Hem, is wat de weergave van de
laatste betreft op nog oudere gegevens gebaseerd dan de
kaart op blad 384. De meest recente verwijzing is hier naar
"t Landt van de Leeuin Anno 1622 Beseijlt" en naar de
schipbreuk van de *Trial* in hetzelfde jaar.

Vingboons's chart of the eastern Indian Ocean with an
inset map of the West Australian coast, again for the atlas
of Laurens van der Hem, is with regard to the depiction
of the latter based on even earlier data than the map on
sheet 384. The most recent reference here is to 'The land
of the Leeuwin visited in 1622' and to the wreck of the
Trial in the same year.

bladen / sheets 386-387:

MITCHELL LIBRARY / STATE LIBRARY OF NEW SOUTH
WALES, ML 863.

[Anoniem, ca. 1695] :
[Anonymous, c. 1695] :

[KAART VAN HET ZUIDLAND].

[CHART OF THE SOUTH LAND].

[inzetkaart / inset map]

[Kaart van Tasmans uitreis in 1642 van Batavia naar
Mauritius en verder zuidwaarts].

[Chart of Tasman's outbound voyage from Batavia
to Mauritius and farther south in 1642].

Schaalstok van 100 [Duitse mijlen] = [ca. 1 : 10.784.000]
inzetkaart [niet aangegeven, ca. 1 : 21.569.000].
Scale-bar of 100 [Duitse mijlen] = [approximately
1 : 10,784,000] inset map [not indicated, approximately
1 : 21,569,000].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op Japans velijnpapier, gekleurd,
71,5 x 94,5 cm.
1 map + 1 inset map : ms on Japan vellum paper, coloured,
71.5 x 94.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] een beschrijving :
Explanations: [upper right] a description :

Carten. Dese landen zijn ontdekt bij de compgnis
ondeckers behalven het norder deel van noua guinea ende
het West Eijnde van jaua dit warch aldus bij malkanderen
gevoeght ut verscheijden schriften als mede ut eijgen
bevinding bij abel Jansen tasman Ano 1644 dat door order
van den Ed. hr. gouverneur general Anthonio van diemens.

[linksmidden] een beschrijving :
[centre left] a description :

Compagnis. Nieu. Nederlandt. Int osten het groote landt
van nouo guinea met het Erste bekende Zuijt lant weesende
een landt end altesaemen aen malcanderen vast als bij deese
gestippelde passagie bij d'Jachten Limmen Zeemeeuw End
het quel bracq kan worden Anno 1644.

[midden onder] een beschrijving :
[below centre] a description :

Anthonio van diemens landt. Dit is beseylt ende ondeckt
met de schepen Hemskerck Ende Zeehaen onder commant
van de E. abel tasman In de Jare Anno 1642 de 24 nouambre.

[rechtsonder] een beschrijving :
[lower right] a description :

Staan landt. Dit is besylt Ende ondeckt met schepen
hemskerck Ende Zeehaen onder het commando van de E.
abel Tasman Inde Jare Anno 1642 de 13 desembre.

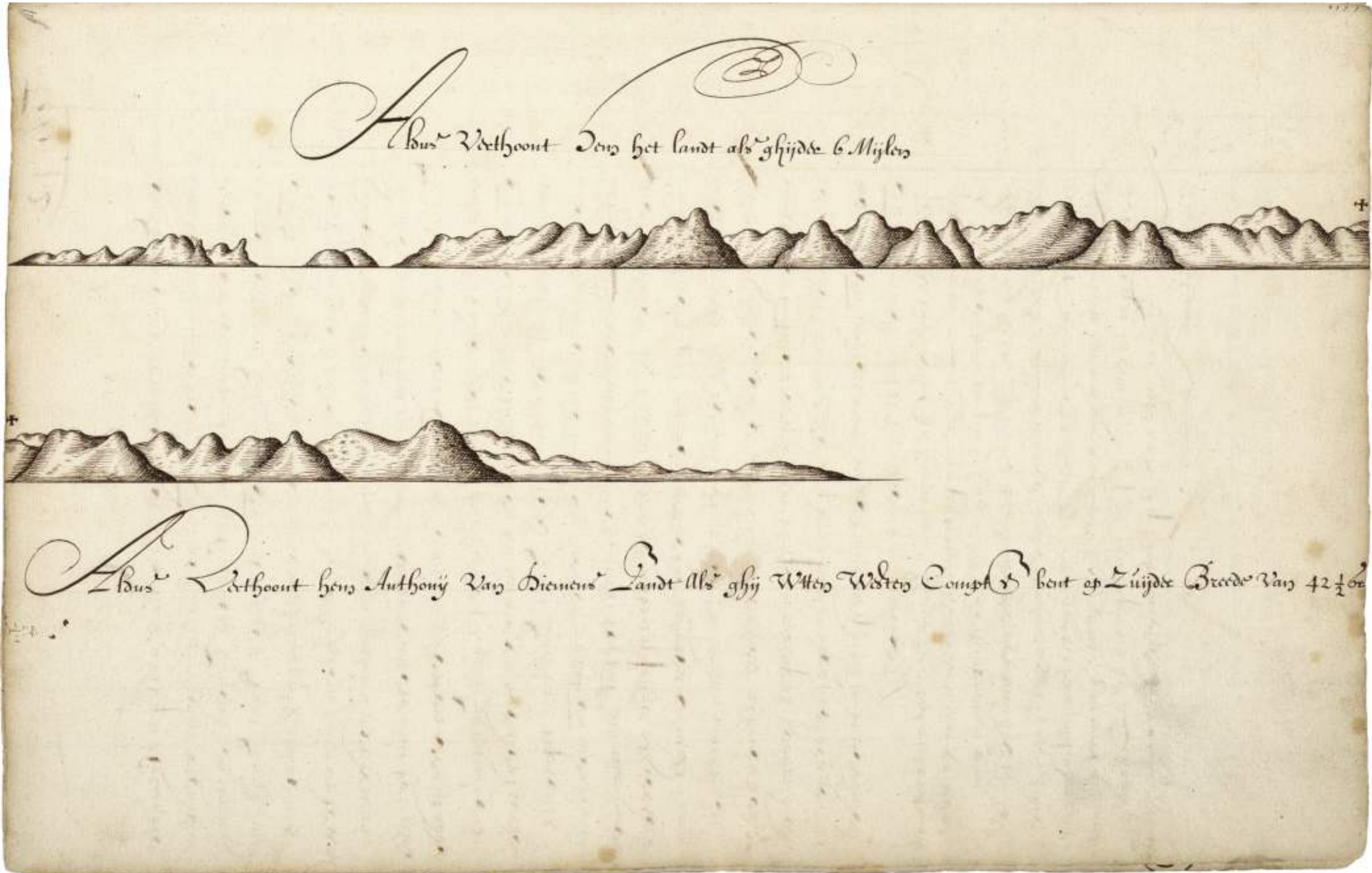
De datering van deze bijzondere en belangrijke kaart in
de collectie van de Mitchell Library, naar de vroegere
eigenaar prins Roland Bonaparte veelal aangeduid als de
Bonaparte-kaart, wordt tegenwoordig in navolging van
Günter Schilders beschrijving in *Australia Unveiled* algemeen
op ca. 1695 gesteld. Eerdere onderzoekers, onder wie ook
F.C. Wieder (1942), gingen doorgaans nog uit van het
jaartal 1644 dat op de kaart wordt vermeld en van de ver-
onderstelling dat Abel Jansz Tasman zelf, conform de
suggestie in de inschriften, de maker was. Andrew Sharp
karakteriseert de kaart in zijn *The Voyages of Abel Janszoon
Tasman* (1968) als een kopie of compilatie uit de tijd van
Tasman, waarbij de samensteller gegevens afkomstig uit
zeer divers kaartmateriaal – onder meer met onderling ver-
schillende projectiemethoden – heeft pogen te combi-
neren. De ontbrekende kustlijnen werden met vlotte doch
onwetende hand aangevuld, zodat bijvoorbeeld Tasmanië
hier een deel van het Australische vasteland is geworden.

De kaart is waarschijnlijk in Batavia gemaakt, gezien het
gebruikte materiaal. De inhoudelijke betekenis van de
Bonaparte-kaart ligt vooral in het feit dat deze als enige
authentieke bron uit de compagniestijd ook de route van
Tasmans tweede reis in 1644 met de *Limmen*, *Zeemeeuw* en
Bracq langs de noord- en westkust van Australië aangeeft,
waarvan geen journaal of origineel kaartmateriaal bewaard
is gebleven. Zie ter vergelijking ook de zogenoemde
Eugeniuskaart uit 1665-1670 door Johannes Vingboons op
blad 362-363.

The dating of this special and important map in the collection
of the Mitchell Library, generally known as the Bonaparte
Map after its former owner Prince Roland Bonaparte, is
at present put at about 1695, in accordance with Günter
Schilder's description in *Australia Unveiled*. Earlier researchers,
including F.C. Wieder (1942), based themselves on the year
1644 that is mentioned on the map and on the assumption
that Abel Jansz Tasman himself, as the captions suggest, was
the maker. Andrew Sharp describes the map in his *The
Voyages of Abel Janszoon Tasman* (1968) as a copy or a
compilation from the time of Tasman, in which the compiler
has attempted to combine data deriving from very different
map materials, including ones with differing methods of
projection. The missing coastlines were filled in with a
smooth but ignorant hand, so that for example Tasmania
here has become part of the Australian mainland. The
map was probably made in Batavia, in view of the
material used. The significance of the Bonaparte Map
with regard to its contents lies in particular in the fact
that this, as the only authentic source from the time of
the Company, also shows the route of Tasman's second
voyage in 1644 with the *Limmen*, *Zeemeeuw* and *Bracq*
along the north and west coasts of Australia, for which no
journal or original map material has been preserved. For
a comparison, see also the so-called Eugenius Map from
1665-1670 by Johannes Vingboons on sheet 362-363.

Tasmanië. Op de bladen 388 t/m 393 zijn de tekeningen en kaarten van ‘Anthonie van Diemens Land’, het tegenwoordige Tasmanië, uit het journaal van Abel Tasman in het Nationaal Archief gereproduceerd, aangevuld met enkele contemporaine kopiekaarten uit de Atlas Stosch en de Atlas Blaeu-van der Hem in de Österreichische Nationalbibliothek. Met de kopieën in het Huydecoper-journaal zijn dit de enige bewaard gebleven afbeeldingen in of naar Tasmans verslagen die rechtstreeks betrekking hebben op het tegenwoordige Australië. De expeditie verbleef bij Tasmanië tussen 24 november en 5 december 1642 en verkende in deze periode een deel van de zuid- en oostkust van het eiland. Ontmoetingen met inheemse bewoners had men niet, al werden wel vuren en rook waargenomen.

Tasmania. The drawings and maps of ‘Anthonie van Diemen’s Land’, the present Tasmania, from the journal of Abel Tasman in the Netherlands National Archives are reproduced on sheets 388–393, supplemented with several contemporary copy maps from the Stosch Atlas and the Blaeu-van der Hem Atlas in the Austrian National Library. Together with the copies in the Huydecoper Journal, these are the only extant illustrations in or according to Tasman’s accounts that relate directly to the present Australia. The expedition stayed near Tasmania between 24 November and 5 December 1642, and in this period surveyed a part of the south and east coasts of the island. There were no encounters with the indigenous inhabitants, but fires and smoke were observed.

blad 388 onder / sheet 388 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 20V.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ALDUS VERTHOONT HEM HET LANDT ALS GHIJDER 5 MIJLEN VAN ZIJT.

THUS APPEARS THE LAND WHEN YOU ARE 5 MILES FROM IT.

ALDUS VERTHOONT HEM HET LANDT ALS GHIJDER 2 MIJLEN VAN ZIJDT.

THUS APPEARS THE LAND WHEN YOU ARE 2 MILES FROM IT.

ALDUS VERTHOONT HEM ANTHONIJ VAN DIEMENS LANDT ALS GHJ WTEN WESTEN COMPT & BENT OP DE ZUIJDER BREEDE VAN 42½ GR.

THUS APPEARS ANTHONY VAN DIEMEN’S LAND WHEN YOU COME FROM THE WEST & ARE AT A SOUTHERN LATITUDE OF 42½ DEGR.

Pentekening op papier, 23 x 36 cm.
Pen drawing on paper, 23 x 36 cm.

blad 388 boven / sheet 388 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 19V.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ALDUS VERTHOONT HEM HET LANDT ALS GHIJDE 6 MIJLEN.

THUS APPEARS THE LAND WHEN YOU [ARE] 6 MILES [FROM IT].

ALDUS VERTHOONT HEM ANTHONIJ VAN DIEMENS LANDT ALS GHJ WTTEN WESTEN COMPT EN BENT OP ZUIJDER BREEDE VAN 42½ GR.

THUS APPEARS ANTHONY VAN DIEMEN’S LAND WHEN YOU COME FROM THE WEST & ARE AT A SOUTHERN LATITUDE OF 42½ DEGR.

Pentekening op papier, 23 x 36 cm.
Pen drawing on paper, 23 x 36 cm.

Deze tekening en die hieronder en op blad 389 boven geven de westkust van Tasmanië met enkele voorliggende eilandjes weer bij de eerste waarnemingen op 24 november 1642 en volgende dagen.

This drawing and the one below and on sheet 389 above show the west coast of Tasmania with several offshore islands during the first sightings on 24 November 1642 and the following days.

blad 389 boven / sheet 389 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 20V.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

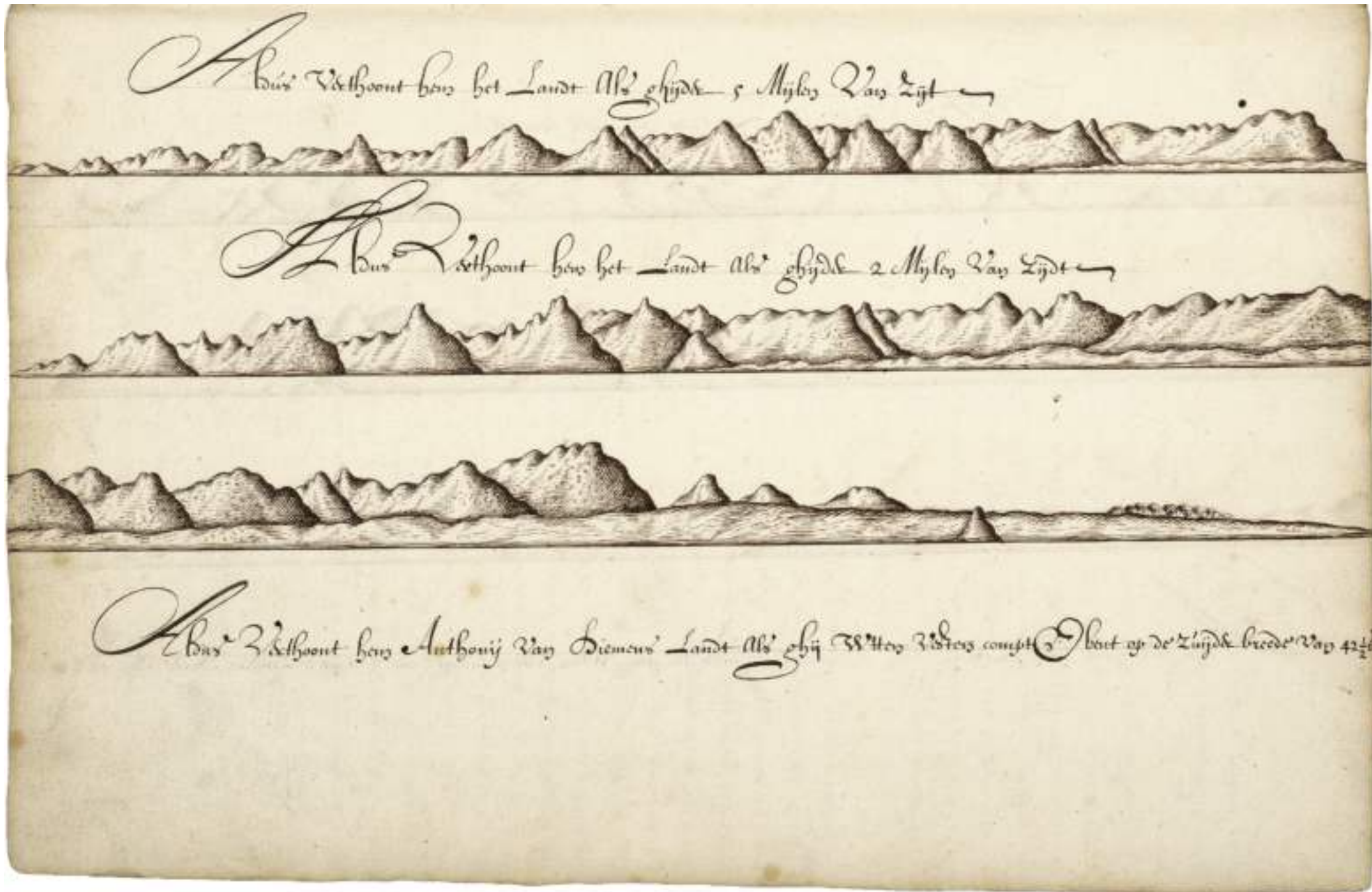
ALDUS VERTHOONT HEM HET LANDT ALS GHIJDER EEN MIJL.

THUS APPEARS THE LAND WHEN YOU [ARE] ONE MILE [FROM IT].

ALDUS VERTHOONT HEM ANTHONIJ VAN DIEMENS LANDT ALS GHJ WTTEN VESTEN COMPT ENDE BENT OP DE ZUIJDER BREEDE VAN 42½ GRAD.

THUS APPEARS ANTHONY VAN DIEMEN’S LAND WHEN YOU COME FROM THE WEST AND ARE AT A SOUTHERN LATITUDE OF 42½ DEGR.

Pentekening op papier, 23 x 36 cm.
Pen drawing on paper, 23 x 36 cm.

Alsdus' Verthoont henz het landt als ghyde Ley Mijl -

Alsdus' Verthoont henz Anthony van Diemens' Landt als ghy Witters Vdten Compt ende bent op de Zuyde Breede van 42 $\frac{1}{2}$ grad.

Alsdus' Verthoont henz Anthony van Diemens' landt als het Noord-oost ende Noord Noord oost van is het boucende 8. Mijlen het tweede 6 Mijlen het derde 4 Mijlen -

Alsdus' Verthoont henz Anthony van Diemens' Landt als ghy daer bij langs sijlt van Wits Eylanders Voor Guicks Eylanders tot aen maect Guicks Eylanders

blad 389 onder / sheet 389 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 23R.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ALDUS VERTHOONT HEM ANTHONIJ VAN DIEMENS LANDT ALS HET NOORD-OOST ENDE NOORD NOORD OOST VAN IS HET BOVENSTE 8 MIJLEN HET TWEED 6 MIJLEN HET DERDE 4 MIJLEN.

THUS APPEARS ANTHONY VAN DIEMEN'S LAND WHEN IT IS TO THE NORTH-EAST AND NORTH-NORTH-EAST AT A DISTANCE OF THE UPPERMOST 8 MILES THE SECOND 6 MILES THE THIRD 4 MILES.

ALDUS VERTHOONT HEM ANTHONIJ VAN DIEMENS LANDT ALS GHJ DAER BIJ LANGS SEIJLT VAN WITS EIJLANDEN VOOR SUEERS EYLANDEN TOT AEN MAET SUICKERS EIJLANDEN.

THUS APPEARS ANTHONY VAN DIEMEN'S LAND WHEN YOU SAIL ALONG IT FROM WIT'S ISLANDS PAST SWEERS'S ISLANDS TO THE MAATSUYKER ISLANDS.

Pentekening op papier, 23 x 36 cm.
Pen drawing on paper, 23 x 36 cm.

Cornelis de Wit, Salomon Sweers en Joan Maetsuycker waren in Tasmans tijd raden van Indië.

Cornelis de Wit, Salomon Sweers and Joan Maetsuycker were members of the Council of the Indies in Tasman's time.

blad 390 boven / sheet 390 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 23V.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ALDUS VERTHOONT HEM HET LANDT ALS GHJDER 5 MIJLEN NOORD WEST VAN ZIJT IS GELEGEN HOOGHTE VAN OMTRENT 44 GRA.

THUS APPEARS THE LAND WHEN YOU ARE 5 MILES TO THE NORTH-WEST FROM IT IS SITUATED [AT A] LATITUDE OF ABOUT 44 DEGR.

ALSDUS VERTHOONT HEM HET LANDT ALS GHJDER 4 MIJLEN ZUIJD WEST VAN ZIJDT.

THUS APPEARS THE LAND WHEN YOU ARE 4 MILES TO THE SOUTH-WEST FROM IT.

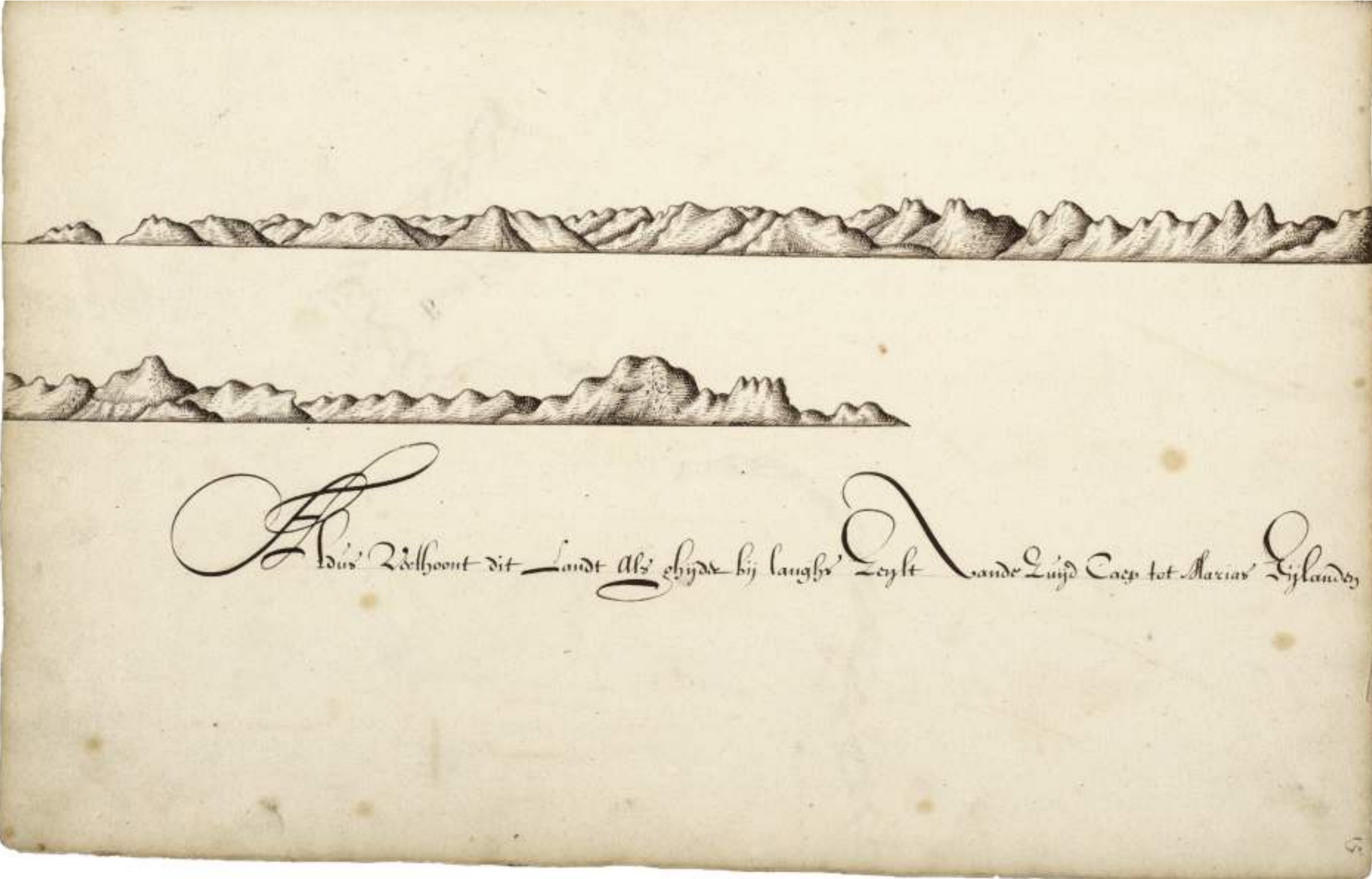
ALDUS VERTHOONT HEM HET ANTHONIJ VAN DIEMENS LANDT ALS GHJ DAER BIJ LANGS SEIJLT VAN / MAET SUICKERS EIJLANDEN TOT BOREELS EIJLANDEN OFTE STORMBAIJ.

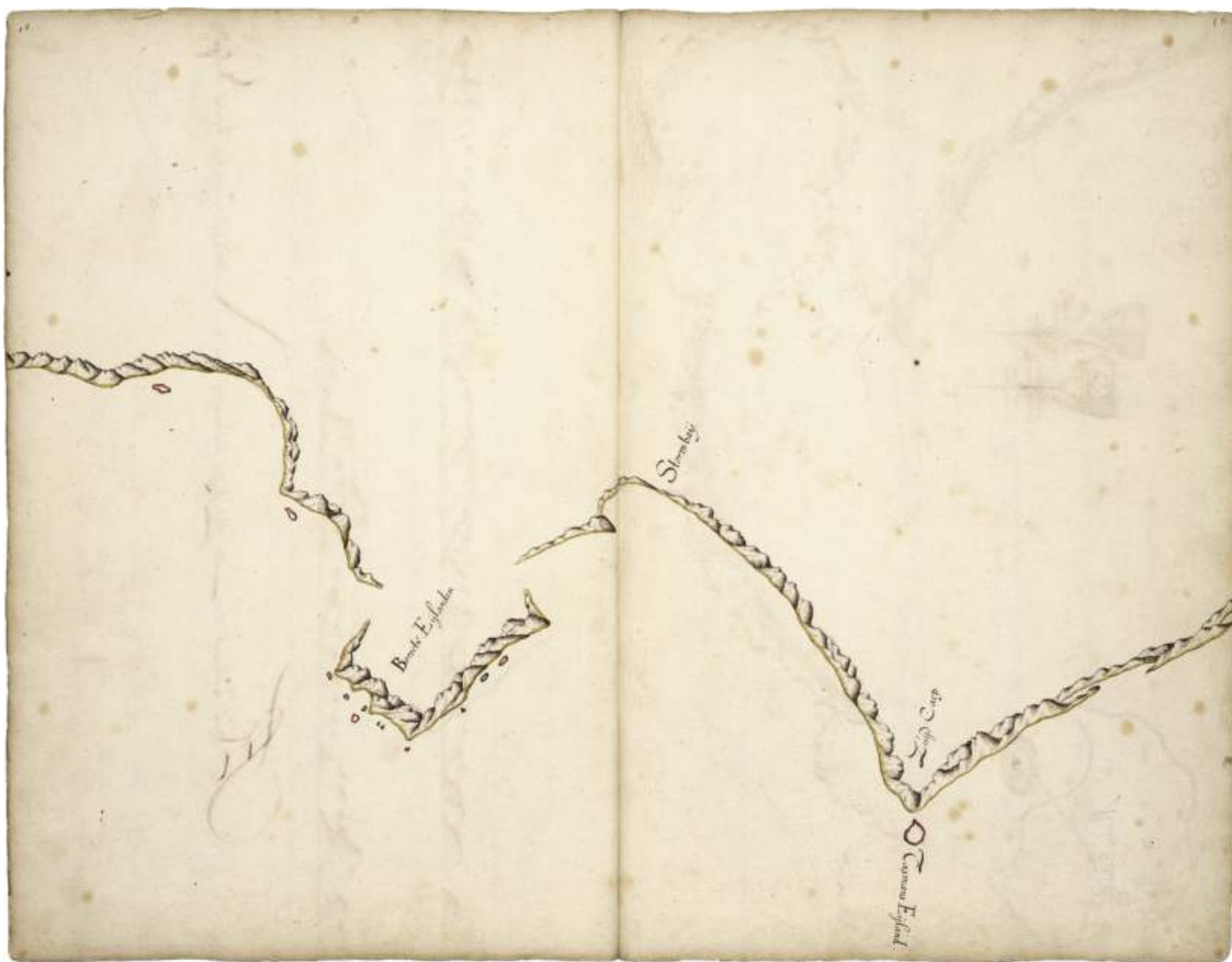
THUS APPEARS ANTHONY VAN DIEMEN'S LAND WHEN YOU SAIL ALONG IT FROM / THE MAATSUYKER ISLANDS TO BOREEL'S ISLANDS OR STORM BAY.

Pentekening op papier, 23 x 36 cm.
Pen drawing on paper, 23 x 36 cm.

De tekening toont de zuidoostkust van Tasmanië vanaf de Maatsuyker Islands tot het zuidelijk deel van Bruny Island en de kleine eilandjes zeewaarts. 'Stormbaij' is de huidige Storm Bay.

The drawing shows the south-east coast of Tasmania from the Maatsuyker Islands to the southern part of Bruny Island and the little islands to the seaward. Stormbaij in the present Storm Bay.

blad 390 onder / sheet 390 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 24R.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ALDUS VERTHOONT DIT LANDT ALS GHIJDER BIJ LANGHS
ZEYLT VANDE ZUIJD CAEP TOT MARIAS EIJLANDEN.

THUS APPEARS THIS LAND WHEN YOU SAIL ALONG IT
FROM THE SOUTH CAPE TO MARIA'S ISLANDS.

Pentekening op papier, 23 x 36 cm.
Pen drawing on paper, 23 x 36 cm.

De afbeelding geeft de oostkust van Tasmanië weer tussen
de tegenwoordige Tasman and Forestier Peninsulas en
Maria Island.

The illustration shows the east coast of Tasmania between the
present Tasman and Forestier Peninsulas and Maria Island.

blad 391 boven / sheet 391 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOLS. 24V-25R.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

[KAART VAN DE ZUIDOOSTKUST TUSSEN BOREELS
EILANDEN EN DE ZUIDKAAP MET TASMANS EILAND].

[CHART OF THE SOUTH-EAST COAST BETWEEN
BOREEL'S ISLANDS AND THE SOUTH CAPE WITH
TASMAN'S ISLAND].

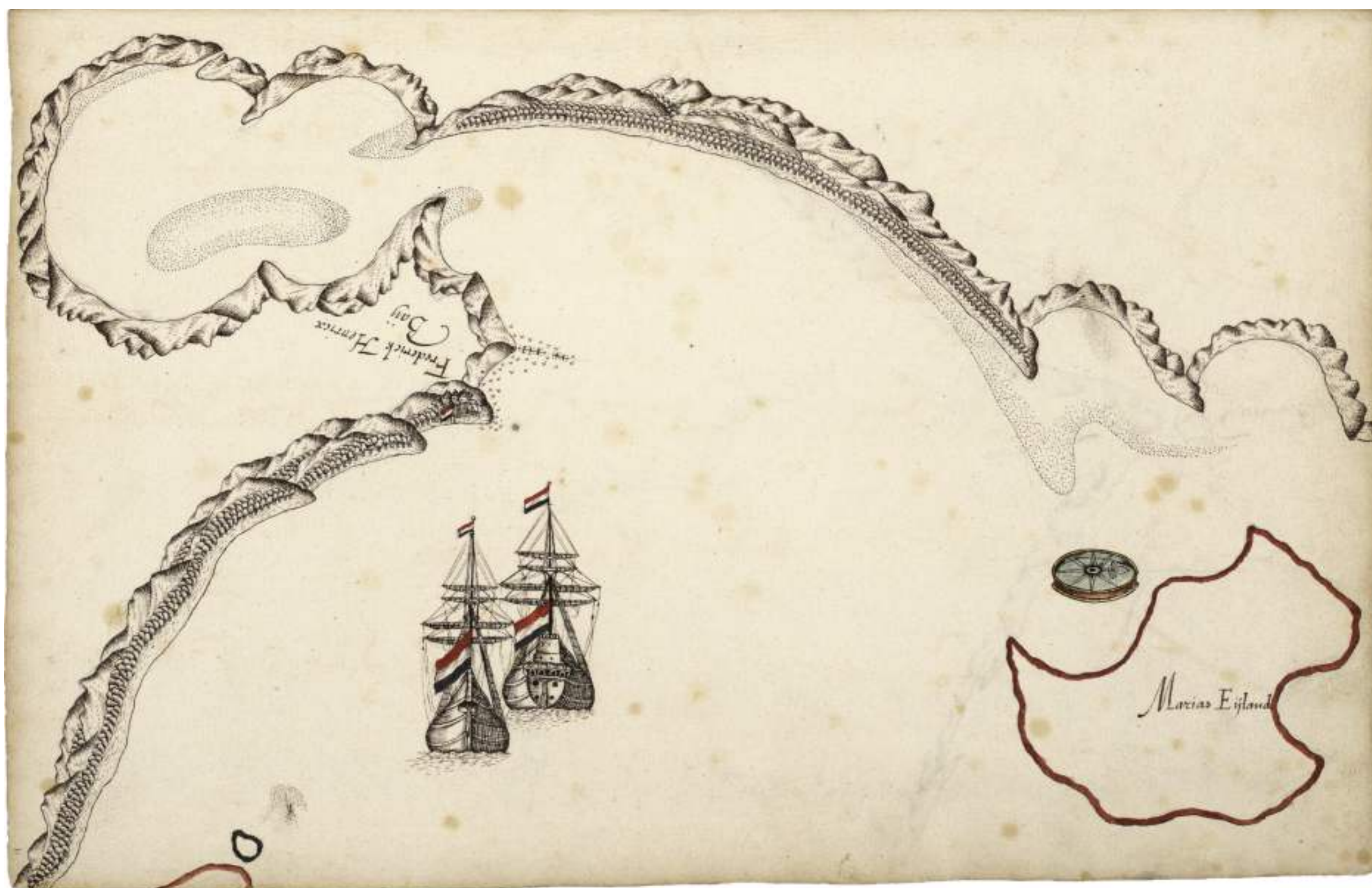
Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 36 x 46 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 36 x 46 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

De 'Boreels Eijlanden' zijn het huidige Bruny Island;
'Tasmans Eijland' is in werkelijk een schiereiland en heet
tegenwoordig Tasman Peninsula en de 'Zuijd Caep' is nu
Cape Pillar.

The Boreels Eijlanden are the present Bruny Island;
Tasmans Eijland is in fact Tasman Peninsula, and the
Zuijd Caep is now Cape Pillar.

blad 391 onder / sheet 391 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 25V.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

[KAART VAN FREDERIK HENDRIK BAAI].

[CHART OF FREDERIK HENDRIK BAY].

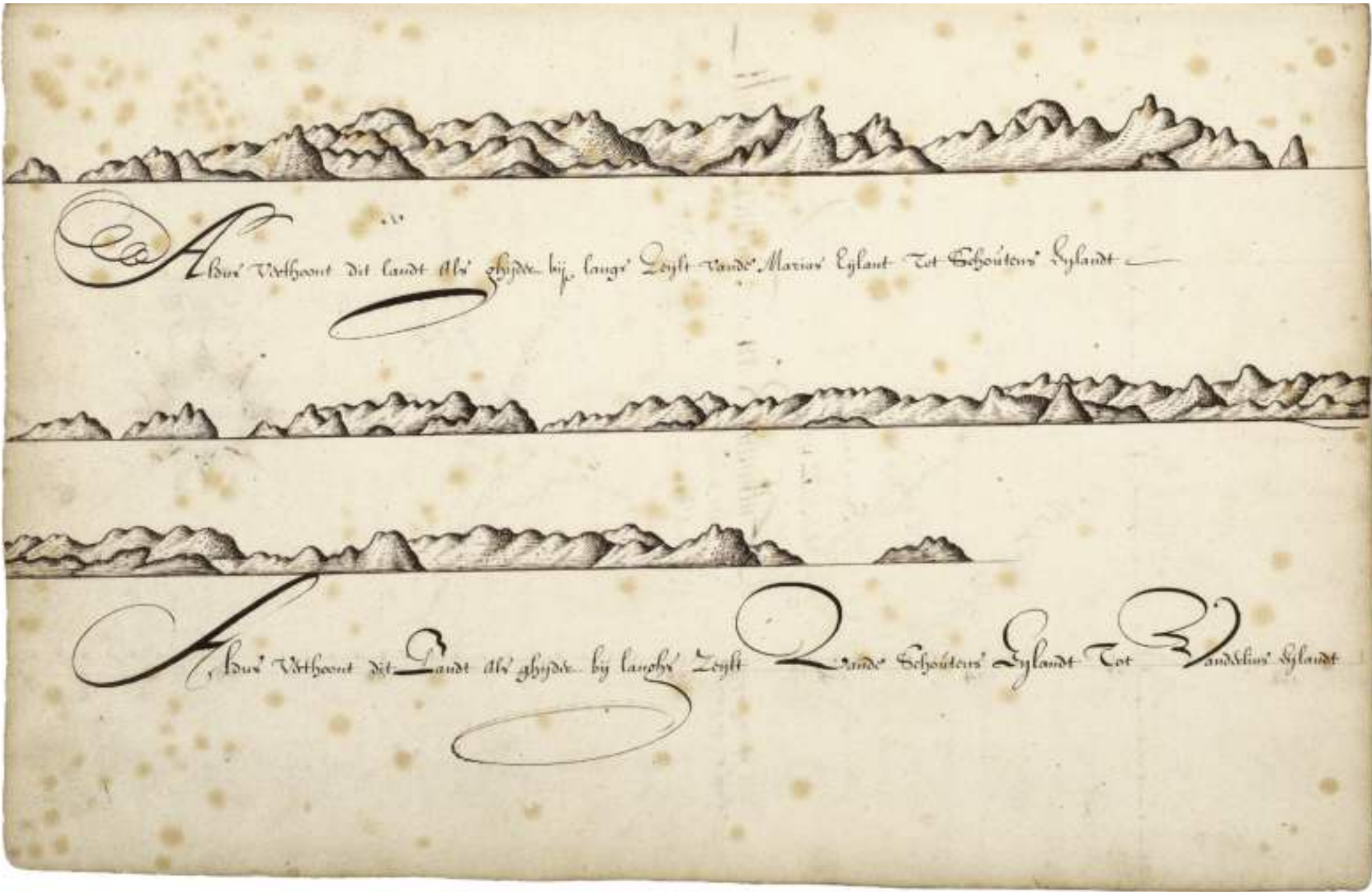
Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 23 x 36 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 23 x 36 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

De kaart geeft de huidige Blackman Bay weer, waar Tasman op 3 december 1643 een paal met inscriptie van het VOC-monogram liet plaatsen en de Nederlandse vlag liet hijsen, zoals ook is afgebeeld.

The map shows the present Blackman Bay, where on 3 December 1643 Tasman had a post put up with an inscription of the VOC monogram and had the Dutch flag hoisted, as is depicted here.

blad 392 boven / sheet 392 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 26R.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ALDUS VERTHOONT DIT LANDT ALS
GHIJDER BIJ LANGS ZEIJLT VANDE MARIAS
EIJLANT TOT SCHOUTENS EYLANDT.

THUS APPEARS THIS LAND WHEN YOU SAIL
ALONG IT FROM MARIA'S ISLAND TO
SCHOUTEN'S ISLAND.

ALDUS VERTHOONT DIT LANDT ALS
GHIJDER BIJ LANGS ZEIJLT VANDE
SCHOUTENS EYLANDT TOT VANDERLINS
EIJLANDT.

THUS APPEARS THIS LAND WHEN YOU SAIL
ALONG IT FROM SCHOUTEN'S ISLAND TO
VANDERLIN'S ISLAND.

Pentekening op papier, 23 x 36 cm.
Pen drawing on paper, 23 x 36 cm.

'Schoutens Eylandt' is het huidige Schouten Island ten zuiden van het Freycinet Peninsula, dat de tegenwoordige naam is voor het veronderstelde 'Vanderlins Eijlandt'. Cornelis van der Lijn was raad van Indië en zou na Antonio van Diemen gouverneur-generaal worden (1645-1650).

Schoutens Eylandt is the present Schouten Island to the south of the Freycinet Peninsula, which is the current name for what is thought to be Vanderlins Eijlandt. Cornelis van der Lijn was a member of the Council of the Indies and would become Governor-General (1645-1650) after Antonio van Diemen.

blad 392 onder / sheet 392 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 26V.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ANTHONY VAN DIEMENS LANDT / DIT IS
BESEJLT ENDE ONDECK MET DE SCHEEPEN
HEEMSKERCK ENDE ZEEHAEN / ONDER
HET COMMANDE VANDEN E. ABEL
TASMAN INDEN / JARE 1642 DEN 24
NOUEMBER.

ANTHONY VAN DIEMEN'S LAND / THIS
WAS SAILED TO AND DISCOVERED WITH
THE SHIPS HEEMSKERCK AND ZEEHAEN /
UNDER THE COMMAND OF THE HON.
ABEL TASMAN IN THE / YEAR 1642 ON
THE 24TH OF NOVEMBER.

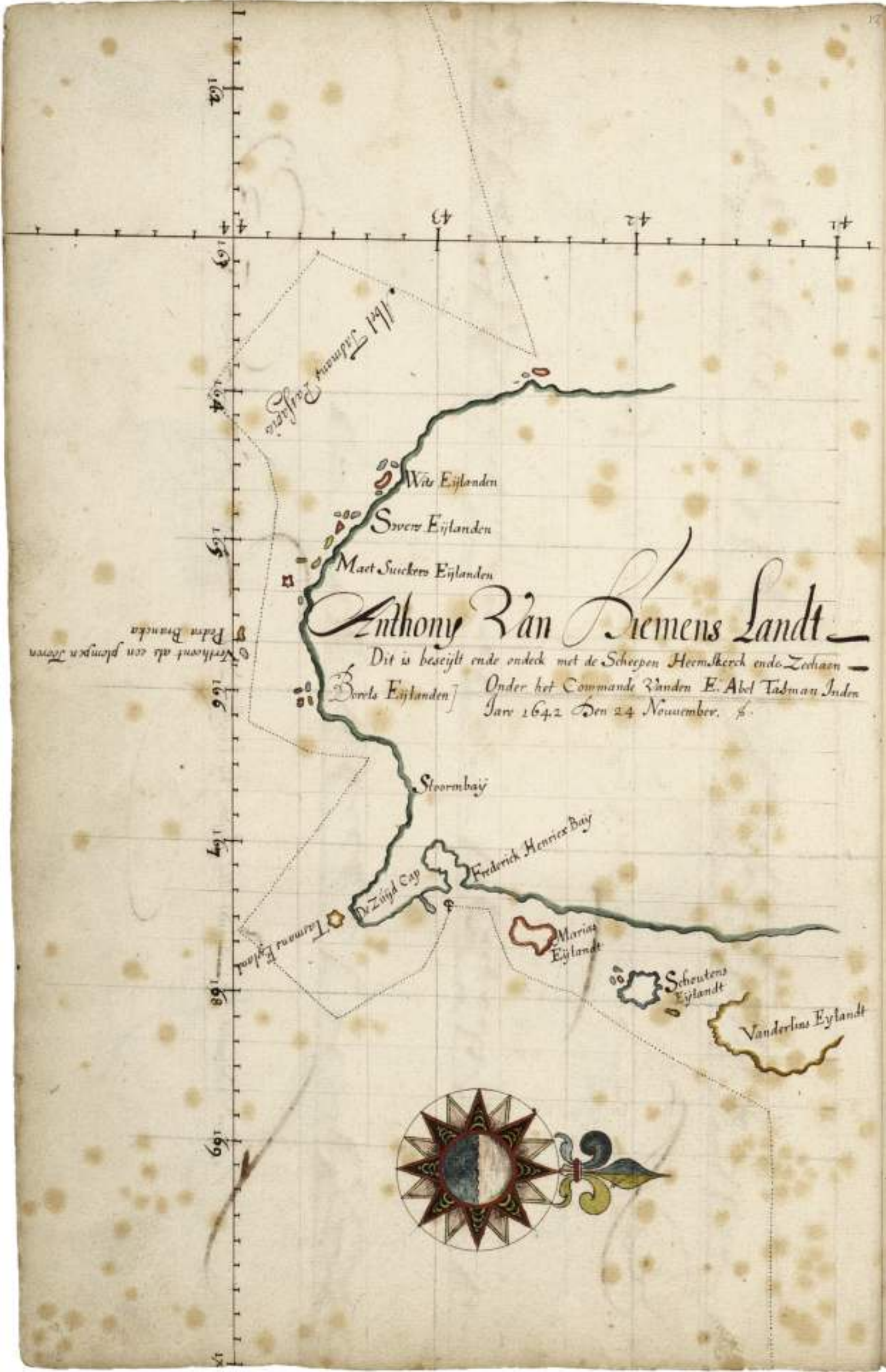
Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 36 x 23 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 36 x 23 cm.

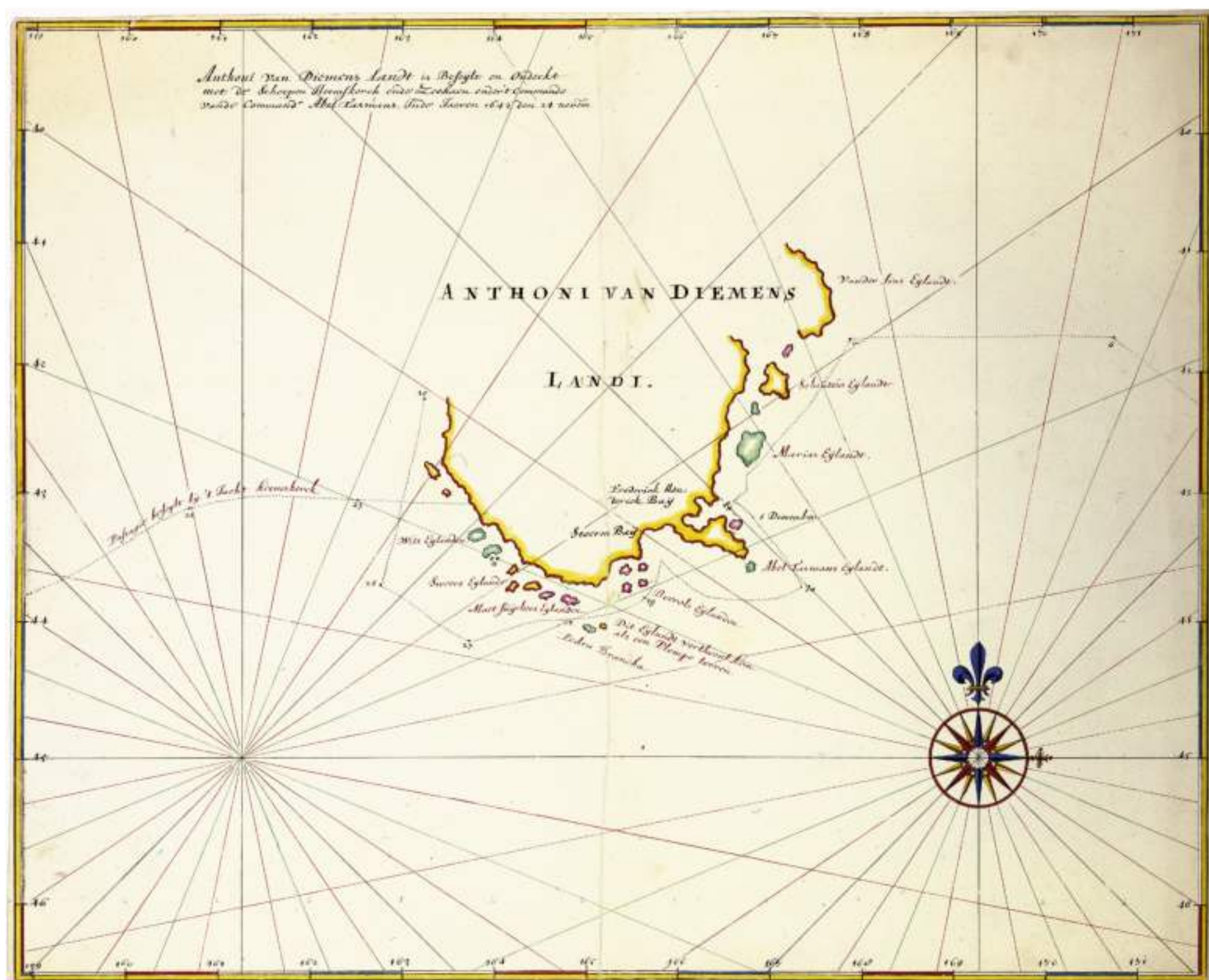
Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Deze overzichtskaart van de verkende kusten van Tasmanië illustreert de problemen die zeevaarders tot de komst van de chronometer in de late achttiende eeuw hadden bij het bepalen van de geografische lengte op zee. De lengtegraden (gerekend vanaf de meridiaan van de Pico del Teide op Tenerife, nu 16 graden 37 minuten westerlengte!) langs de dik ingetekende parallel van 44 graden zuiderbreedte waren oorspronkelijk gemarkeerd van 164 tot 172, maar zijn naderhand veranderd in 162 tot 169 en 172, waarbij het laatste cijfer waarschijnlijk per abuis niet tot 170 werd herschreven. Dit was conform Tasmans order in de scheepsraad van 26 november 1642 dat alle officieren in hun dagverslagen als lengtepositie voor de westkust van het net ontdekte Anthonie van Diemens Land een waarde van 163 graden 50 minuten dienden te noteren, het gemiddelde van de diverse opmetingen. Naar de huidige methode van berekening vanaf de meridiaan van Greenwich zou dit overeenkomen met 147 graden 13 minuten oosterlengte; de werkelijke ligging van het aangegeven deel van de Tasmaanse westkust is op ca. 145 graden 50 minuten oosterlengte, nog altijd een verschil van bijna anderhalve graad. Ook op Vingboons' twintig jaar latere versie (blad 393 onder), die waarschijnlijk op deze kaart is gebaseerd, is de gecorrigeerde lengte aangehouden. Op Isaac Gilsemans' oudere kaart met vrijwel dezelfde bedekking op blad 393 boven daarentegen, die hij tijdens de reis zelf maakte, is de lengte van de westkust nog aangegeven als voor de ook anderszins sterk gelijkende kaart die door Valentijn in Oud en Nieuw Oost-Indiën (III-2, 1724) werd gebruikt.

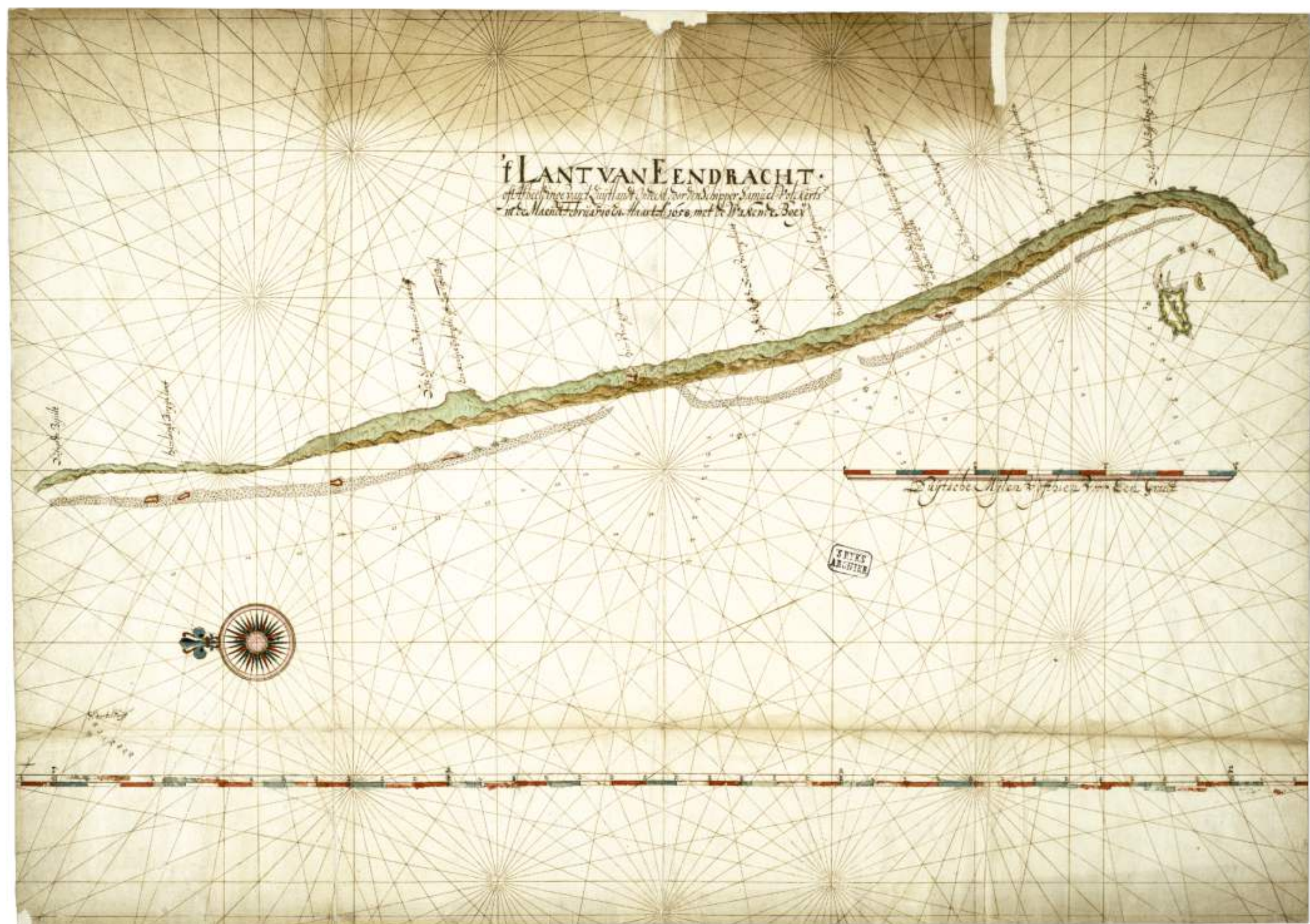
This general chart of the explored coasts of Tasmania illustrates the problems that seafarers had with determining geographical longitude at sea until the coming of the chronometer in the late eighteenth century. The degrees of longitude (reckoned from the meridian of the Pico del Teide on Tenerife, now 16 degrees 37 minutes west!) along the parallel of 44 degrees south, drawn in thick, were originally marked from 164 to 172, but were later changed into 162 to 169 and 172, whereby apparently the last figure was mistakenly not rewritten as 170. This was in accordance with Tasman's order in the officers' meeting on 26 November 1642 that all the officers should note in their daily reports as the point of longitude for the west coast of the Anthonie van Diemen's Land they had just discovered a value of 163 degrees 50 minutes, the average of the different measurements. According to the current method of reckoning from the meridian of Greenwich, this would correspond to 147 degrees 13 minutes east. The actual position of the part of the Tasmanian coast involved is about 145 degrees 50 minutes east, still a difference of almost one and a half degrees. The corrected longitude was also kept on Vingboons's version from twenty years later (sheet 393 below), which was probably based on this map. On the other hand on Isaac Gilseman's older chart with virtually the same coverage on sheet 393 above, which he made himself during the voyage, the longitude of the west coast is still indicated as just over 165 degrees each of Tenerife. The same also applies for the otherwise very similar map that Valentijn used in Oud en Nieuw Oost-Indiën (III-2, 1724).

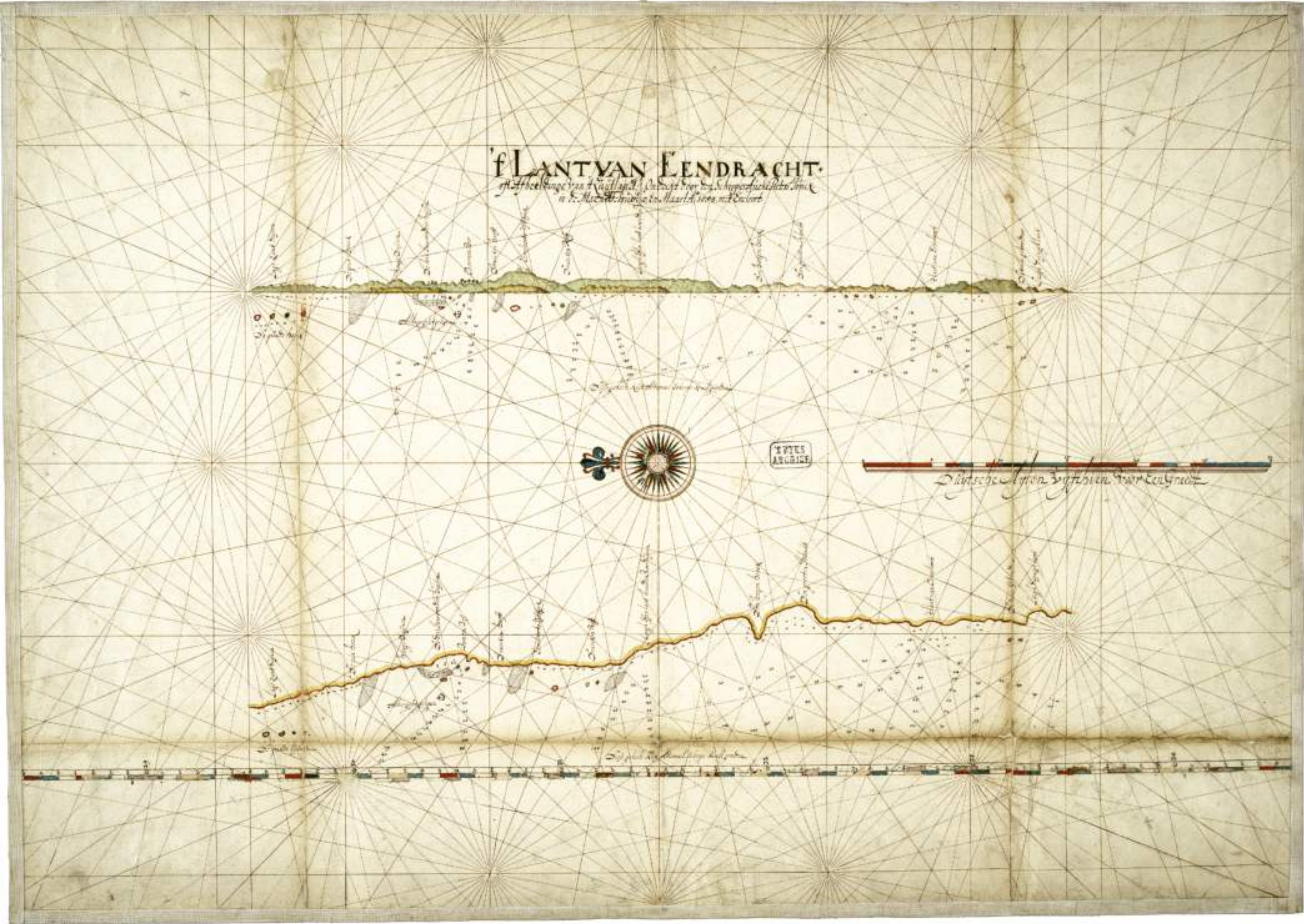

There are differing opinions regarding the inscription on the map '*T Landt bij de Zeehaan / Eerst gesien*' (The land by the *Zeehaan* / First seen) at the most westerly part of the coast. Either this was the first land that was seen on board the *Zeehaan*, or the crew of the *Zeehaan*, including Gilsemans, were the first to see this land. The latter explanation seems more likely. In any case this inscription was not taken over on other versions of this chart, any more than the section of coast in question or any other reference to the first sighting of Tasmania by the men of the *Zeehaan*. Remarkably enough, Gilsemans has drawn the north arrow wrongly; in fact north is to the right.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 394 boven / sheet 394 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 506.

[Johannes Nessel, toegeschreven, ca. 1658] :
[Johannes Nessel, attributed, c. 1658] :

**’T LANT VAN EENDRACHT. / OFT AFBEELDINGE VAN
’T ZUIJTLANDT ONDECKT DOOR DEN SCHIPPER
SAMUEL VOLCKERTS / IN DE MAENDT FEBRUARIO EN
MAART A:o 1658, MET DE WAKENDE BOEIJ.**

**EENDRACHT LAND. / OR DEPICTION OF THE SOUTH
LAND DISCOVERED BY SKIPPER SAMUEL VOLCKERTS /
IN THE MONTHS OF FEBRUARY AND MARCH A:o
1658, WITH THE WAKENDE BOEIJ.**

Schaalstok van 60 Duijtsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt = [ca. 1 : 2.778.000].
Scale-bar of 60 *Duijtsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt* = [approximately 1 : 2,778,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 51 x 72,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 51 x 72.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

West- en noordkust van Australië, 1658-1761. Op 1 januari 1658 vertrokken op last van de Hoge Regering de jachten *Wakende Boeij*, onder schipper Samuel Volckertsz, en *Emeloort*, onder bevel van Auke Pietersz Jonck, van Batavia naar het Land van de Eendracht om daar te zoeken naar mogelijke overlevenden en de lading van het verongelukte compagnieschip *Vergulde Draeck*. Dit was in oktober 1655 uit Nederland vertrokken met bijna 80.000 gulden aan zilvergeld en een nog groter bedrag aan handelsgoederen aan boord en op 28 april 1656 gestrand op een rif voor de West-Australische kust op ca. 31 graden zuiderbreedte. Van de bijna 300 opvarenden bereikten maar 75 de vaste wal, waarna zeven man in een kleine bijboot naar Batavia werden gezonden om hulp te halen. Volkomen uitgeput kwamen zij daar begin juni daadwerkelijk aan, waarna de Hoge Regering onmiddellijk de fluit *Witte Valck* en het jacht *Goede Hoop* naar de plaats van de ramp stuurde. Deze eerste reddingspoging liep echter op niets uit; alleen de *Goede Hoop* vond de aangeduide locatie, maar overlevenden of goederen werden er niet aangetroffen. Daarbij verloor de expeditie hier ook nog eens elf bemanningsleden, die na een verkenning aan land niet meer teruggekeerd waren naar het wachtende schip. Volckertsz en Jonck hadden dan ook de instructie mede naar eventuele overlevenden van deze groep uit te kijken. Medio 1657 werd opnieuw een hulpexpeditie uitgezonden, ditmaal vanuit de pas gestichte Kaapkolonie met het fluitschip *Vinck*, die evenmin iets opleverde.

De beide schepen van de onderneming in 1658 verloren elkaar spoedig na vertrek blijvend uit het oog, zodat de zoekopdracht door elk der bemanningen zelfstandig moest worden uitgevoerd. Volckertsz trof langs de kust van het Land van de Eendracht iets zuidelijk van 31 graden inderdaad wrakstukken van de *Vergulde Draeck* aan, zoals het inschrift op zijn kaart vermeldt (‘Hier veel teekens vande Draeck gevonden’),

maar geen spoor van de opvarenden. Op 23 maart werd zijn bemanning zelf door een soortgelijke ramp getroffen als twee jaar eerder de *Goede Hoop*: een verkenningsgroep aan wal van veertien man kon niet tijdig naar het schip terugkeren, toen dit vanwege een opkomende storm zee moest kiezen. Latere zoekpogingen leidden tot niets, zodat op 29 maart uiteindelijk door de scheepsraad werd besloten de expeditie te beëindigen en naar Java terug te keren. De plaats waar de ongelukkigen op de 22ste aan land waren gegaan, is op Volckertsz’ kaarten aangeduid als ‘Hier de Boot laest aen lant gevaeren’. Interessant is verder zijn vermelding van ‘Dese Eijlanden Batavies kerckhoff’, een verwijzing naar de beruchte stranding van de *Batavia* aldaar in 1629 en het drama van de latere moordpartij onder de overlevenden. Skipper Jonck vond met de *Emeloort* eveneens de plaats van de schipbreuk, maar stuitte daar aan de wal niet op restanten van het schip of tekenen van overlevenden. Wel troffen zijn mannen later hutten van inheemse bewoners aan, die op zijn kaart en profiel op de bladen 395 en 396-397 boven zijn gemarkeerd als ‘De drie Inwoonders huysen’.

Conform hun instructie brachten beide expeditieleiders de verkende delen van de kust zo goed mogelijk in kaart, waarvan de hier en op de bladen 396-397 boven gereproduceerde kaarten en profielen de in Batavia uitgewerkte eindresultaten zijn, waarschijnlijk van de hand van Johannes Nessel. Volckertsz’ kaarten op blad 394, waarvan de onderste een meer gedetailleerde vergroting van het zuidelijke deel van de bovenste is, reiken van ca. 25 tot 32 graden zuiderbreedte, de minder nauwkeurige kaart van Jonck op blad 395 met het bijbehorende fraaie kustprofiel op 396-397 boven (een vergroting van het profiel bij de kaart) van ruim 29 tot 33 graden 30 minuten zuiderbreedte. Opvallend is dat Volckertsz wel het eilandje bij het huidige Perth heeft opgemerkt en gekarteerd dat bij de expeditie van 1696-1697 door Willem de Vlamingh de naam Rotteneest zou krijgen (Rottneest Island, zie de bladen 398-399), maar Jonck niet. Op zijn kaart is ter plaatse alleen ‘Den hoogen hoeck’ aangegeven. Van Volckertsz’ kaart op blad 394 boven en van die van Jonck op blad 395 komen getrouwe kopieën voor in de overzichtsatlas van Isaak de Graaf (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-42a, II-42b), echter zonder de kustprofielen. Een afbeelding van de *Wakende Boeij* komt voor op de tekening op blad 355 linksboven.

West and north coasts of Australia, 1658-1761. On 1 January 1658 the yachts *Wakende Boeij* under skipper Samuel Volckertsz and *Emeloort* under the command of Auke Pietersz Jonck set off from Batavia on the instructions of the High Government for the *Land van de Eendracht*, in order to look for possible survivors and the cargo of the wrecked Company ship *Vergulde Draeck* there. This had left the Netherlands in October 1655 with almost 80,000 guilders’ worth of silver coin and an even greater amount in trade goods on board, and on 28 April 1656 had run onto a reef off the West Australian coast at about 31 degrees south. Of the almost 300 on board only 75 reached the shore, after which seven men were sent in a small boat to Batavia to fetch help. Completely exhausted they did indeed arrive there at the beginning of June, when the High Government immediately sent the flute *Witte Valck* and the yacht *Goede Hoop* to the scene of the disaster.

However, this first rescue attempt came to nothing. Only the *Goede Hoop* found the position indicated, but survivors or goods were not encountered there. During this search eleven crewmen of the *Goede Hoop* were lost, who after a reconnaissance on shore had not returned to the waiting ship. Volckertsz and Jonck also had instructions to look out for possible survivors from this group. In the middle of 1657 once more an expedition was sent out to help, this time from the recently established Cape Colony with the flute *Vinck*, which was just as unsuccessful.

The two ships in the undertaking of 1658 lost sight of each other soon after setting out, so that each of the crews had to carry out the search independently. Volckertsz did indeed find wreckage of the *Vergulde Draeck* along the coast of Eendracht Land a little to the south of 31 degrees, as the inscription on his map mentions (*Hier veel teekens vande Draeck gevonden*, Here many signs of the *Draeck* found), but no trace of those on board. On 23 March the crew themselves were struck by a disaster similar to the one that befell the *Goede Hoop* two years before: a scouting group of fourteen men on shore were not able to return to the ship on time, when it had to stand out to sea because of an approaching storm. Later searches were fruitless, so that on 29 March the ships’ council finally decided to end the expedition and return to Java. The place where the unlucky men had gone ashore on the 22nd is marked on Volckertsz’s map as *Hier de Boot laest aen lant gevaeren* (Here the boat last sailed to land). It is also interesting that he mentions *Dese Eijlanden Batavies kerckhoff* (These islands, Batavia’s churchyard), an allusion to the infamous stranding of the *Batavia* there in 1629, and to the drama of the later massacre among the survivors. Skipper Jonck likewise found the site of the wreck with the *Emeloort*, but on the shore there did not encounter remains of the ship or signs of survivors. His men did later find huts of indigenous inhabitants, and these are marked as *De drie Inwoonders huysen* (The three natives’ houses) on his map and profile on sheets 395 and 396-397 above.

In accordance with their instructions, both expedition leaders charted the parts of the coast that they explored as well as possible, and the maps and profiles reproduced here and on sheets 396-397 above are the final results of this, developed in Batavia, probably by Johannes Nessel. Volckertsz’s maps on sheet 394, of which the lower one is a more detailed enlargement of the southern part of the upper, extend from about 25 to 32 degrees south, while the less accurate map of Jonck on sheet 395 with the accompanying fine coastal profile on 396-397 above (an enlargement of the profile on the map) extends from about 29 to 33 degrees 30 minutes south. It is striking that Volckertsz noticed and charted the small island off the present Perth that would be given the name *Rotteneest* by Willem de Vlamingh during the expedition of 1696-1697, but Jonck did not (this is Rottneest Island, see sheets 398-399). On the latter’s map at this spot there is only *Den hoogen hoeck* (The high point). Faithful copies of Volckertsz’s map on sheet 394 above and that of Jonck on sheet 395 can be found in Isaak de Graaf’s general atlas (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-42a, II-42b), but not the coastal profiles. A picture of the *Wakende Boeij* can be seen in the drawing on sheet 355 top left.

blad 394 onder / sheet 394 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 507.

[Johannes Nessel, toegeschreven, ca. 1658] :
[Johannes Nessel, attributed, c. 1658] :

**’T LANT VAN EENDRACHT. / OFT AFBEELDINGE VAN
’T ZUIJTLANDT ONDECKT DOOR DEN SCHIPPER
SAMUEL VOLCKERTS / IN DE MAENDT FEBRUARIO EN
MAART A:o 1658, MET DE WAKENDE BOEIJ.**

**EENDRACHT LAND. / OR DEPICTION OF THE SOUTH
LAND DISCOVERED BY SKIPPER SAMUEL VOLCKERTS /
IN THE MONTHS OF FEBRUARY AND MARCH A:o
1658, WITH THE WAKENDE BOEIJ.**

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt = [ca. 1 : 515.600].
Scale-bar of 15 *Duijtsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt* = [approximately 1 : 515,600].

1 kaart : ms op papier, 51 x 72,5 cm.
1 map : ms on paper, 51 x 72.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

blad / sheet 395:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 503.

[Johannes Nessel, toegeschreven, ca. 1658] :
[Johannes Nessel, attributed, c. 1658] :

**’T LANT VAN EENDRACHT. / OFT AFBEELDINGE VAN
’T ZUIJTLAND, ONDECKT DOOR DEN SCHIPPER
AUCKE PIETERS JONCK. / IN DE MAENDT FEBRUARIO
EN MAART A:o 1658, MET EMELOORT.**

**EENDRACHT LAND. / OR DEPICTION OF THE SOUTH
LAND, DISCOVERED BY SKIPPER AUCKE PIETER
JONCK. / IN THE MONTHS OF FEBRUARY AND MARCH
A:o 1658, WITH THE EMELOORT.**

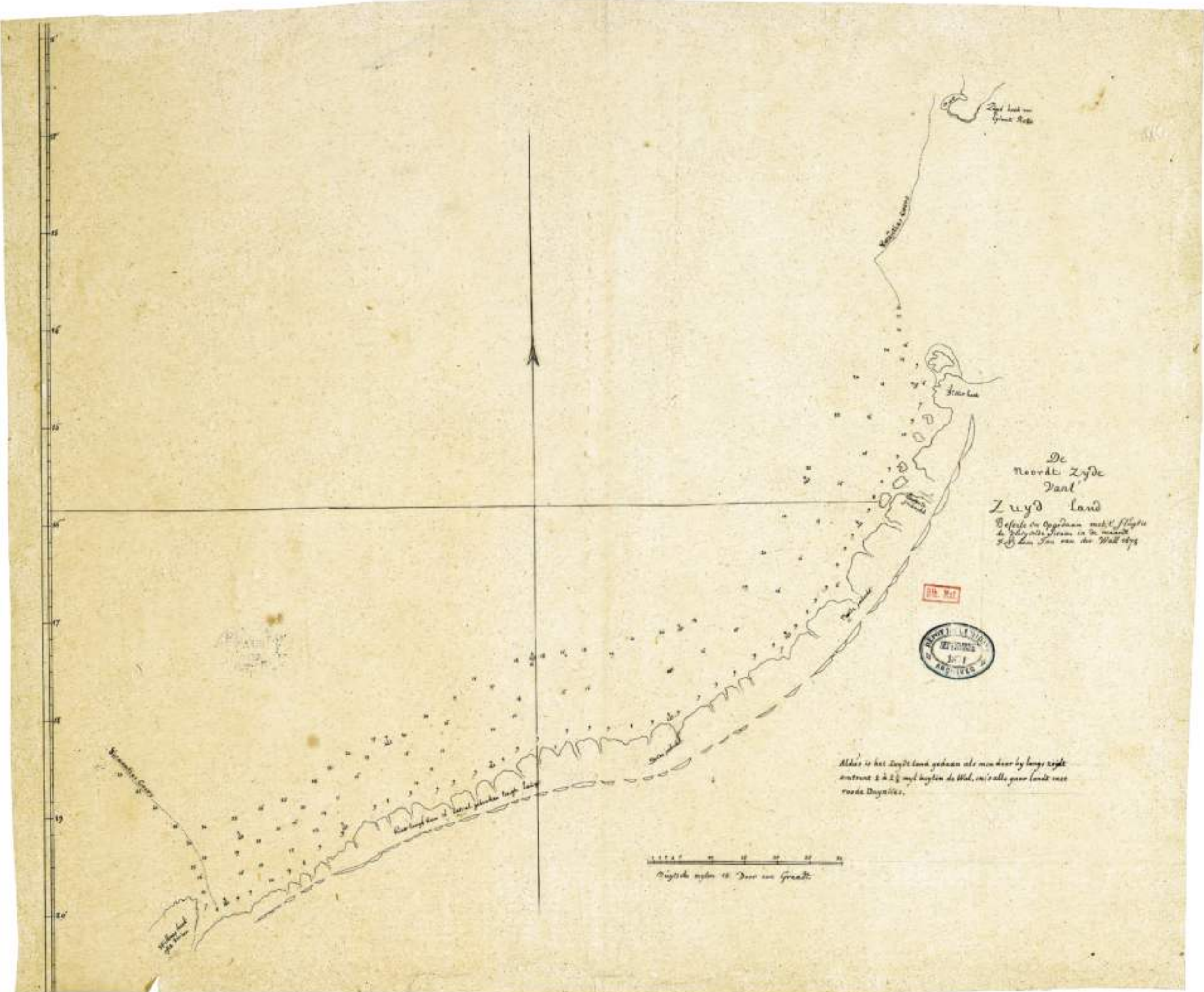
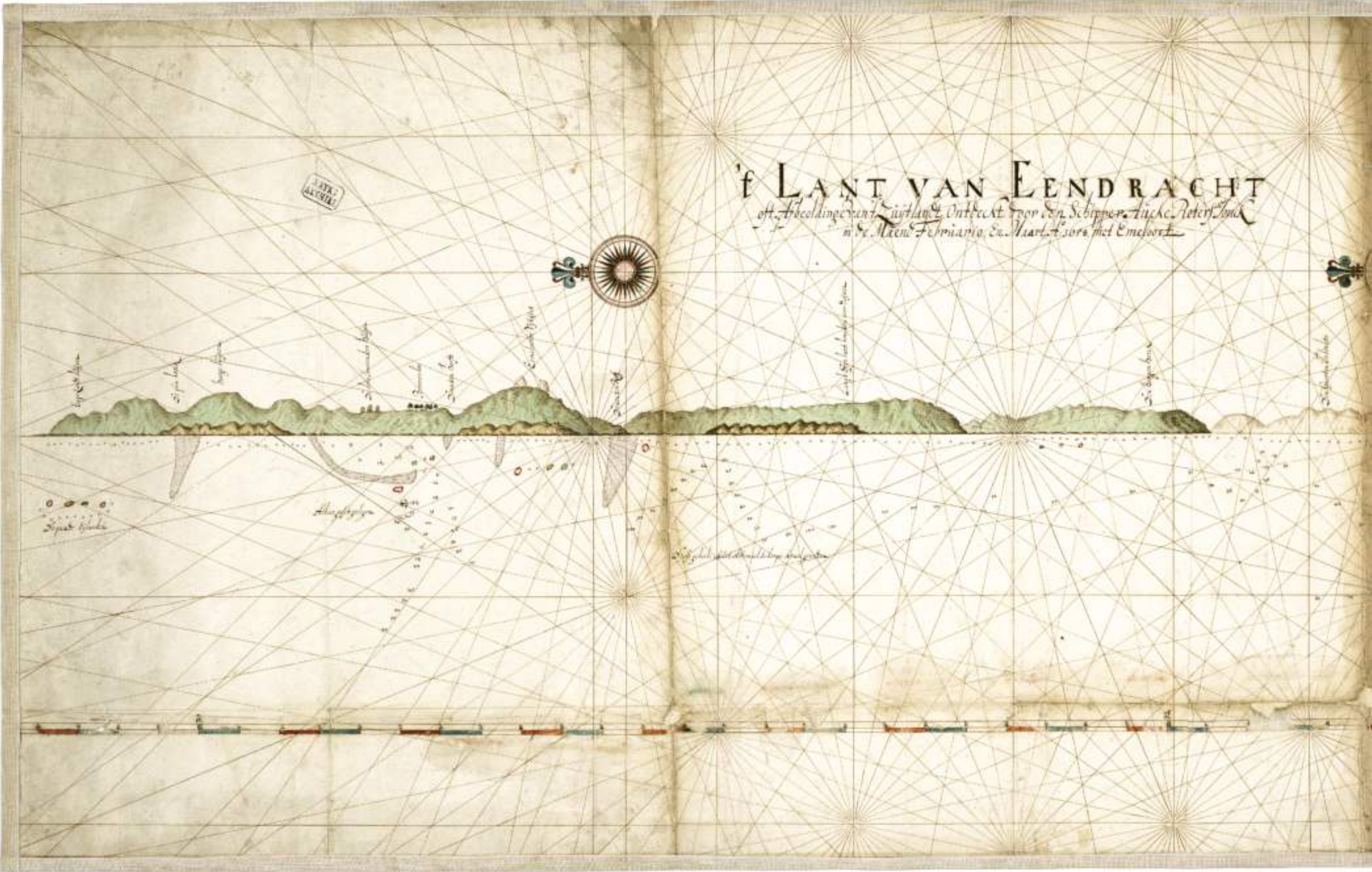
[profiel / profile]

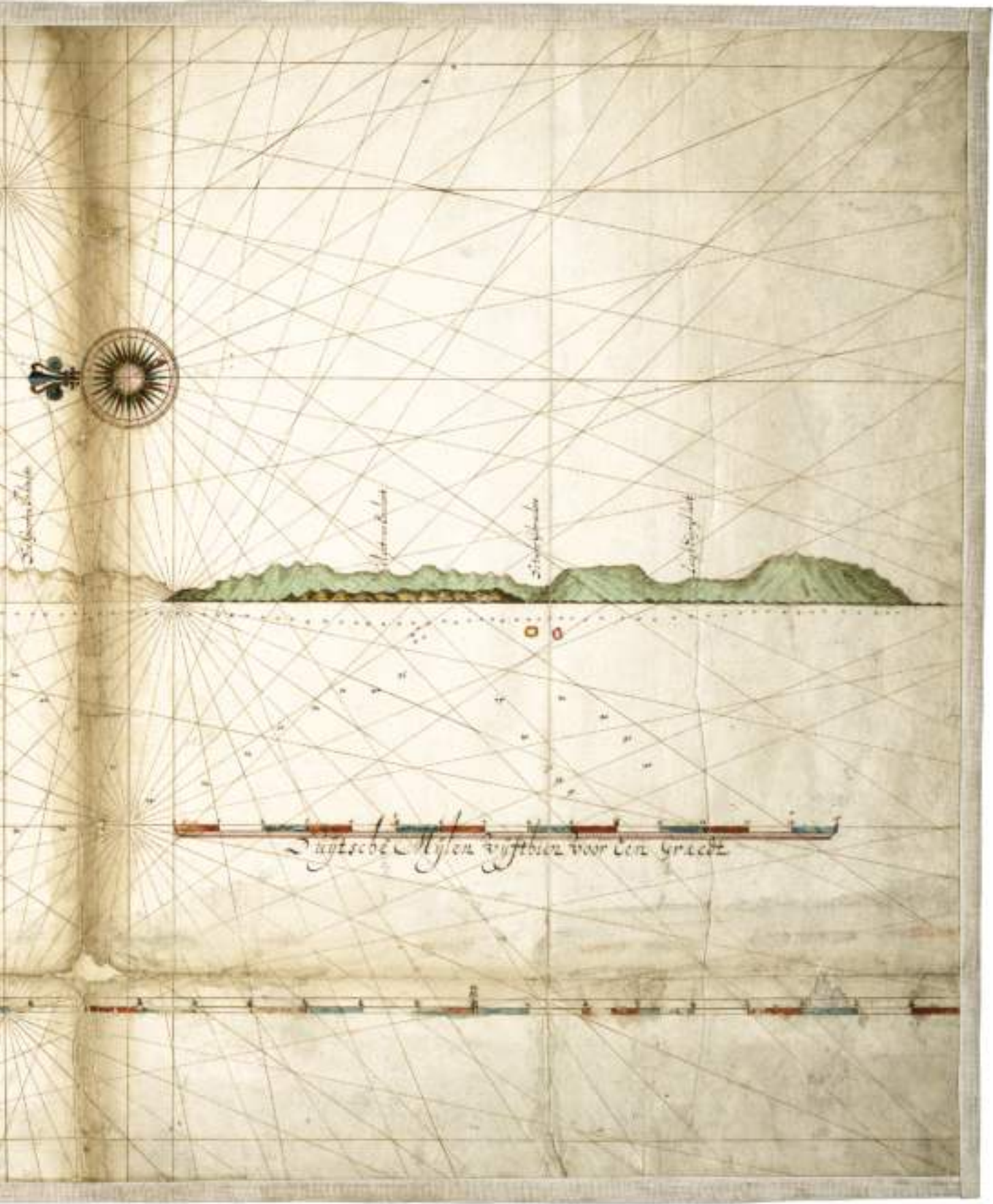
**[Het land van Eendracht].
[Eendracht Land].**

Schaalstok van 30 Duytsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt = [ca. 1 : 992.000].
Scale-bar of 30 *Duytsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt* = [approximately 1 : 992,000].

1 kaart + 1 profiel : ms op papier, gekleurd, 51 x 72,5 cm.
1 map + 1 profile : ms on paper, coloured, 51 x 72.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

bladen 396-397 boven / sheets 396-397 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 504

[Johannes Nessel, toegeschreven, ca. 1658] :
[Johannes Nessel, attributed, c. 1658] :

’T LANT VAN EENDRACHT / OFT AFBEELDINGE VAN ’T ZUIJTLANDT, ONTDECKT DOOR DEN SCHIPPER AUCKE PIETERS JONCK / IN DE MAEND FEBRUARIO EN MAART A:o 1658 MET EMELOORT.

EENDRACHT LAND / OR DEPICTION OF THE SOUTH LAND, DISCOVERED BY SKIPPER AUCKE PIETERS JONCK / IN THE MONTH OF FEBRUARY AND MARCH A:o 1658, WITH THE EMELOORT.

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt = [ca. 1 : 393.000].
Scale-bar of 15 *Duijtsche Mijlen vijfthien voor Een Graedt* = [approximately 1 : 393,000].

1 kaart met kustprofiel : ms op papier, gekleurd, 51,5 x 119,5 cm.
1 map with a coastal profile : ms on paper, coloured, 51.5 x 119.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

blad 396 onder / sheet 396 below:

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE, DCP SH PF 188 DIV 10 P 2.

[Anoniem, 1810–1815] :
[Anonymous, 1810–1815] :

DE / NOORDT ZYDE / VANT’ / ZUYD LAND / BESEILT EN OPGEDAAN MET ’T FLUYTIE / DE VLEIYENDE SWAAN IN DE MAANDT / FEB. DOOR JAN VAN DER WALL 1678.

THE / NORTH SIDE / OF THE / SOUTH LAND / SAILED TO AND SURVEYED WITH THE FLUTE / THE VLEIYENDE SWAAN IN THE MONTH OF / FEBRUARY BY JAN VAN DER WALL 1678.

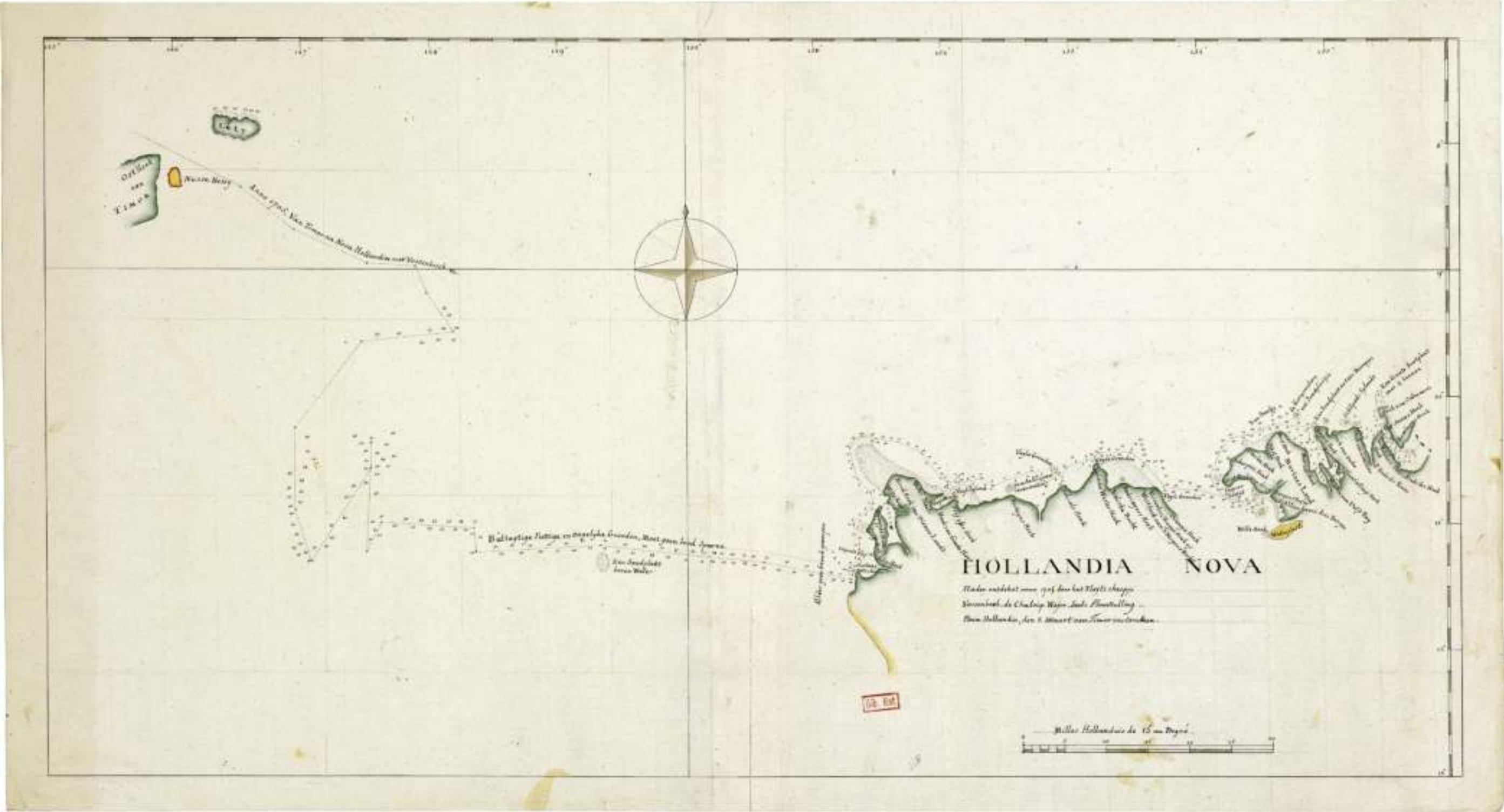
Schaalstok van 30 Duijtsche mijlen 15 Voor een Graadt = [ca. 1 : 2.136.800].
Scale-bar of 30 *Duijtsche mijlen 15 Voor een Graadt* = [approximately 1 : 2,136,800].

1 kaart : ms op papier, 53,5 x 64 cm.
1 map : ms on paper, 53.5 x 64 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Zoals uitvoerig beschreven in Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, werd na de inlijving van Nederland bij het Franse keizerrijk in augustus 1810 een groot deel van de kaartarchieven met betrekking tot de Nederlandse overzeese vestigingen en bezittingen overgebracht naar het kaartendepot van de Franse marine in Parijs. Daartoe behoorde toen ook Isaak de Graaf's grote overzichtsatlas van omstreeks 1700, waarin onder meer een kopiekaart voorkomt van de ontdekkingen langs de noordwestkust van Australië door de befaamde schipper-kaartenmaker Jan van der Wall in 1678 (II-45) met de *Vliegende Swaan*. De originele versie door Van der Wall zelf getekend is naderhand verloren gegaan, als gevolg waarvan die van Isaak de Graaf nu nog het enige authentiek zeventiende-eeuwse kaartbeeld van deze bijzondere verkenning biedt. Van der Wall deed dit kustgedeelte westelijk van Cape Baskerville aan in februari 1678, tijdens een thuisreis van Ternate naar Batavia via Boeton, Timor, Roti, Soembawa en Straat Madoera. De hier gereproduceerde kaart is een Franse kopie van de kaart in de atlas van Isaak de Graaf, gemaakt in de periode tussen de aankomst van de atlas in Parijs in het najaar van 1810 en de terug-gave aan de Nederlandse Staat in december 1815.

As described in detail in Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, after the incorporation of the Netherlands into the French Empire in August 1810, a large proportion of the map archives relating to the Dutch overseas settlements and possessions was transferred to the map depot of the French navy in Paris. This also included Isaak de Graaf's general atlas of about 1700, in which among other things a copy map occurs of the discoveries along the north-west coast of Australia, drawn by the famous skipper and map-maker Jan van der Wall in 1678 (II-45) with the *Vliegende Swaan*. The original version drawn by Van der Wall himself was later lost, as a result of which the one by Isaak de Graaf is now the only authentic seventeenth-century map image of this remarkable exploration. Van de Wall visited this part of the coast to the west of Cape Baskerville in February 1678, during his return voyage from Ternate to Batavia via Buton, Timor, Roti, Sumbawa and the Madura Strait. The chart reproduced here is a French copy of the one in the atlas of Isaak de Graaf, made in the period between the arrival of the atlas in Paris in the autumn of 1810 and its return to the Netherlands in December 1815.

blad 397 onder / sheet 397 below:

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE, DCP SH PF 188 DIV 4 P 1.

[Anoniem, 1810–1815] :
[Anonymous, 1810–1815] :

HOLLANDIA NOVA / NADER ONTDECKT ANNO 1705 DOOR HET FLUYTSCHEEPJE / VOSSEN BOSCH, DE CHALOUPE WAJER, ENDE PHANTJALLING / NOVA HOLLANDIA, DEN 2 MAART VAN TIMOR VERTROCKEN.

HOLLANDIA NOVA / EXPLORED IN DETAIL ANNO 1705 IN THE FLUTE / VOSSEN BOSCH, THE SLOOP WAJER, AND THE PANTJALING / NOVA HOLLANDIA, HAVING LEFT FROM TIMOR ON THE 2ND OF MARCH.

Schaalstok van 30 Milles Hollandais de 15 au Degrée = [ca. 1 : 1.755.800].
Scale-bar of 30 *Milles Hollandais de 15 au Degrée* = [approximately 1 : 1,755,800].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 40,5 x 76 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 40.5 x 76 cm.

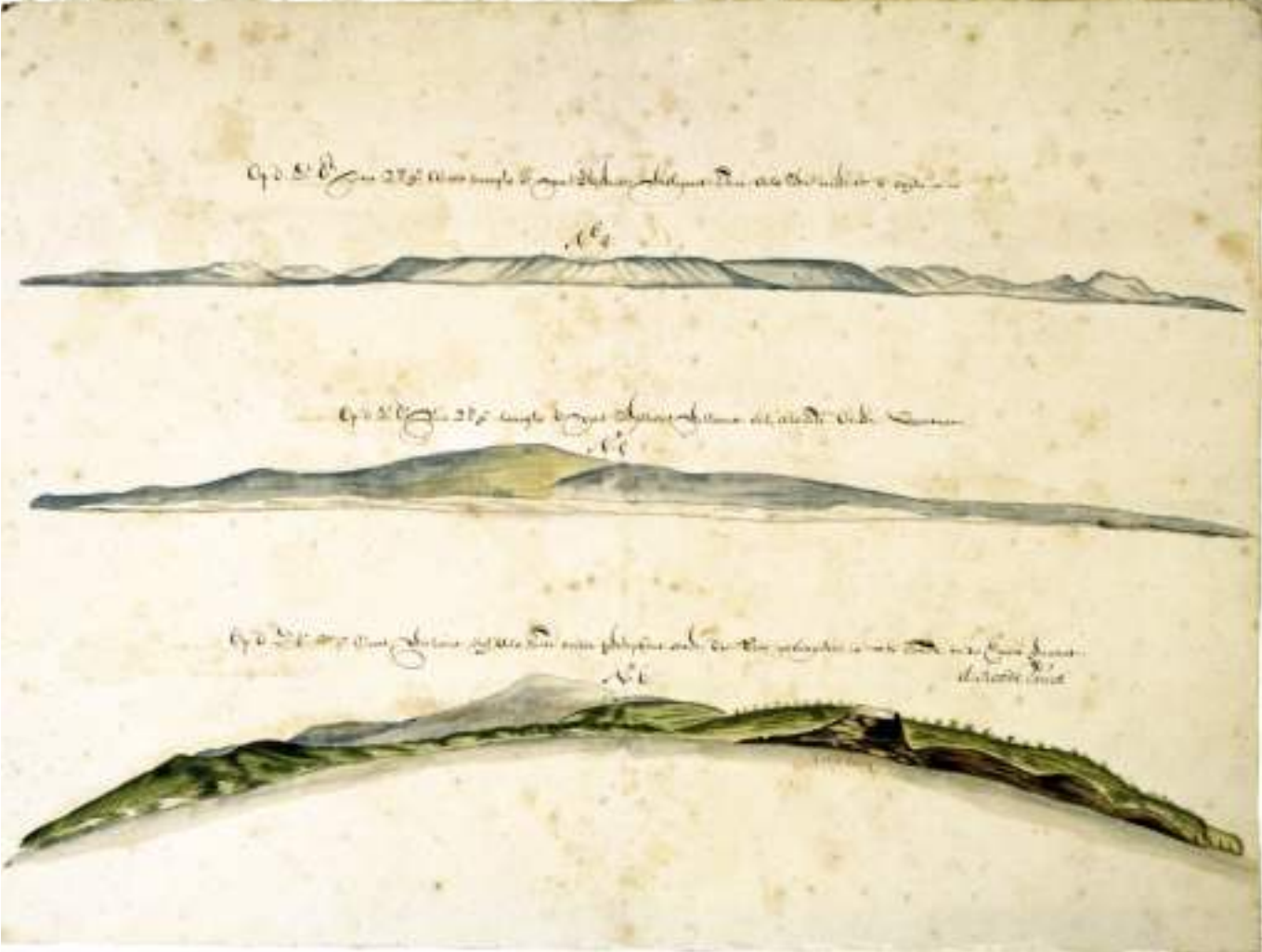
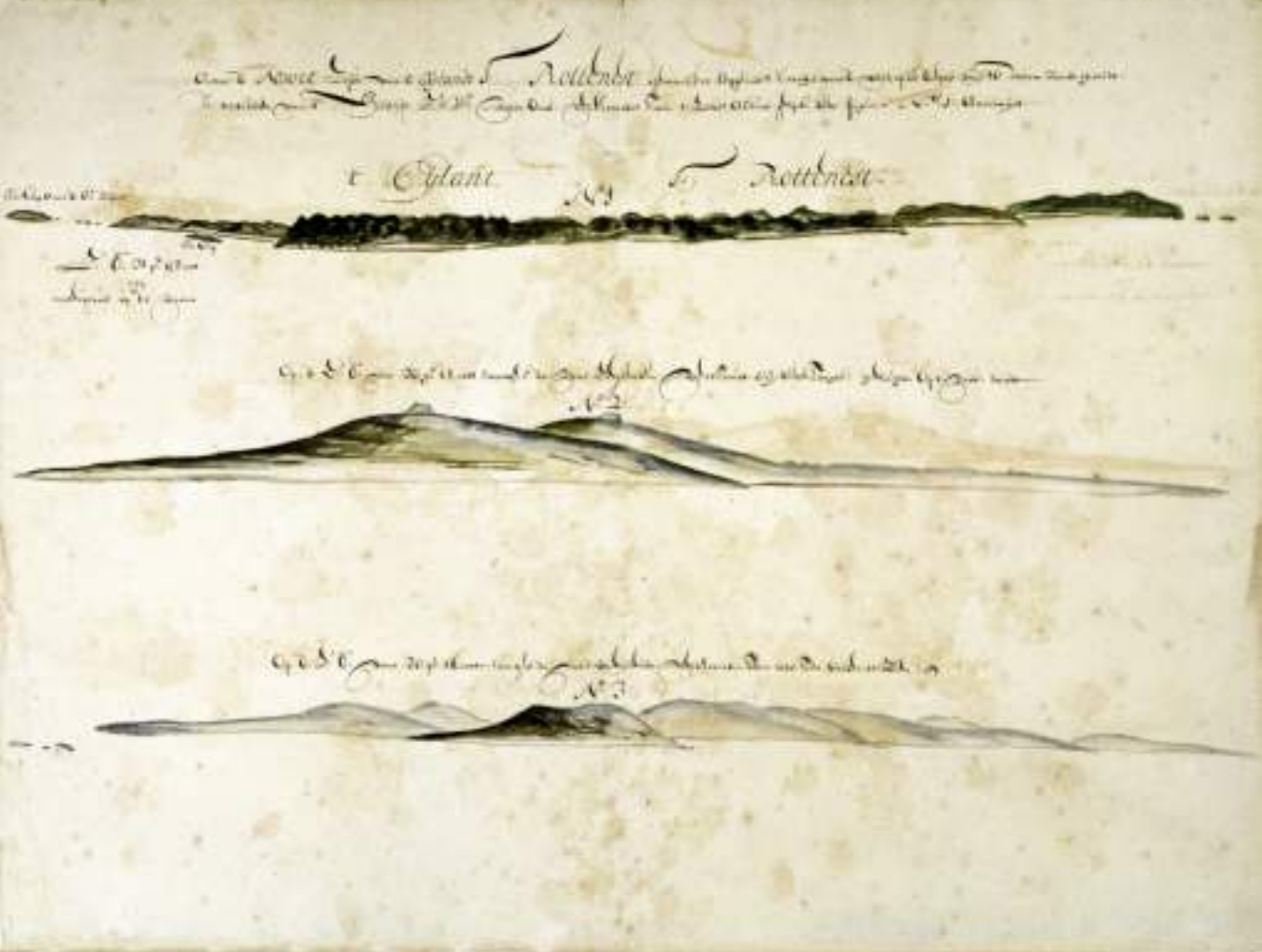
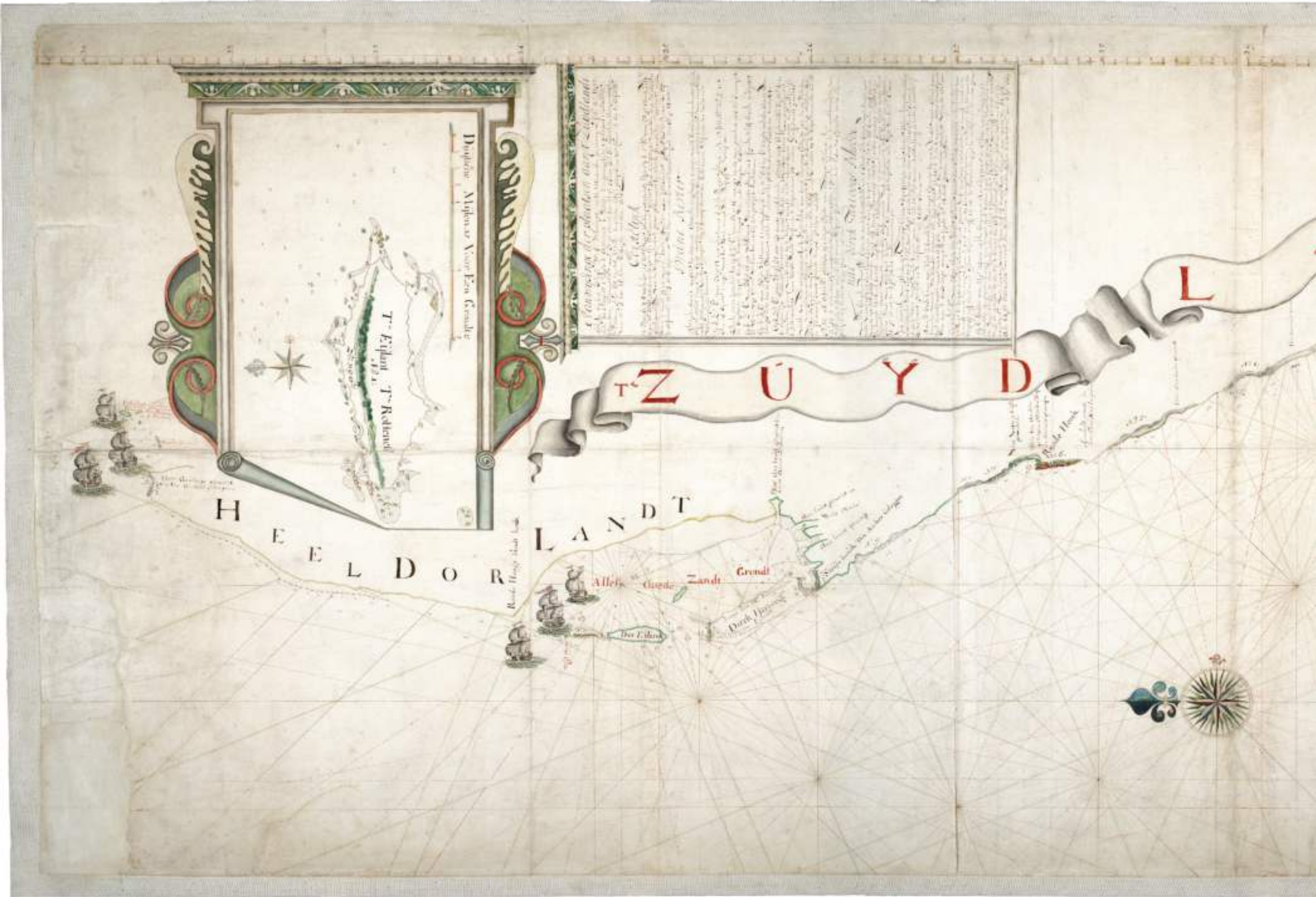
Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Net als bij de kaart op blad 396 onder betreft het hier een Franse kopie naar een in 1810 uit Nederland naar Parijs overgebracht origineel, een deelkaart van de verkenning van de noordkust van het tegenwoordige Melville Island, Arnhem Land en de oostwaarts aangrenzende gebieden langs de Golf van Carpentaria in de maanden maart-juli 1705 door schipper Maerten van Delft met het fluitschip *Vossenbosch*, de sloep *Waaier* en de pantjaling *Nova Hollandia*.

Ook in dit geval is de kopiekaart in de atlas van Isaak de Graaf de enige bewaard gebleven versie uit de zeventiende eeuw (Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-43); de Franse kopie is hoogstwaarschijnlijk naar dit voorbeeld getekend. Van Delfts kleine vloot voer op 23 januari 1705 van Batavia uit, gelijktijdig met de expeditie van Jacob Weyland naar Nieuw-Guinea (bladen 376-377) en kwam na een uiterst moeizame tocht begin augustus met een sterk uitgedunde bemanning voor Makassar aan. Beide expedities werden door de Hoge Regering uitgezonden om definitieve zekerheid te krijgen over de afwezigheid van specerijen of andere handelsartikelen in Australië en Nieuw-Guinea, in verband met een eventuele vestiging aldaar door Europese concurrenten.

Just as with the map on sheet 396 below, we have here a French copy of an original taken from the Netherlands to Paris in 1810. It is a chart covering in part the exploration of the north coast of the present Melville Island, Arnhem

Land and the adjacent areas to the east along the Gulf of Carpentaria in the months March–April 1705 by Master Maerten van Delft with the flute *Vossenbosch*, the sloop *Waaier* and the pencalang (indigenous craft) *Nova Hollandia*. In this case too the copy in the atlas of Isaak de Graaf is the only extant version from the seventeenth century (Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, II-43). The French copy was very probably drawn from this model. Van Delft's little fleet sailed out of Batavia on 23 January 1705, at the same time as Jacob Weyland's expedition to New Guinea (sheets 376–377), and after an extremely laborious voyage arrived off Macassar at the beginning of August with a very depleted crew. Both expeditions were sent out by the High Government in order to get certainty about the absence of spices or other articles of trade in Australia and New Guinea, in connection with a possible foothold there by European competitors.

bladen / sheets 398-399:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 509.

[Victor Victorisz], Anno 1697 :

T' ZUYDLANDT.

THE SOUTH LAND.

[inzetkaart / inset map]

T' Eijlant T' Rottenest / N:o 1.
The Island of Rottenest / N:o 1.

Schaalstok van 20 Duytsche Mijlen 15 Voor Een Graadt = [ca. 1 : 926.000] [inzetkaart] 3 Duytsche Mijlen 15 Voor Een Graadt = [ca. 1 : 128.500].
Scale-bar of 20 Duytsche Mijlen 15 Voor Een Graadt = [approximately 1 : 926,000 [inset map] 3 Duytsche Mijlen 15 Voor Een Graadt = [approximately 1 : 128,500].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 77 x 158 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 77 x 158 cm.

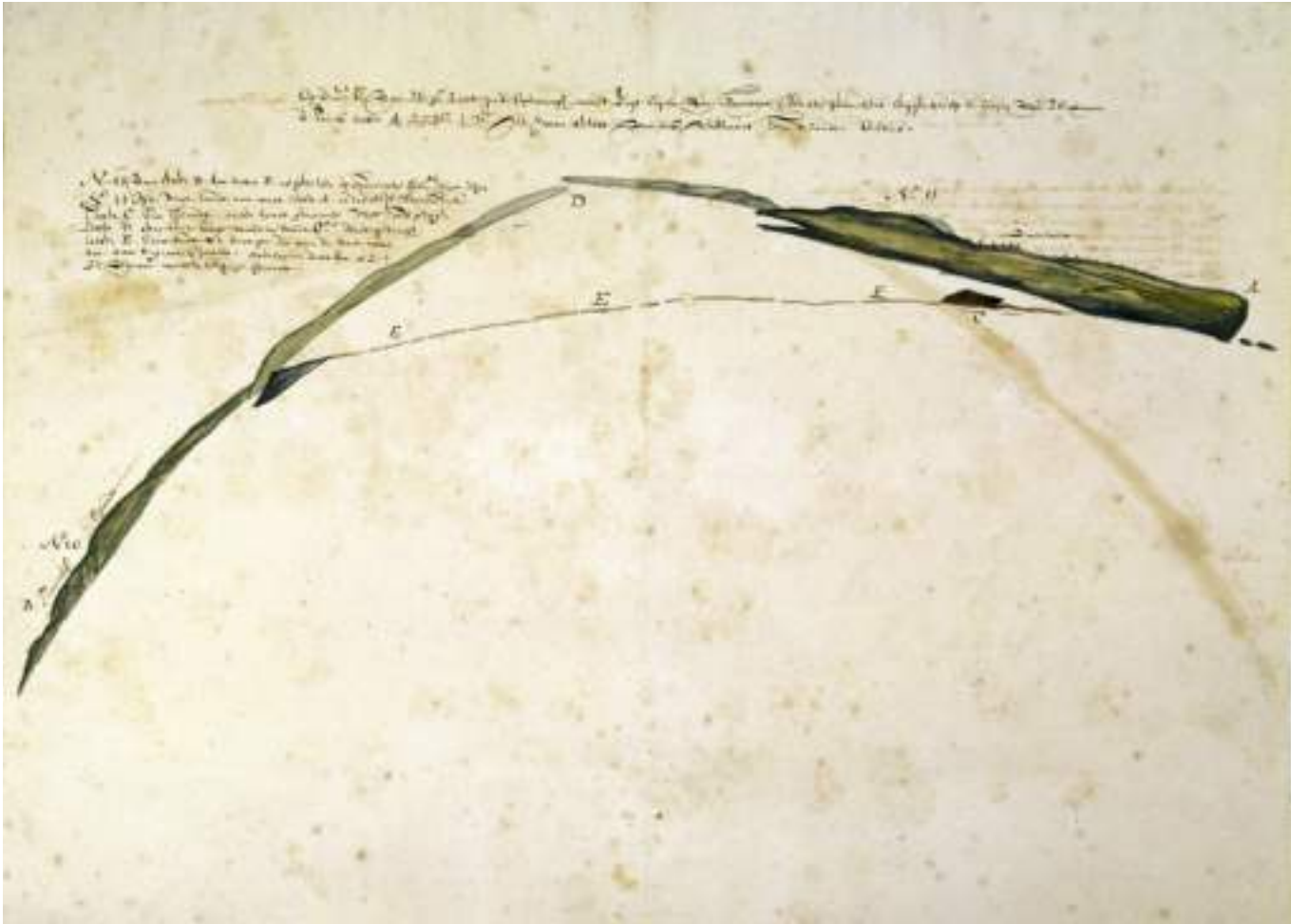
Oriëntatie: het noorden is links [inzetkaart] het noorden is onder.
Orientation: north is left [inset map] north is below.

Verklaringen: [midden boven] een beschrijving :
Explanations: [above centre] a description :

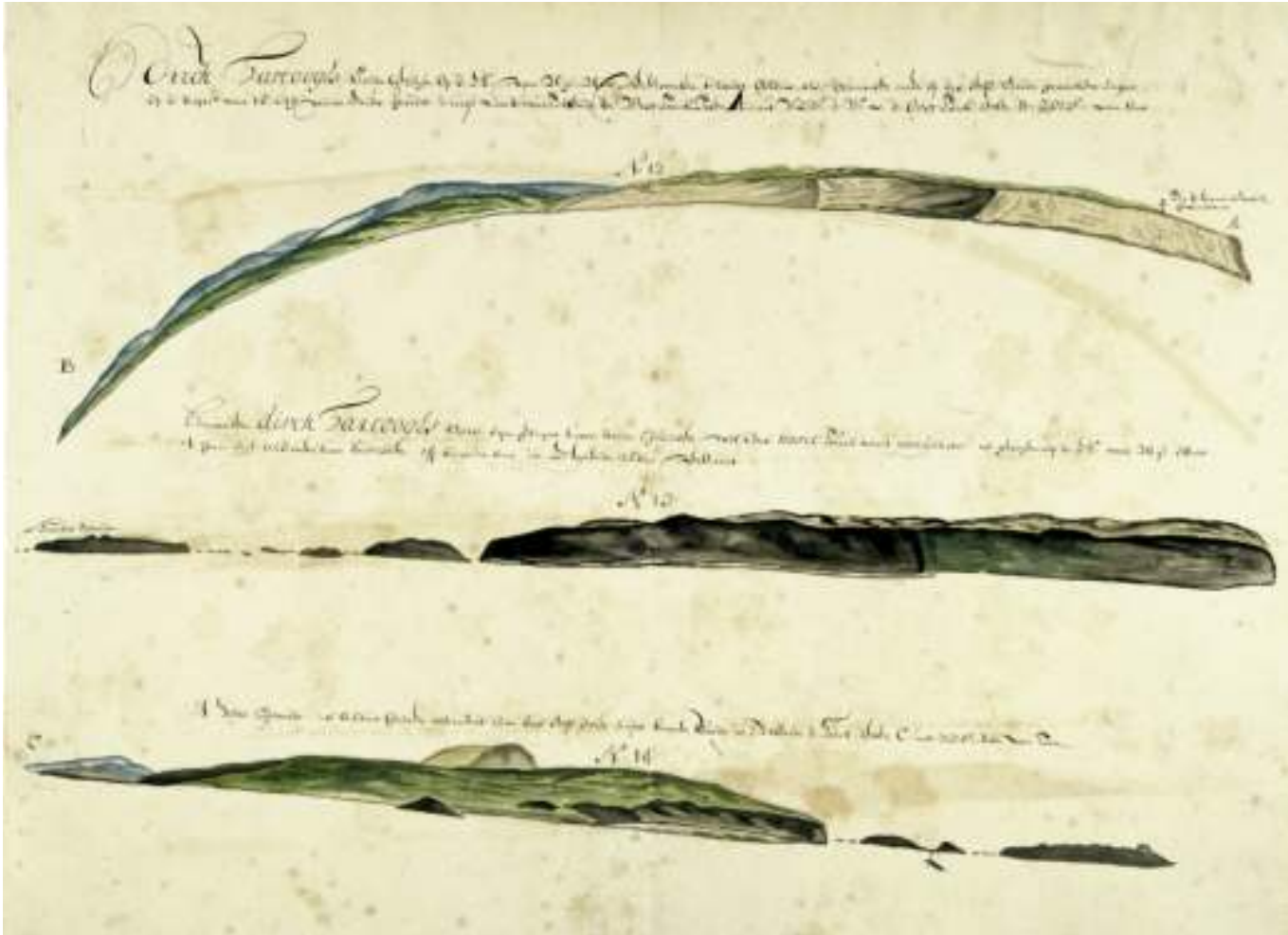
Aenwysinge der plaatsen aant Zuydlandt gelegen bij den schippr: W:d:Vlamingh: in de Maanden Januarij en febr: Ao: 1697: met de scheepies t Jaght d: Geelvinck, d: hoeker d: nijptangh, en t galjoet t weeseltie bevonden, beginnende van 31: gr: 50 mt tot 21 gr: 33 mt Z:O: werdende Aengewesen d:hoedanigheijt des lands rheede: rivieren: etc: gelijk in de Caart en bij d: Aftekn: van N:o 1: tot 15: kan b:ooft werden als Eerstelijck 't Eilandt 't Rottenest is de eerste aenkomstplaats, leijt op de z:r b:t van 31 gr. 50 mt, heeft aan des selfs n.n.oost zijde, een bequaame rheede, voor zuydelijke winden, uijt zee comende verthoont hem wit en duijnigh vol groot geboomte, ter rheede geanckert leggende 1/2 mijl van de wal op 10 vaam sandt grondt van gedaente, gelijk in de Caart en bij d: afteeck, n:o 1: te b:ooogen is. Hier bevindt men de noordwesteringh van 10: gr: 16 mt. Swane Rivier. Gelegen aan 't vaste landt, int Oosten ongeveer 4 mijl van 't booven genoemde Eijland, sijnde alles brack en sout water, int incoomen klippigh en ondiep, 't landt daar in 't rondt vol geboomte en bosschagie, doch 4 mijl benoorden dees rivier heeft men dor landt met weijnigh geboomte. Op d: Z:r b:t van 30 gr: 51 mt. verthoont sich een hoogte gelijk in de afteeck: n:o 2: te sien is, sijnde 1/2 mijl van de wal langs heen klippigh en vuijl. Verder noordwaerts tot op de z:r b:t van 30 gr: 16 mt. is 't landt van gedaente als n:o 3: aanwijst : en ongeveer 1/4 mijl buijten de wal langs heen met klippen beseth. Op de z:r b:t van 28: gr: 50 mt. verthoont hem 't landt gelijk in de figuer n:o 4: te sien is, zijnde de wal vrij schoon en kan tot nabij aengezeijlt werden.

Op de z.bt. van 28: gr: verthoont 't landt gelijk bij n:o 5: kan b:ooght werden, de wal hier langs heen dor en steyl, hebbende alhier 10: menschen gesien, sijnde swart en naeck. Op de z:r b:t van 27: gr: 37 mt is 't landt vrij kenbaer, gelijk in d: Afgeteek: bij n:o 6: te b:ooogen is, hebbende benoorden d: Roode Hoeck een bequame rheede voor zuidelycke winden, ¼ mijl van de wal op d: diepte van 17: a 18: vaam sandt grondt, en 2: a 2½ mijl t zeewaerdt van deese hoeck heeft men de diepte van 30: vaam groff zandt grondt. Verder van hier noordwaart tot d: zuijdthoeck van Dirck Hartoogs Eijlandt ist landt heel dor en van gedaante gelijk in d: 3: achter een volgende figuren als n:o 7:, 8: en 9: te zien is, de seekandt sijnde vrij schoon en kan tot een halff mijl en nader op d: diepte van 20: 23: 28: en 30 vaam zandt grondt langs gezeijlt werden. N:o 10: is d: afteekening geleegen op t zuijdt eijndt van Hartoogs Eylandt en N:o 11: d: overwal, op 't vaste landt, zijnde tusschen t gemelte eylandt en de vaste wal een door toght, met d. diepte van 2: 2 ½ vaam klippige grondt, cunnende alsoo dit Eylandt rondt zeijlen gelijk bij d: caart kan gesien werden. Nae Dirck Hartoogs Rheede van hier buiten t voorsz: Eijlandt om zeijlende, ziet men t selve seer steyl, hoogh, bayen met roodt voorlandt te sijn, ½ oock ¼ mijl van de wal de diepte van 24: 26: en 30: vaam groff sandt grondt, tot des selfs noordt eijnd off Dick Hartoogs rheede (alsoo genaemt en bezeijlt in den jaare 1616: in october met het schip d: Eendragt) alwaar men goede rheede voor zuijdt weste en ooste winden, met seer slegt waater heeft, brengende de westhoek tot een canon schoot west van sich, op d: diepte van 10: vaam sandt grondt, men heeft hier d: z:r b:t van 25: gr: 24 mt. en 8 gr: 34 mt. noordwesteringh. Int noorden van genoemde Hartoogs rheede sijn gelegen twee dorre steyle eijlanden welckers noordelijke hoeck legt op d. z:r b:t van 24 gr: 38 m:t, sijnde aen des selfs west kandt schoon ½ mij van d: wal langs heen d: diepte van 20: 25: 30: & 45: vaam, roodachtigh zandt, t noorden verthoont gelijk in d: afteeck: n:o 13 te sien is. Aan d: Oostkant van dese 2 dorre en Hartoogs Eijlandt tot na de vaste wal is een groot binnen waater, het diepste aldaar 15: doch meest 11: 10: 8: 7: en 6 vaam alles zandgrondt, doch aan de vaste wal verd aff seer vlack en droogh; het vooren genoemdt eijlandt verthoont hem aan d: oost zijde gelijk in t figuer n:o 14: kan gesien werden. Op de z:r b:t van 24 gr: legt een hooge, schorre roode zandt hoeck, alwaar men ¼ mijl van de wal d: diepte van 30: vaam zandt grondt heeft, van daar noordwaert is laagh landt met voorstrand en langs heen ½ , oock een en opsommige plaats wel 2 mijl, van de wal een klippigh riff, een canon schoot buijten t riff 12: 10: en 8 vaam klippige en oock wel zandt gront. Op d: breete van 21 gr: 33 mt is een bequame ankerplaats en rheede voor Zuijdelijke winden, ongeveer ¼ mijl van de wal op 8: vadem fijne sandt grondt, op de West hoeck legt een hooghe bergh, de oost hoeck wit en laagh afloopende streckende een riff 1½ mijl noordwest in zee gelyck verder bij d: kaart en afteijkeningh n:o 15 kan gesien werden, sijnde de noordelykste en laaste plaats door ons op deese kust besogt, van waar den 21 feb: A:o 1697: Batavia waarts sijn gestevent, bevonden alhier d: noordwesteringh van 6 gr: 33 m.

Deze kaart van de westkust van het 'Zuydlandt', een der topstukken met betrekking tot de vroege cartografie van Australië in de collectie van het Nationaal Archief, toont de resultaten van de laatste grote Nederlandse expeditie naar het Zuidland, de reis vanuit Amsterdam met de schepen *Geelvink*, *Nijptangh* en *'t Weseltje* (afgebeeld rechtsboven in de kaart) onder commandeurschap van Willem de Vlamingh in de maanden mei 1696 - maart 1697. Het journaal van deze tocht, voorzien van een zeer uitvoerige beschrijving en tal van bijlagen, is in 1976 integraal gepubliceerd in Günter Schilders *De ontdekkingsreis van Willem Hesselsz. de Vlamingh in de jaren 1696-1697*, waarvan in 1985 ook een eerste Engels-talige uitgave verscheen onder de titel *Voyage to the Great South Land. Willem de Vlamingh 1696-1697*. Een samenvattende beschrijving is opgenomen in Deel I: *Atlas Isaak de Graaf/ Atlas Amsterdam*, waarin een vereenvoudigde kopiekaart van de Vlaminghs origineel voorkomt (II-42c). De bespreking hierna blijft daarom beperkt tot relevante hoofdpunten. De directe aanleiding tot de expeditie was ook ditmaal een verdwenen compagnieschip, de *Ridderschap van Holland* die sinds begin 1694 met meer dan 350 man aan boord werd vermist tussen de Kaap en Batavia; gevreesd werd dat het schip op de beruchte kust van het Land van de Eendracht was vergaan. De drie schepen werden in Amsterdam speciaal voor de onderneming gebouwd, mede met het oog op De Vlaminghs diverse nevenopdrachten. Zo moest hij niet alleen alles in het werk stellen om eventuele overlevenden en de lading van de *Ridderschap van Holland* te vinden, maar onderweg ook een grondige kartering laten uitvoeren van een aantal eilanden in de Atlantische en de Indische Oceaan op de route naar de Oost (Tristan da Cunha, Amsterdam en St. Paul) en verder zoveel mogelijk nieuwe kennis over het Zuidland verzamelen. Na een voorspoedige reis kwam de kleine vloot op 29 december 1696 op ongeveer 32 graden zuiderbreedte ter hoogte van het tegenwoordige Perth voor de West-Australische kust aan, die in de volgende weken tot 21 februari 1697 noordwaarts werd verkend en in kaart gebracht tot voorbij 22 graden zuiderbreedte. Van de *Ridderschap van Holland* werd geen spoor gevonden (het schip was in werkelijkheid bij Madagascar vergaan) en evenmin van de kostbare lading van de veertig jaar eerder gestrande *Vergulde Draeck*, zoals de Heren Zeventien nog altijd hoopten. Als eerste werd na aankomst eind december 1696 een eilandje voor de kust nabij de 'Swane Rivier' (Swan River, Perth) onderzocht, dat de naam Rottenest (nu Rottnest Island) kreeg vanwege de vele 'rotten' of ratten die de mannen hier meenden te zien, in werkelijkheid de hun onbekende dwergkangoeroes; op de kaart is het apart op grotere schaal afgebeeld in de inzet. Eind januari 1697 kwam de expeditie

aan bij 'Dirck Hartoogs Eijlandt', waar in 1616 de *Eendracht* als eerste Nederlandse schip de westkust had aangedaan. Hier werd de tinnen schotel met inscriptie teruggevonden, die Dirck Hartogsz daar toen had achtergelaten, en vervangen door een nieuwe schotel met een uitgebreid inschrift op dezelfde plek. Voor het overige bracht de tocht geen verrassingen; de verkenningen bevestigden eens te meer het bestaande beeld van het Zuidland c.q. Nieuw-Holland als een gebied dat de Compagnie niets te bieden had.

De grote overzichtskaart van De Vlaminghs tocht langs de West-Australische kust werd na aankomst in Batavia (20 maart 1697) getekend door de Amsterdamse schilderszoon Victor Victorsz, die op voorspraak van een der belangrijkste initiatiefnemers, de bewindhebber en burgemeester van Amsterdam mr. Nicolaas Witsen, speciaal was aangenomen om naast zijn taak als ziekentrooster alle bezochte kusten nauwkeurig in topografische tekeningen vast te leggen. Bij de kaart hoort een serie van vijftien door hem getekende kustaanzichten op zes bladen, die in de uitvoerige beschrijving worden verklaard. Diezelfde verklaring komt ook voor op Isaak de Graafs vereenvoudigde versie van de kaart, maar de kustprofielen waren hem klaarblijkelijk onbekend, want deze zijn niet in zijn atlas opgenomen. De serie tekeningen bevindt zich tegenwoordig in het Maritiem Museum Rotterdam en is hier bij de kaart gereproduceerd. In latere jaren is de kaart van Willem de Vlamingh c.q. Victor Victorsz herhaaldelijk door andere Nederlandse kaartenmakers als voorbeeld gebruikt, naast Isaak de Graaf door Gerard van Keulen (bladen 400-401), Abraham Anias (blad 403 onder) en Gerrit de Haan (bladen 404-405).

This map of the west coast of the *Zuydlandt* (South Land), one of the pinnacles of the early cartography of Australia in the collection of the Netherlands National Archives, shows the results of the last great Dutch expedition to the South Land, the voyage from Amsterdam with the ships *Geelvink*, *Nijptangh* and *'t Weseltje* (depicted top right on the map) under the command of Willem de Vlamingh in the months May 1696 to March 1697. The journal of this voyage, complete with a very extensive description and numerous appendices, was published in 1976 in Günter Schilder's *De ontdekkingsreis van Willem Hesselsz. de Vlamingh in de jaren 1696-1697*, of which an English translation also appeared in 1985, under the title *Voyage to the Great South Land. Willem de Vlamingh 1696-1697*. A summary has been included in Volume I: *Atlas Isaak de Graaf/ Atlas Amsterdam*, where a simplified copy of De Vlamingh's original can be found (II-42c). For this reason the discussion below can be limited to a few relevant main points.

The immediate reason for the expedition was again a Company ship that had disappeared, this time the *Ridderschap van Holland* which had been missing since the beginning of 1694 between the Cape and Batavia with more than 350 men on board. It was feared that the ship had gone down on the notorious coast of the Eendracht Land. The three ships were built in Amsterdam specially for this undertaking, also with a view to De Vlamingh's additional tasks. His instructions were not only to do everything in his power to locate possible survivors and the cargo of the *Ridderschap van Holland*, but on the way also conduct a careful charting of a number of islands in the Atlantic and the Indian Oceans on the route to the East (Tristan da Cunha, Amsterdam and St. Paul), and collect as much new knowledge about the South Land as he could.

After a safe journey, on 29 December 1696 the little fleet arrived at about 32 degrees south on a line with the present Perth off the coast of West Australia, which in the following weeks up to 21 February 1697 was explored northwards and charted up to past 22 degrees south. No trace was found of the *Ridderschap van Holland* (in fact the ship had gone down near Madagascar), any more than of the valuable cargo of the *Vergulde Draeck* stranded forty years earlier, which the Gentlemen Seventeen were still hoping for. To begin with, on arrival at the end of December 1996 they investigated a small island off the coast near the *Swane Rivier* (Swan River, Perth), and this was given the name *Rottenest* (now Rottnest Island), because of the many rotten or rats that the men thought they saw, in fact dwarf kangaroos (quokkas) unknown to them. On the map the island is shown to a larger scale in the inset. At the end of January 1697 the expedition arrived at 'Dirck Hartoog's Island', where the *Eendacht* had visited the west coast as first Dutch ship in 1616. Here they found the pewter dish with an inscription that Dirck Hartogsz had left behind there, and replaced it with a new dish with a longer inscription at the same spot. Apart from this the voyage brought no surprises; the explorations confirmed once more the existing picture of the South Land or New Holland as an area that had nothing to offer the Company.

After they arrived in Batavia on 20 March 1697, the large general map of De Vlamingh's voyage along the West Australian coast was drawn by the Amsterdam painter's son Victor Victorsz, who with the intervention of one of the main initiators, the VOC director and burgomaster of Amsterdam, *Meester* Nicolaas Witsen, was specially employed to record all the coasts visited in accurate topographical drawings, alongside his work as a visitor of the sick. Appended to the map on six separate sheets were fifteen coastal views, also by Victor Victorsz, which are explained in the extensive description. The same explanation is also found on Isaak de Graaf's simplified version of the map, but apparently he did not know about the coastal profiles, as these were not included in his atlas. The series of drawings is at present in the collection of the Maritime Museum, Rotterdam, and is reproduced with the map here. In later years the map of Willem de Vlamingh, or Victor Victorsz as the case may be, was repeatedly used as a model by other Dutch map-makers, as well as Isaak de Graaf including Gerard van Keulen (sheets 400-401), Abraham Anias (sheet 403 below) and Gerrit de Haan (sheets 404-405).

(vervolg op pag. 400 onder / continued on p. 400 below)

blad / sheet 400:

NATIONAL LIBRARY OF AUSTRALIA, MAP RM 751.

[Gerard van Keulen, 1710–1726] :

T / ZUIDJ LANDT / ONTDEKT DOOR WILLEM DE / VLAMINGH IN DEN MAANDE VAN / JAN. EN FEBRUARY 1697 MET 'T JAGT / DE GEELVINK DE HOEKER DE NIJPTANG / EN T GALJOOT T WESELTIE.

THE / SOUTH LAND / EXPLORED BY WILLEM DE / VLAMINGH IN THE MONTHS OF / JAN. AND FEBRUARY 1697 IN THE YACHT / THE GEELVINK THE HOOKER THE NIJPTANG / AND THE GALLIOT THE WESELTJE.

Schaalstok van 20 Duijtsche Mijlen = [ca. 1 : 664.900].
Scale-bar of 20 *Duijtsche Mijlen* = [approximately 1 : 664,900].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 57 x 97 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 57 x 97 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

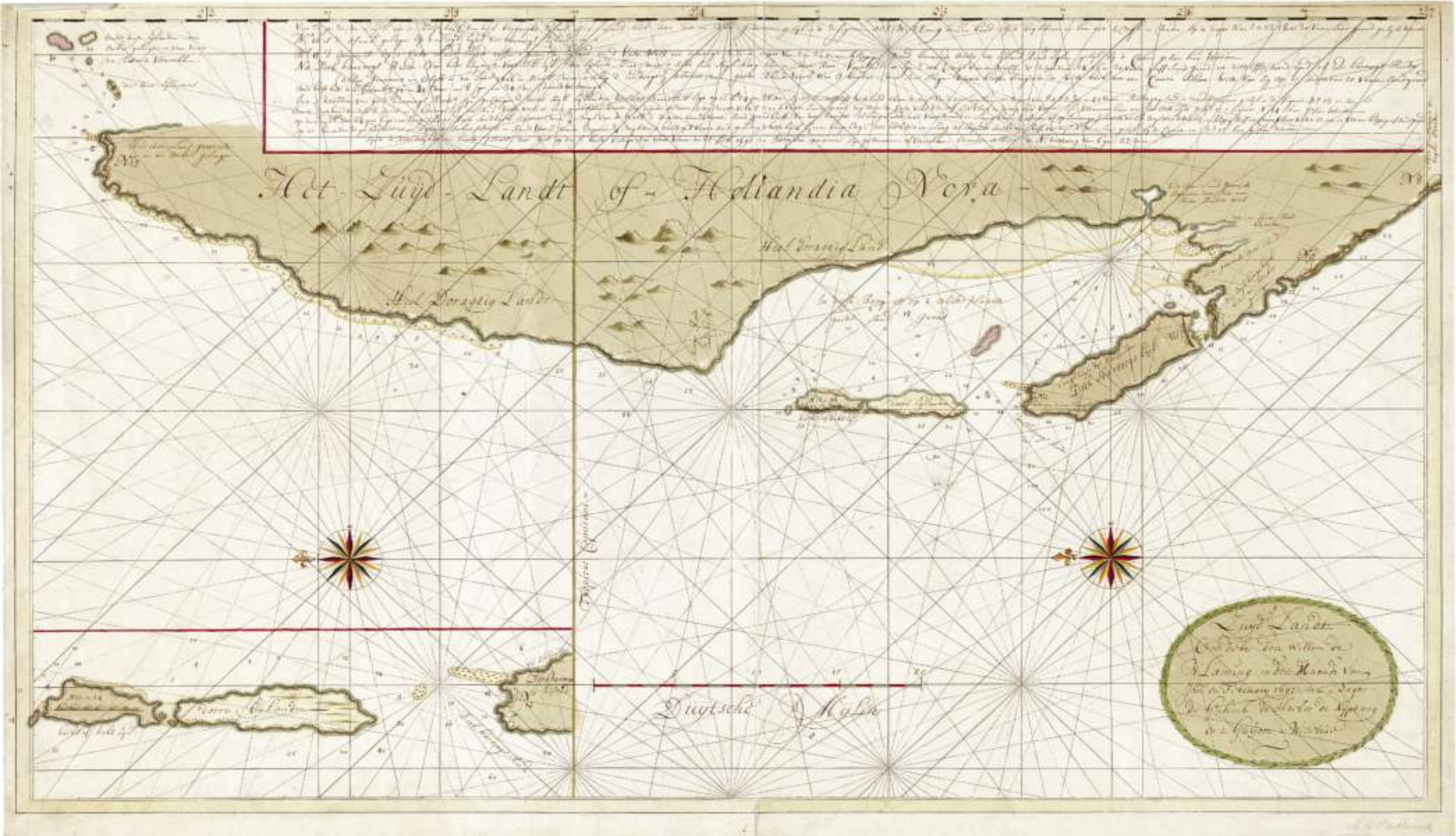
Deze kaart en die op blad 401 boven door Gerard van Keulen vormen tezamen een vrijwel exacte kopie van de kaart van Victor Vectorsz op de voorgaande bladen; alleen de inzetkaarten van de ‘dorre Eijlanden’ en van de ‘Swane Rivier’ komen bij de oudere kaart niet voor. Ook de titel en de zeer uitvoerige verklaringen bij de serie van vijftien bijbehorende kustprofielen op Van Keulens versie zijn bijna identiek aan die op Victor Vectorsz’ kaart, met uitzondering van de ontbrekende beschrijving van het eilandje Rottenest; deze verklaringen zijn hier dan ook niet opnieuw in transcriptie weergegeven. De kustprofielen zelf zijn echter door Gerard van Keulen niet in de oorspronkelijke vorm overgenomen, maar op schetsmatige wijze

en sterk verkleind in de kaart langs de desbetreffende kusten getekend, met de nummers die naar de verklaringen verwijzen. Uit dit alles kan alleen de conclusie getrokken worden dat Gerard van Keulen indertijd in de gelegenheid is gesteld de kaart van Victor Vectorsz in Amsterdam nauwkeurig te kopiëren en daarbij, anders dan Isaak de Graaf enkele jaren eerder, ook de kustprofielen heeft kunnen raadplegen. Zijn versie is in deze vorm van twee afzonderlijke kaarten evenwel nooit in druk verschenen, waarmee de beide manuscriptkaarten in de National Library of Australia nu tot de belangrijkste stukken in de Nederlandse cartografische nalatenschap met betrekking tot de ontdekking van Australië behoren. Over hun verdere herkomst is weinig bekend. Günter Schilder maakt het in *De ontdekkingsreis van Willem Hesselsz. de Vlamingh in de jaren 1696-1697* aannemelijk dat het gaat om dezelfde kaarten van de westkust van Australië die in 1875 door de Amsterdamse boekhandelaar Frederik Muller in zijn catalogus werden aangeboden als behorend tot een exemplaar van de *Nieuwe*

Groote Lichtende Zeefakkel met zowel gedrukte als manuscriptkaarten, de laatste alle gemerkt ‘Tot Amsterdam bij Gerard van Keulen’. De beide kaarten zijn hier op de bladen 400–401 zodanig geplaatst dat ze een doorlopend kaartbeeld vormen, overeenkomstig het origineel van Victor Vectorsz. Op blad 401 onder is ter vergelijking nog de gedrukte kaart door Johannes van Keulen uit diens *Zeefakkel* van 1753 en latere jaren gereproduceerd, waarin Gerard van Keulens beide manuscriptkaarten zijn samengevoegd.

This map and the one on sheet 401 above by Gerard van Keulen together form an almost exact copy of the map by Victor Vectorsz on the preceding sheets; only the inset maps of the *dorre Eijlanden* (barren Islands) and of the *Swane Rivier* (Swan River) do not occur on the older map. The title and the very detailed explanations of the series of fifteen accompanying coast profiles on Van Keulen’s version are also almost identical to those on Victor Vectorsz’s map,

(vervolg op pag. 401 / continued on p. 401)

blad 398 linksmidden / sheet 398 centre left:

MARITIEM MUSEUM ROTTERDAM, K 268-1.

[Victor Vectorsz, 1697] :

AAN D NOORT ZIJDE VAN T EIJLANDT T: ROTTENEST GEANCKERT LEGGENDE ½ MIJL VAN D: WAL OP DE DIEPTE VAN 10 VAAM ZANDGROND T / D: MIDDE VANT EYLANDT ZZW VAN ONS VERTHOONDE HEM T ZELVE ALDUS GELJCK DEES FIGUUR NO. 1: AANWIJST.

LYING AT ANCHOR OFF THE NORTH SIDE OF ROTTNEST ISLAND ½ MILE FROM SHORE AT THE DEPTH OF 10 FATHOMS SANDY BOTTOM / THE CENTRE OF THE ISLAND TO THE SSW OF US APPEARS THUS LIKE THIS FIGURE NO. 1: SHOWS.

NO: 1: / T EIJLANT T ROTTENEST.

NO: 1: / ROTTNEST ISLAND.

NO: 2: / OP D: Z: BR: VAN 30 GR: 51 MT LANGHS DE WAL ZEIJLENDE VERTHOONT SICH DEESE HOOGTE GELEGEN OPT VAST LANDT.

NO: 2: / AT A S: LAT: OF 30 DEGR: 51 MIN. S SAILING ALONG THE SHORE THIS ELEVATION IS SEEN ON THE MAINLAND.

NO: 3: / OP D: Z: BR: VAN 30 GR: 16 MT LANGHS DE WAL ZEIJLENDE VERTHOONT HEM ALS HET ONDER ZICH IS.

NO: 3: / AT A S: LAT: OF 30 DEGR: 16 MIN. SAILING ALONG THE SHORE IT APPEARS AS SHOWN BELOW.

Tekening met pen en penseel, gekleurd, 42,5 x 56,5 cm.
Pen and brush drawing, coloured, 42.5 x 56.5 cm.

blad 398 rechtsmidden / sheet 398 centre right:

MARITIEM MUSEUM ROTTERDAM, K 268-2.

[Victor Vectorsz, 1697] :

NO: 4: / OP D: Z: BR: VAN 28 GR: 50 MT LANGHS DE WAL ZEIJLENDE VERTHOONT HEM ALS HET ONDER TE B: OOGEN IS.

NO: 4: / AT A S: LAT: OF 28 DEGR: 50 MIN. SAILING ALONG THE SHORE IT APPEARS AS MAY BE SEEN BELOW.

NO: 5 / OP D: Z: BR: VAN 28 GR: LANGHS DE WAL ZEIJLENDE VERTHOONT SICH ALS HIER ONDER STAAT.

NO: 5 / AT A S: LAT: OF 28 DEGR: SAILING ALONG THE SHORE IT APPEARS AS SHOWN BELOW.

NO: 6 / OP D: Z: BR: 27 GR: 37 MT VERTHOONT SICH ALS HIER ONDER GETJCKENT STAET DIT HOOI GEBERGHT IS DE HOUCK IN DE CAART GENAEMT D: ROODE HOUCK.

NO: 6 / AT A S: LAT: OF 27 DEGR: 37 MIN. [THE SHORE] APPEARS AS DRAWN BELOW, THIS GRASSY HILL IS THE HEADLAND ON THE CHART NAMED D: ROODE HOUCK.

Tekening met pen en penseel, gekleurd, 42,5 x 56,5 cm.
Pen and brush drawing, coloured, 42.5 x 56.5 cm.

blad 398 rechtsonder / sheet 398 lower right:

MARITIEM MUSEUM ROTTERDAM, K 268-3.

[Victor Vectorsz, 1697] :

NO: 7 / OP D: Z: BR: VAN 27 GR: 12 MT VERTHOONT SICH T LANDT ALDUS.

NO: 7 / AT A S: LAT: OF 27 DEGR: 12 MIN. THE LAND APPEARS THUS.

NO: 8 / OP D: Z: BR: VAN 27 GR: VERTHOONT T LANDT ALDUS.

NO: 8 / AT A S: LAT: OF 27 DEGR: THE LAND APPEARS THUS.

NO: 9 / OP D: Z: BR: VAN 26 GR: 20 MT VERTHOONT T LANDT SICH ALDUS.

NO: 9 / AT A S: LAT: OF 26 DEGR: 20 MIN. THE LAND APPEARS THUS.

Tekening met pen en penseel, gekleurd, 42,5 x 56,5 cm.
Pen and brush drawing, coloured, 42.5 x 56.5 cm.

blad 399 linksmidden / sheet 399 centre left:

MARITIEM MUSEUM ROTTERDAM, K 268-4.

[Victor Vectorsz, 1697] :

NO: 10 / NO: II: / OP D: Z: BR: VAN 26: GR: 2 MT IN D: OPENINGH AAN T ZUIJT EIJNDE VAN HARTOOGS EIJLANDT, GEANCKERT LEGGENDE OP D: DIEPTE VAN 20 VAAM / D: HOUCK LETTER A: ZZW: ½W: EEN CANON SCHOOT VAN ONS, VERTHOONT T LANDT ALDUS.

NO: 10 Van letter B: tot letter D: is gelegen op Hartooghs Eijlts Zuijt zijde.
NO: II Opt vaste landt van waar letter A: is desselfs West hoeck.
Letter C: Een Eijlandtie, onder laatst genoemde West hoeck gelegen.
Letter D: Streckende bogt ward in omde O: de stippelingh.
Letter E: Betekent een droogte die van de vaste wal tot aan t Groote Eijlandt overloopt, daarop is 2: en 2½ vaam waater klippige grondt.

NO: 10 / NO: II: / AT A S: LAT: OF 26: DEGR: 2 MIN. LYING AT ANCHOR AT THE DEPTH OF 20 FATHOMS IN THE OPENING AT THE SOUTHERN TIP OF HARTOGSZ’S ISLAND / THE HEADLAND LETTER A: SSW: ½W: A CANNON-SHOT FROM US, THE LAND APPEARS THUS.

NO: 10 From letter B: to letter D: lies on the South side of Hartogsz’s Island.
NO: II On the mainland, of which letter A: is the West point of the same.
Letter C: A small Island, lying below the last mentioned West point.
Letter D: A bay in which the dotted line is stretching East.
Letter E: Indicates a shoal which from the shore runs on to the Main Island, with 2: and 2½ fathoms of water rocky bottom.

Tekening met pen en penseel, gekleurd, 42,5 x 56,5 cm.
Pen and brush drawing, coloured, 42.5 x 56.5 cm.

blad 399 rechtsonder / sheet 399 lower left:

MARITIEM MUSEUM ROTTERDAM, K 268-5.

[Victor Vectorsz, 1697] :

NO: 12 / DIRCK HARTOOGHS RHEEDE GELEGEN OP D: Z: BR: VAN 25 GR: 24 MT VERTHOONDE T LAND ALDUS ALS WANNEER MEN OP DIE SELVE RHEEDE GEANCKERT LAGEN / OP D: DIEPTE VAN 18: A 19 VAAM ZANDT GROND T ½ MIJL VAN DE WAL, HEBBENDE DE WEST HOECK LETTER A: INT WZW: ½W EN D: OOST HOECK LETTER B: ZO TO: VAN ONS / HIER D: TINNE SCHOOTEL GEVONDEN.

NO: 12 / DIRCK HARTOGSZ’S ROADSTED SITUATED AT A S LAT: OF 25 DEGR: 24 MIN. THE LAND APPEARED THUS, WHEN ONE IS ARE ANCHORED AT THAT SAME ROADSTEAD AT THE DEPTH OF 18: TO 19 FATHOMS SANDY BOTTOM ½ MILE FROM SHORE, HAVING THE WEST POINT LETTER A: TO THE WSW: ½W AND THE

EAST POINT LETTER B: SE BY E: OF US / THE PEWTER PLATE FOUND HERE.

NO: 13: / BENOORDEN DIRCK HARTOOGHS RHEEDE SIJN GELEGEN TWEE DORRE EIJLANDEN WELCKERS NOORT HOECK VAN’T NOORLIJCKSTE IS GELEGEN OP DE Z BR: VAN 24 GR: 38 MT / ’T GEEN SICH ALDUS DAAR BEWESTEN OFF BUIJTEN OM IN ZEIJLENDE ALDUS VERTHOONT.

NO: 13: / NORTH OF DIRCK HARTOGSZ’S ROADSTEAD LIE TWO BARREN ISLANDS OF WHICH THE NORTHERN TIP OF THE NORTHERNMOST LIES AT A S LAT: OF 24 DEGR: 38 MIN. / WHICH APPEARS THUS WHEN ONE SAILS AROUND IT OR TO THE WEST OF IT.

NO: 14: / T SELVE EIJLANDT IS ALDUS GEDAEN ALSMENT AAN DES SELFS OOST ZIJDE BINNEN KANDT IS, HEBBENDE D: HOECK LETTER C: INT ZZO: DAN VAN HEM.

NO: 14: / THE SAME ISLAND IS THUS DONE WHEN YOU ARE ON THE INSIDE OF ITS EAST COAST, HAVING THE HEADLAND LETTER C: TO THE SSE: OF YOU THEN.

Tekening met pen en penseel, gekleurd, 42,5 x 56,5 cm.
Pen and brush drawing, coloured, 42.5 x 56.5 cm.

blad 399 rechtsonder / sheet 399 lower right:

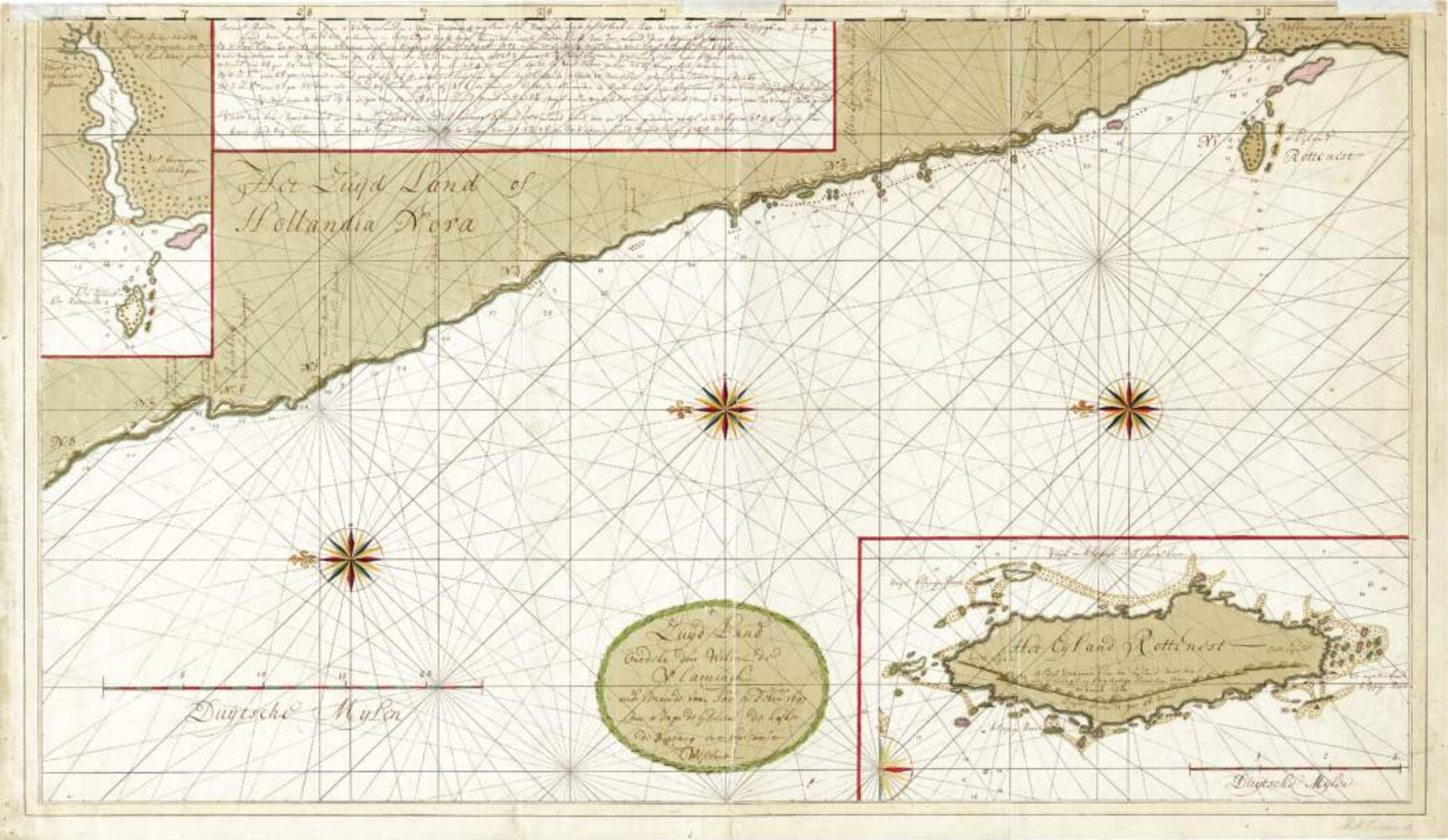
MARITIEM MUSEUM ROTTERDAM, K 268-6.

[Victor Vectorsz, 1697] :

NO: 15: / OP DE Z: BR: VAN 21 GR: 33 AANT NOORT EIJNDT VAN T ZUIJT LANDT, IN EEN BOGHT GEANCKERT LEGGENDE, OP D: DIEPTE VAN 10 VAAM SWARDT FIJN ZANDT ¼ MIJL BUIJTEN DE WAL / VERTHOONT T LANDT ALDUS, GELJK HIER ONDER AANWEJST LETTER H: HET OOSTELIJKSTE LANDT, ZIJNDE EEN WITTE HOECK, EN LETTER K: HET WESTELIJKSTE, ZIJNDE EEN HOOGHE HOECK.

NO: 15: / AT A S: LAT: OF 21 DEGR: 33 OFF THE NORTHERN TIP OF THE SOUTH LAND, LYING AT ANCHOR IN A BIGHT, AT THE DEPTH OF 10 FATHOMS BLACK FINE SAND ¼ MILE FROM SHORE / THE LAND SHOWING THUS AS IS INDICATED BELOW BY LETTER H: THE EASTERNMOST LAND, A WHITE HEADLAND, AND LETTER K: THE WESTERNMOST, BEING A HIGH CAPE.

Tekening met pen en penseel, gekleurd, 42,5 x 56,5 cm.
Pen and brush drawing, coloured, 42.5 x 56.5 cm.

(vervolg van pag. 400 boven / continued from p. 400 above)

with the exception of the missing description of the little island of *Rottenest*; hence these explanations have not been transcribed here again. However, Gerard van Keulen has not adopted the coastal profiles in the original form, but has drawn them in a schematic manner and greatly reduced along the coasts concerned, with the numbers that refer to the explanations. From all this we can draw the conclusion that at that time Gerard van Keulen was given the opportunity to copy VictorVictorsz's map in Amsterdam accurately and when doing this, not like Isaak de Graaf some years earlier, he was also able to consult the coastal profiles. Nonetheless his version never appeared in print in this form as two separate maps, so that these two manuscript maps in the National Library of Australia are now among the most important items in the Dutch cartographic heritage in connection with the discovery of Australia. Little more is known about their origins. In *Voyage to the Great South Land. Willem de Vlamingh 1696-1697*, Günter Schilder makes it plausible that we are dealing with the same maps of the

west coast of Australia that in 1875 were offered by the Amsterdam bookseller Frederik Muller in his catalogue as belonging to a copy of the *Nieuwe Groote Lichtende Zee-fakkel* with both printed and manuscript maps, the latter all marked *Tot Amsterdam bij Gerard van Keulen* (In Amsterdam by Gerard van Keulen). The two maps have here been placed on sheets 400-401 in such a way that they form an unbroken map image, in keeping with VictorVictorsz's original. For comparison on sheet 401 below the printed map by Johannes van Keulen from his *Zee-fakkel* of 1753 and later years has been reproduced, for which Gerard van Keulen's two manuscript maps were joined to form a whole.

blad 401 boven / sheet 401 above:

NATIONAL LIBRARY OF AUSTRALIA, MAP RM 752.

[Gerard van Keulen, 1710-1726] :

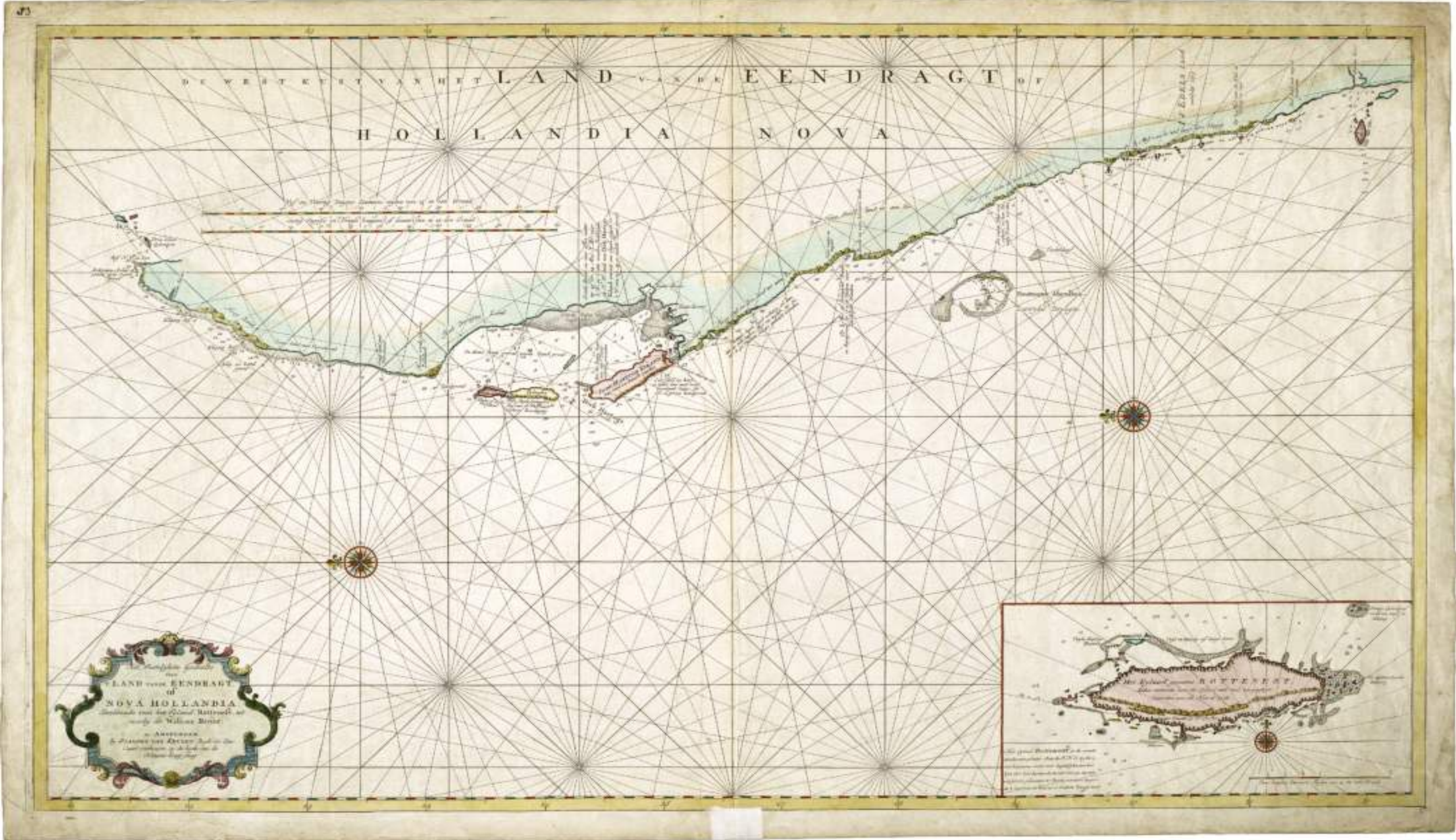
T / ZUID LAND / ONTDECKT DOOR WILLEM DE / VLAMINGH / IN DE MAENDE VAN JAN. EN FEBRU. 1697 / MET T JAGT DE GEELVINK DE HOEKER / DE NIJPTANG EN T GALJOOT 'T WESELTJE.

THE / SOUTH LAND / EXPLORED BY WILLEM DE / VLAMINGH / IN THE MONTHS OF JAN. AND FEBRU. 1697 / IN THE YACHT THE GEELVINK THE HOOKER / THE NIJPTANG AND THE GALLIOT THE WESELTJE.

Schaalstok van 20 Duytsche Mijlen = [ca. 1 : 664.900] [inset-kaart Rottenest] 3 Duytsche Mijlen = [ca. 1 : 154.300].
Scale-bar of 20 *Duytsche Mijlen* = [approximately 1 : 664,900] [inset map Rottnest island] 3 *Duytsche Mijlen* = [approximately 1 : 154,300].

1 kaart + 2 inzetkaarten : ms op papier, gekleurd, 57 x 97 cm.
1 map + 2 inset maps : ms on paper, coloured, 57 x 97 cm.

Oriëntatie: het noorden is links [insetkaart Rottenest] het noorden is boven.
Orientation: north is left [inset map Rottnest Island] north is up.

blad 401 onder / sheet 401 below:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 511.

Te Amsterdam / bij Joannes van Keulen, [1753] :
In Amsterdam / by Joannes van Keulen, [1753] :

**HET WESTELIJKSTE GEDEELTE / VAN / T LAND VANDE
EENDRAGT / OF / NOVA HOLLANDIA. / STREKKENDE
VAN HET EYLAND ROTTENEST, TOT / VOORBY DE
WILLEMS RIVIER.**

**THE WESTERNMOST PART / OF / EENDRACHT LAND /
OR / NOVA HOLLANDIA. / EXTENDING FROM
ROTTNEST ISLAND, TO / BEYOND THE WILLEM'S RIVER.**

[inzetkaart / inset map]:

**Het Eyland genaamt Rottenest.
The Island called Rottenest.**

Schaalstok van Vijf en Veertig Duytze Zeemans mijlen van 15 in een Graad = [ca. 1 : 1.277.000] [inzetkaart] Twee Duitze Zeemans Mijlen van 15 in een graad = [ca. 1 : 143.800].
Scale-bar of *Vijf en Veertig Duytze Zeemans mijlen van 15 in een Graad* = [approximately 1 : 1,277,000] [inset map] *Twee Duitze Zeemans Mijlen van 15 in een graad* = [approximately 1 : 143,800].

1 kaart + 1 inzetkaart : kopergravure op papier, gekleurd, 62,5 x 103 cm.
1 map + 1 inset map : copperplate engraving on paper, coloured, 62.5 x 103 cm.

Oriëntatie: het noorden is links; [inzetkaart] het noorden is boven.
Orientation: north is left; [inset map] north is up.

blad / sheet 402:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 513.

[Anoniem, naar Adriaan de Graaff, ca. 1728] :
[Anonymous, after Adriaan de Graaff, c. 1728] :

**[KAART VAN DE HOUTMAN ABROLHOS MET DE PLAATS
VAN STRANDING VAN DE ZEEWIJK].**

**[CHART OF THE HOUTMAN ROCKS WITH THE
LOCATION OF THE SHIPWRECK OF THE ZEEWIJK].**

Schaalstok van 5 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graadt = [ca. 1 : 156.100].
Scale-bar of *5 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graadt* = [approximately 1 : 156,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 73,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53 x 73.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] een aantekening betreffende de herkomst van de kaartgegevens :
Explanations: [upper right] a note regarding the provenance of the information shown in the map :

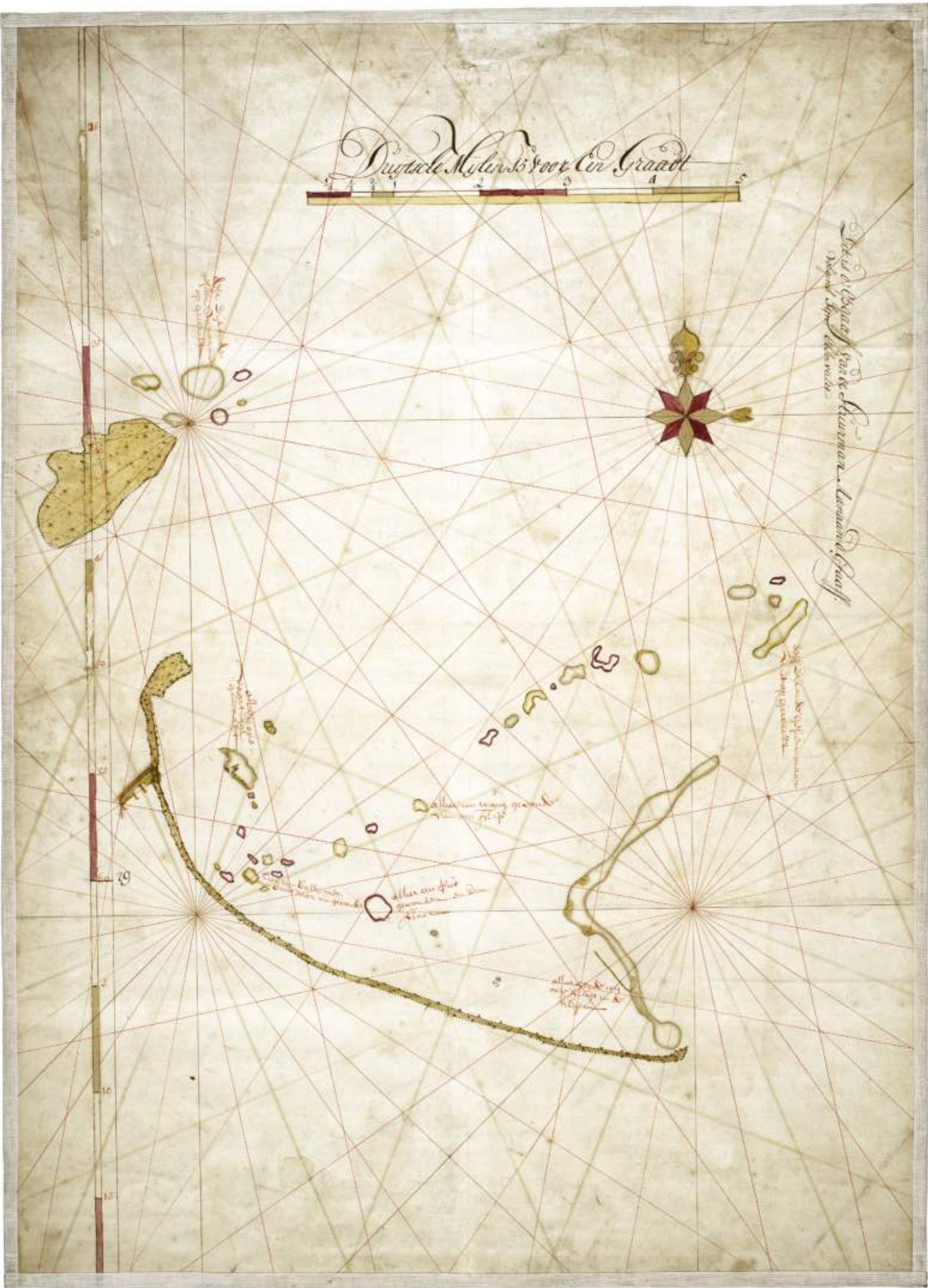
Dit is d'opgaaf van de Stuurman Adriaan d'Graaff, volgens syn observatie.

[van linksboven naar rechtsmidden] overige kaartinschriften :
[from upper left to centre right] other inscriptions on the map :

Dese Eijlande gesien maar niet op geweest.
Alhier ons vaartuijgh gemaakt.
Hier een balk met een bout daar in gevonde.
Alhier een wang gevonde van ons schip.
Alhier een put gevonden en een schaar.
Alhier vonde wij onse schuijt in de klippen.
Dese Eijlande gesien maar niet op geweest.

Houtman Abrolhos. De stranding van de *Zeewijk* op 9 juni 1727 op het meest noordwestelijke eilandje van de Houtman Abrolhos, het tegenwoordige Gun Island, was de laatste ramp met een compagnieschip op de Australische kust. De twee kaarten die naderhand door de stuurman Adriaan de Graaff en de skipper Jan Steijns (ook: Stijns) van de plaats van de schipbreuk werden gemaakt, zijn tevens de meest recente onder de bewaard gebleven Nederlandse verkenningsskaarten van de Australische westkust. Beide zijn hier gereproduceerd, op blad 402 de kaart van De Graaff en op blad 403 boven de uitgebreider geannoteerde versie van Steijns. De gegevens over de Houtman Abrolhos uit hun kaarten zijn naderhand opgenomen in de overzichtskaarten van Abraham Anias (blad 403 onder), Johannes van Keulen (blad 401 onder) en Gerrit de Haan (bladen 404-405).

De splinternieuwe *Zeewijk* van de Kamer Zeeland was op 7 november 1726 van Vlissingen vertrokken voor de eerste reis naar Batavia, met aan boord onder meer tien kisten met zilvergeld ter waarde van 316.000 gulden. In de avond van die 9de juni 1727 werd te laat opgemerkt dat het schip zich op korte afstand van een kustrif bevond, waarna een scherpe wending de stranding niet meer kon voorkomen. In de loop van de volgende weken wisten ruim 100 van de oorspronkelijk 208 bemanningsleden op het rif te komen en van daar een hoger eilandje te bereiken, het huidige Gun Island. Skipper Steijns zond vervolgens op 10 juli twaalf man onder leiding van de opperstuurman in de bijboot uit om in Batavia hulp te halen; deze groep is daar echter niet aangekomen en evenmin is anderszins ooit nog iets van hen vernomen. Intussen bouwden de achterblijvers van wrakstukken van de *Zeewijk* en mangrovehout van een naburig eilandje een tweede boot, waarmee uiteindelijk op

26 maart 1728, toen inmiddels wel duidelijk was geworden dat uit Batavia geen redding zou komen, met alle 87 toen nog in leven zijnde schipbreukelingen én de tien kisten zilvergeld zee werd gekozen. Op 28 april bereikte het 'sloepie' behouden de rede van Batavia, met aan boord nog 81 overlevenden. De Hoge Regering was uiteraard plezierig verrast de verloren gewaande gelden alsnog in ontvangst te kunnen nemen, maar toonde zich in haar behandeling van de ongelukkige schipper van haar hardste kant. Steijns werd na aankomst gearresteerd en op beschuldiging van roekeloosheid bij het bepalen van de koers en het vervalsen van de journaals voor de Raad van Justitie gebracht, die hem veroordeelde tot blijvende ontzetting uit ambt en gage, verbanning uit de compagniesgebieden en verbeurdverklaring van al zijn bezittingen 'tot voldoeninge van de toegebragte schade'.

Houtman Abrolhos. The stranding of the *Zeewijk* on 9 June 1727 on the northernmost island of the Houtman Abrolhos, the present Gun Island, was the last disaster with a Company ship on the Australian coast. The two maps that the navigating officer Adriaan de Graaff and the skipper Jan Steijns (also Stijns) later made of the place where the shipwreck occurred are at the same time the most recent of the Dutch exploratory maps of the Australian coast to have been preserved. Both have been reproduced here, with on sheet 402 De Graaff's map, and on sheet 403 above the more detailed annotated version by Steijns. The information about the Houtman Abrolhos from their maps was afterwards included in the general maps of Abraham Anias (sheet 403 below), Johannes van Keulen (sheet 401 below), and Gerrit de Haan (sheets 404-405).

The brand-new ship *Zeewijk* belonging to the Zealand Chamber had left Vlissingen on 7 November 1726 for a first voyage to Batavia, with on board ten chests of silver coin to a value of 316,000 guilders. On the evening of 9 June 1727 it was noticed too late that the ship was close to a coastal reef, after which a sharp turn could not prevent her running aground. In the course of the next few weeks about 100 of the 208 crew managed to get onto the reef and from there to reach a higher island, the present Gun Island. On 10 July skipper Steijns despatched twelve men in the ship's boat led by the chief pilot to fetch help from Batavia. However, this group did not arrive, and nothing more was ever heard of them. Meanwhile those left behind made a second boat out the wreckage of the *Zeewijk* and mangrove wood from a neighbouring island, and with this finally on 26 March 1728, when it had become clear that no rescue would come from Batavia, all 87 remaining survivors of the shipwreck still alive, plus the ten chests of silver coin, headed out to sea. On 28 April their *sloepie* (little sloop) reached the roads of Batavia safely, still with 81 survivors on board. The High Government was naturally pleasantly surprised to be able to take receipt of the moneys they imagined to have been lost, but in their treatment of the unhappy skipper showed their hardest side. On arrival Steijns was arrested and brought before the Council of Justice on a charge of recklessness and falsifying the journals, and was sentenced to permanent discharge from office and wage, banishment from the Company's territories and confiscation of all his possessions 'as payment for the damage suffered'.

blad 403 boven / sheet 403 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VEL 512.

[Anoniem, naar Jan Steijns, ca. 1728] :
[Anonymous, after Jan Steijns, c. 1728] :

**[KAART VAN DE HOUTMAN ABROLHOS MET DE PLAATS
VAN STRANDING VAN DE ZEEWIJK].**

**[CHART OF THE HOUTMAN ROCKS WITH THE
LOCATION OF THE SHIPWRECK OF THE ZEEWIJK].**

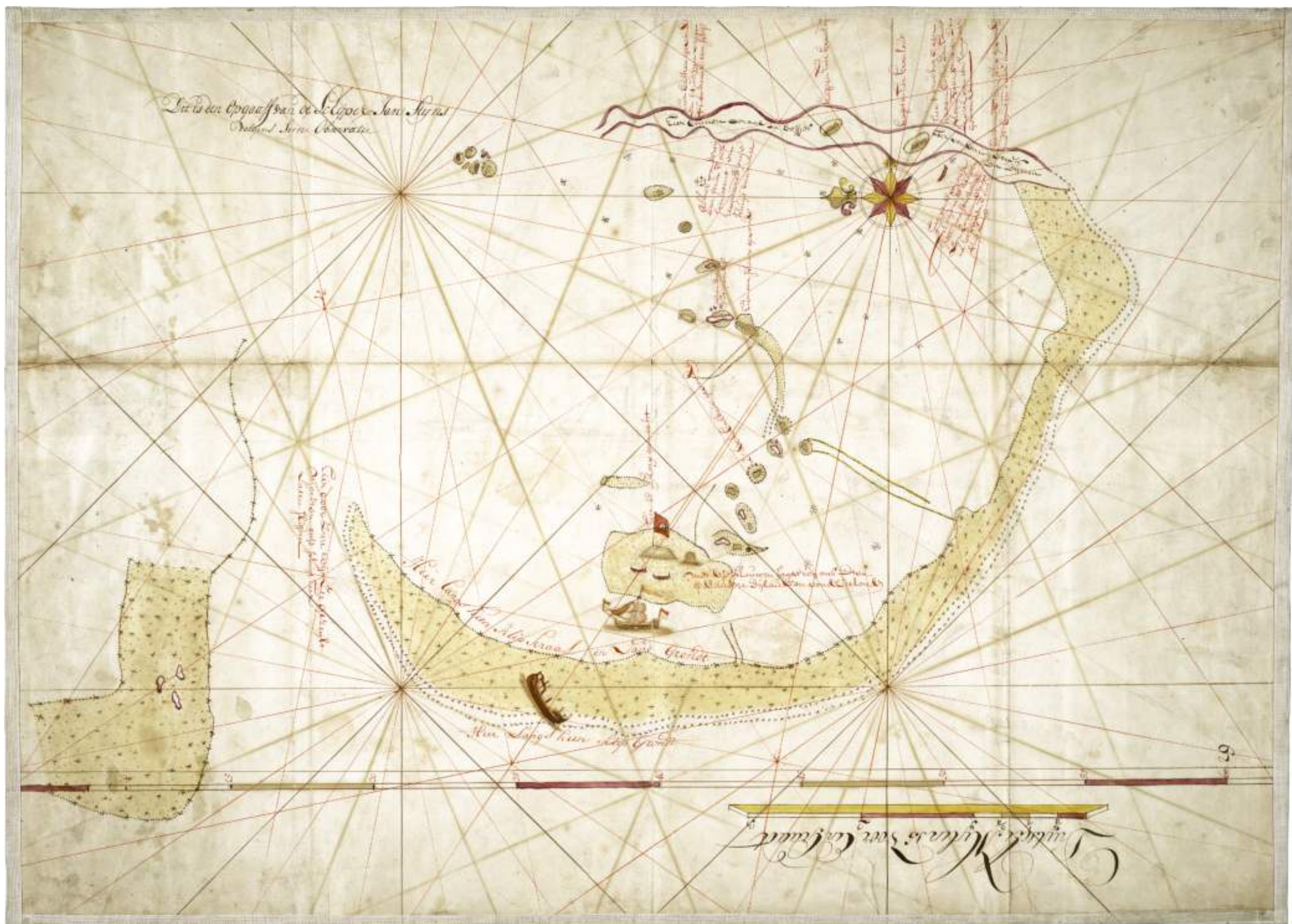
Schaalstok van 3 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graadt = [ca. 1 : 116.500].
Scale-bar of *3 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graadt* = [approximately 1 : 116,500].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 74,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53 x 74.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

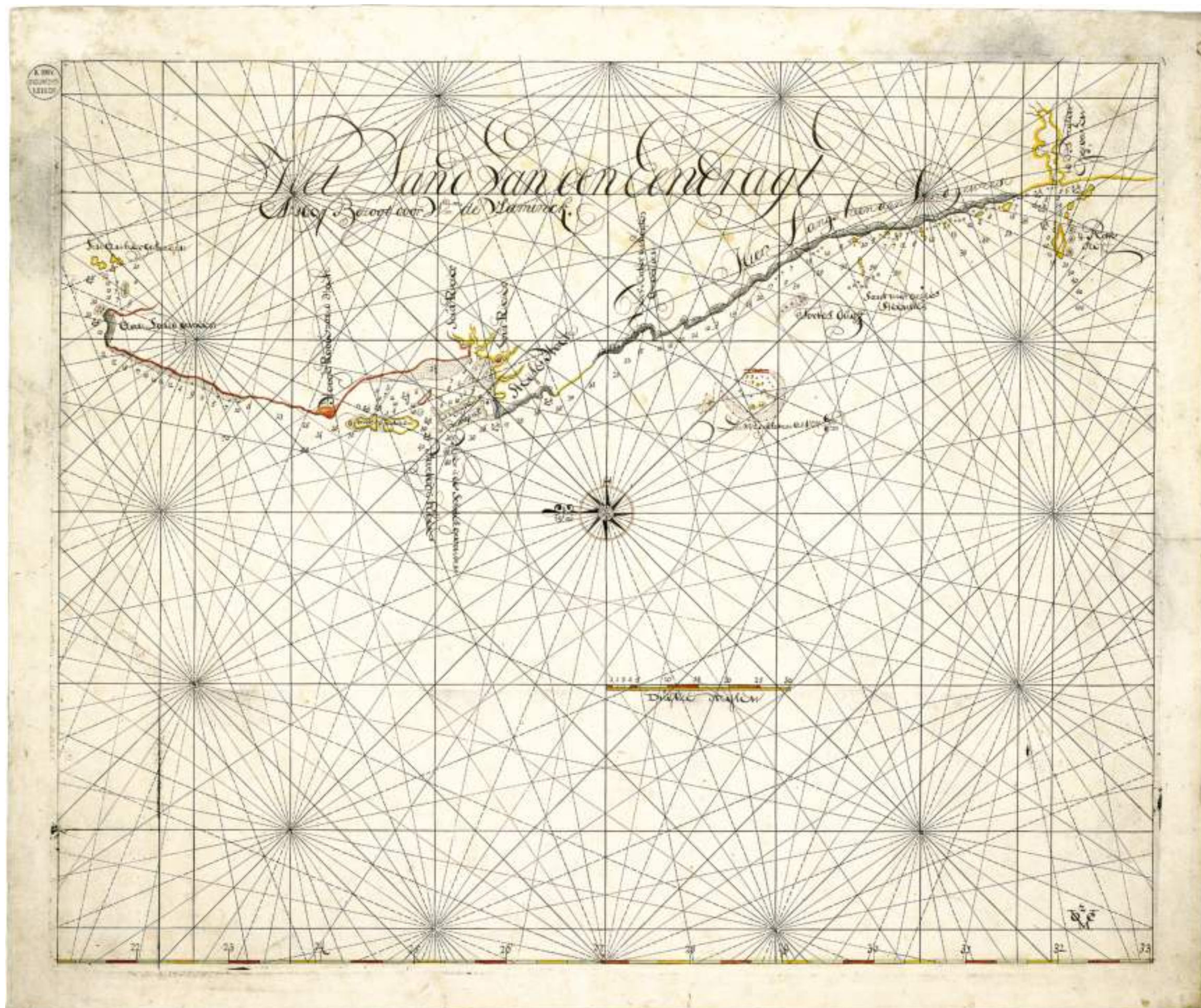
Verklaringen: [rechtsboven] een aantekening betreffende de herkomst van de kaartgegevens :
Explanations: [upper right] a note regarding the provenance of the information shown in the map :

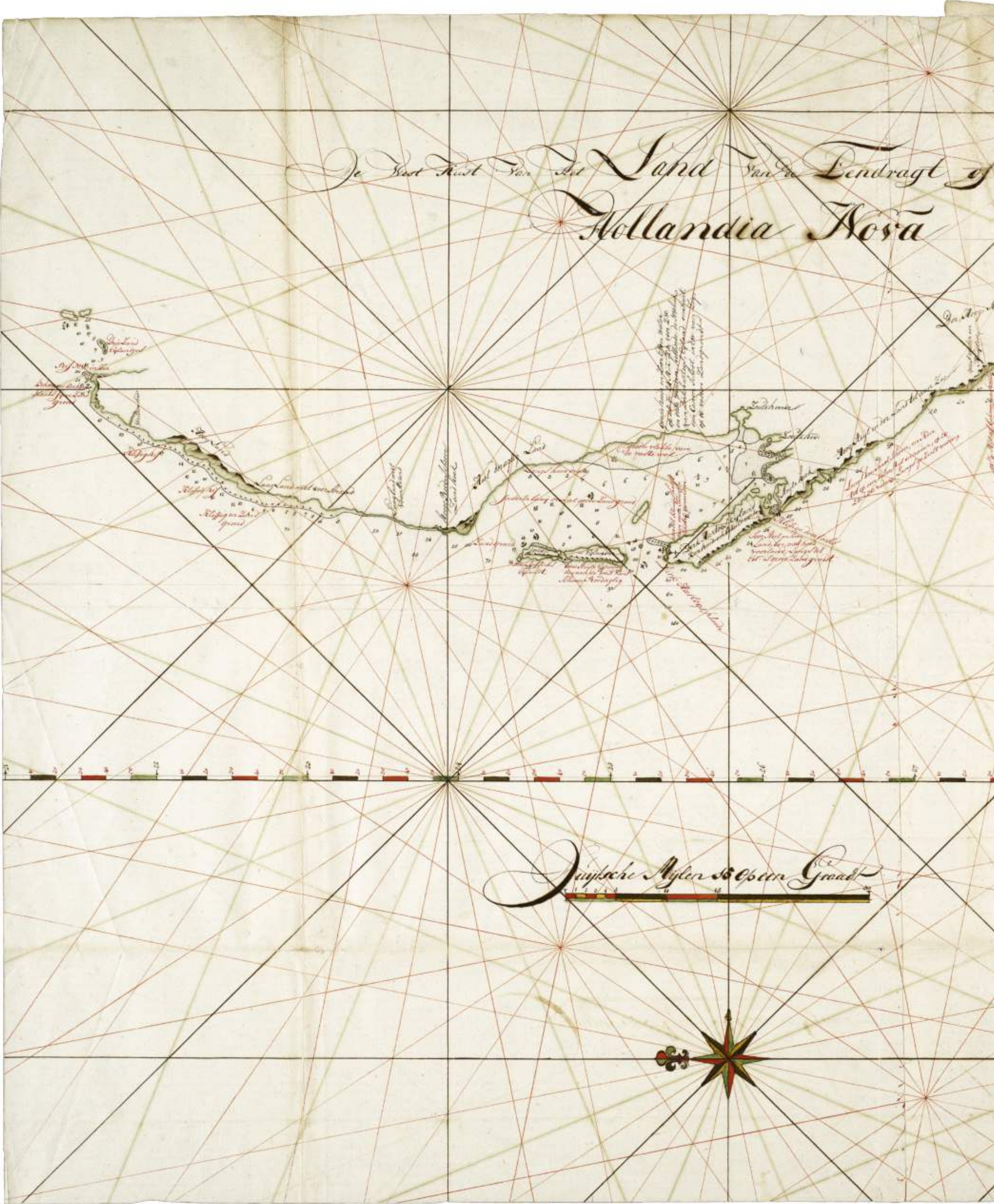
Dit is een opgaaf van de Schipper Jan Stijns volgens syn observatie.

[van midden boven naar links midden]
overige kaartinschriften :
[from above centre to centre left]
other inscriptions on the map :

Hierbinnen coraal en bossjes.
Hier baken gevonde en stucken van planken v: een schip.
Alhier vonden wij een stuk v: onse [...] en repareerde onse schuijd daarmee.
Kappen hier kromhout.
Hier t drucken v: een kraanbalk een houtse schoor v: een pomp en een wiel van een rampaar gevonde.
Balken v een schip gevonden met bouten daar in.
Hier vonden wij vogels en eijeren.
Hier vonde wij onse schuijd in de klippen sitte aan stucken en zijn 2- maande grood na het blijven v: ons schip.
Alhier een put gevonde.
Hier een schaar gevonde.
2: deckbalken gevonde.
Hier de sloep gemaakt.
Met dese schouwen sogte wij ons eten op d'andere eijlande en vande zeehonde.
Hier langs heen Klip Kraal en Zand Grondt.
Hier Langs heen klip Grondt.
Hier door zijn wij Zee gezeijlt moesten onse schuijt hier laten slijpen.

blad 403 onder / sheet 403 below:

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN, COLLECTIE BODEL
NIJENHUIS 006-15-035.

[Abraham Anias, ca./c. 1730] :

HET LAND VAN DEN EENDRAGT / A:o 1697 BEZOGT
DOOR W:M DE VLAMINCK.

EENDRACHT LAND / A:o 1697 VISITED BY W:M DE
VLAMINCK.

Schaalstok van 30 Duytze Mijlen = [ca. 1 : 2.085.000];
Scale-bar of 30 Duytze Mijlen = [approximately
1 : 2,085,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 64 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53 x 64 cm.

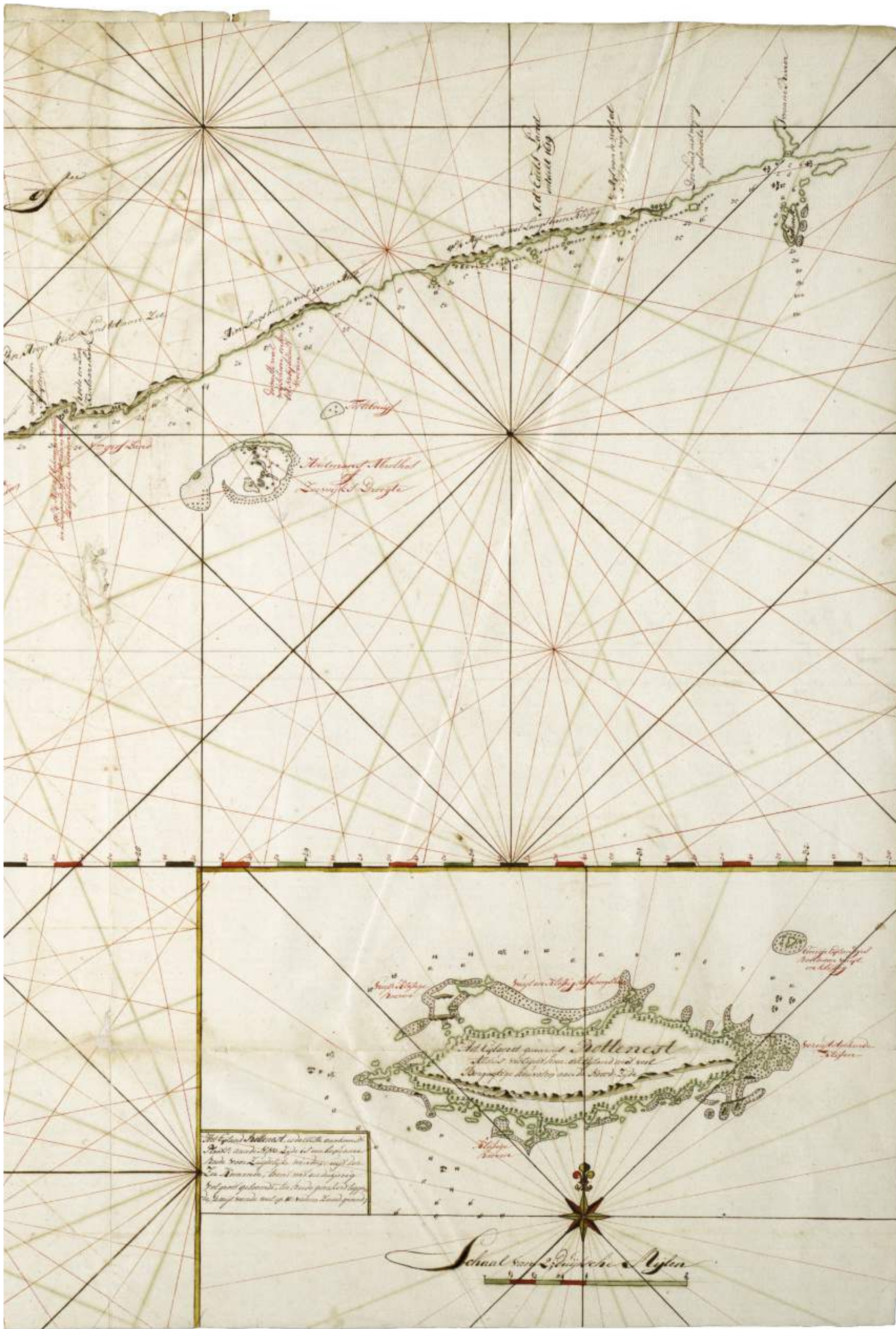
Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [rechtsonder] een monogram :
Explanations: [lower right] a monogram :

VOC ZM [VOC Kamer Zeeland, Middelburg].

Deze vereenvoudige en verkleinde kopie van de kaart van Willem de Vlamingh c.q. Victor Victorsz op de bladen 398-399 werd omstreeks 1730 gemaakt door Abraham Anias, kaartenmaker voor de Kamer Zeeland van de VOC in Middelburg, onder toevoeging van de Houtman Abrolhos zoals weergegeven in de kaart naar schipper Jan Steijns van de Zeewijk op blad 403 boven.

This simplified and reduced copy of the map by Willem de Vlamingh, or Victor Victorsz as the case may be, on sheets 398-399 was made in about 1730 by Abraham Anias, map-maker for the Zeeland Chamber of the VOC in Middelburg, with the addition of the Houtman Abrolhos as shown on the map according to skipper Jan Steijns of the Zeewijk on sheet 403 above.

bladen / sheets 404-405:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VELH 156.2.23.

[Gerrit de Haan, 1761] :

DE WEST KUST VAN HET LAND VAN DE EENDRAGT
OF / HOLLANDIA NOVA.

THE WEST COAST OF EENDRACHT LAND OR /
HOLLANDIA NOVA.

[inzetkaart / inset map]

Het Eyland genaamd Rottenest / Aldus vertoont hem,
dit Eijland met veel / Bergagtige heuvelen aen de
Noord: Zijde.

The Island called Rottenest / Thus appears this Island
with many / Mountainous hills on the North Side.

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijlen 15 op een Graadt =
[ca. 1 : 1,587,000] [inzetkaart] 2 Duijtsche Mijlen =
[ca. 1 : 176,000].
Scale-bar of 30 Duijtsche Mijlen 15 op een Graadt =
[approximately 1 : 1,587,000] [inset map] 2 Duijtsche
Mijlen = [approximately 1 : 176,000].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 66 x 97 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 66 x 97 cm.

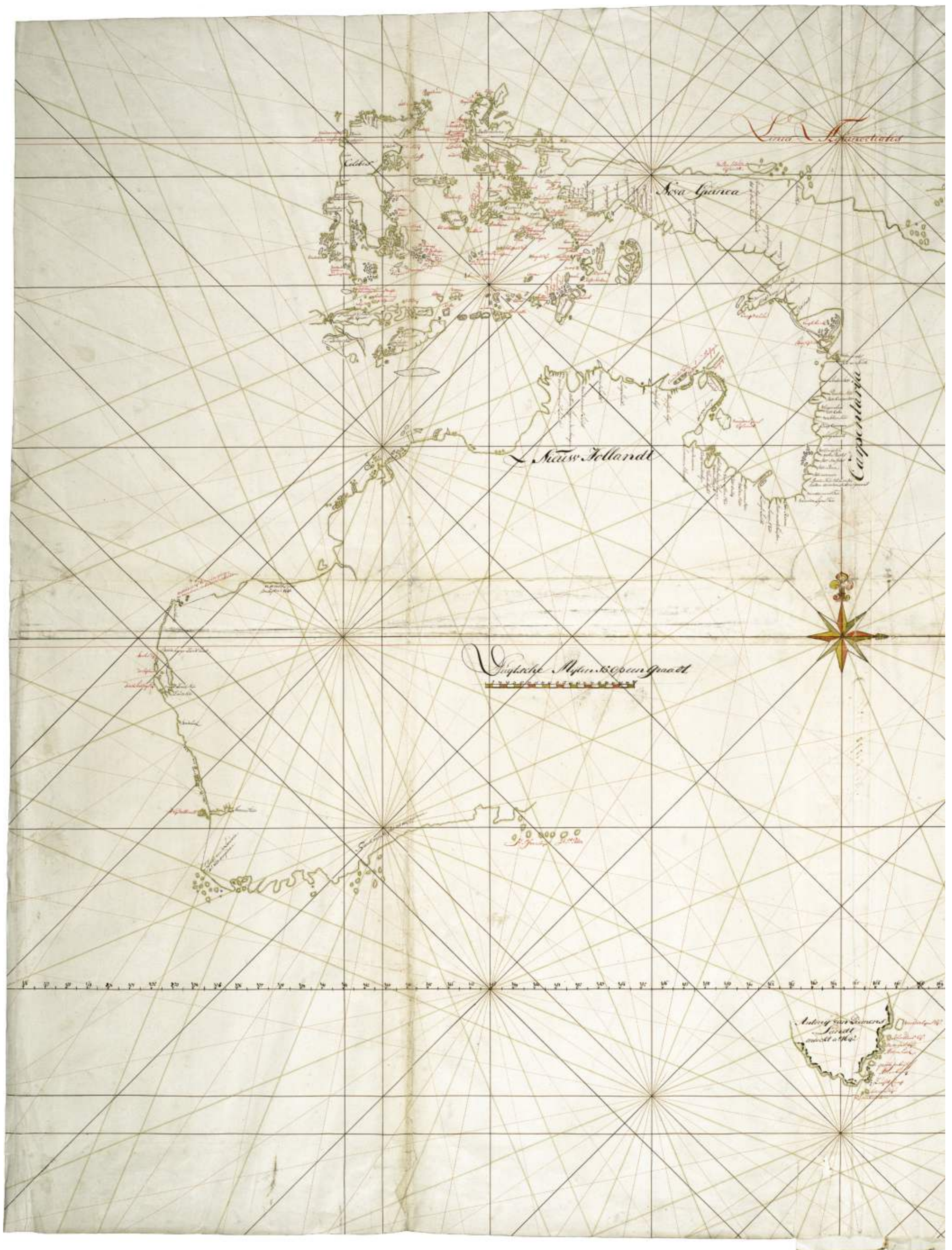
Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

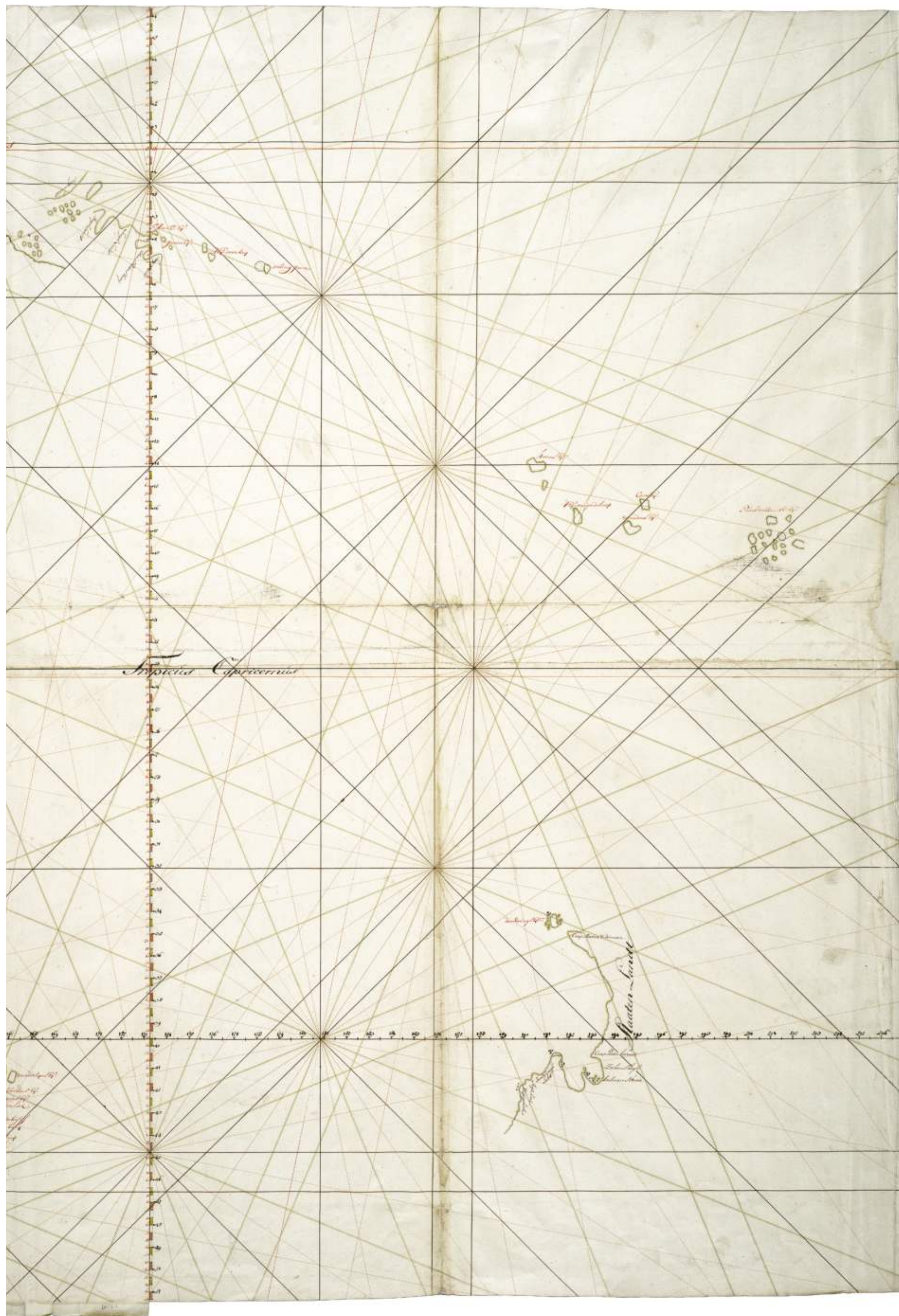
Verklaringen: [linksonder in inzetkaart] een beschrijving :
Explanations: [lower left in inset map] a description :

Het Eijland Rottenest, is de eerste aankomst Plaats; aan de
NNO: zijde is een bequame Reede voor Zuijdelijke
winden, uijt der Zee Komende, toont wat en deijngs vol
groot geboomte, ter reede geankert leggende, $\frac{1}{2}$ mijl vande
wal op 10: vadem Zandgrond.

Ook Gerrit de Haans kaart van de westkust van Australië uit
1761, overgenomen uit het tweede deel van diens *Ligtende
zeefakkel*, is nog overduidelijk gebaseerd op die van Victor
Victorsz uit 1697. De voornaamste toevoeging zijn de
Houtmans Abrolhos, weer naar schipper Steijns' kaart-
gegevens van 1728 over de stranding van de *Zeewijk* (blad
403 boven).

Gerrit de Haan's map of the west coast of Australia from
1761, taken from the second volume of his *Ligtende
zeefakkel*, is also still very clearly based on the one by Victor
Victorsz from 1697. The main addition is the Houtman Abrolhos,
again according to information from skipper Steijn's map
of 1728 relating to the grounding of the *Zeewijk* (sheet
403 above).

bladen / sheets 406-407:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VELH 156.1.18.

[Gerrit de Haan, 1760] :

[’T ZUIJD LANDT].

[THE SOUTH LAND].

Schaalstok van 105 Duijtsche Mijlen 15 op een Graadt = [ca. 1 : 6.323.000].
Scale-bar of 105 Duijtsche Mijlen 15 op een Graadt = [approximately 1 : 6,323,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 100,5 x 139,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 100.5 x 139.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

De laatste Nederlandse verkenningsexpeditie naar het Zuidland in de compagniestijd vond plaats in de maanden februari-juni 1756 vanuit Batavia met de barken *Ryder* en *Buys*, onder commando van de luitenant Jean Etienne Gonzal (tevens kapitein op de *Ryder*) en met de stuurman Lavienne Lodewijk van Asschens (bevelvoeder op de *Buys*) als tweede man. Nog voor de aankomst op het tussenstation Banda waren beide schepen door een storm van elkaar gescheiden, waarna elk op eigen gezag de opgedragen verkenning van Arnhem Land en de Golf van Carpentaria heeft proberen uit te voeren. De journales van deze expeditie zijn niet opgezonden naar de Republiek, maar de inhoud is bekend uit een samenvattend rapport over de tocht door de baas-kaartenmaker te Batavia, Gerrit de Haan, dat op 30 september 1756 aan de Hoge Regering werd overhandigd en nadien wel naar Nederland ging. Daaruit blijkt dat opnieuw de vermoede doorvaart tussen Nieuw-Guinea en Australië niet werd gevonden, maar men wel de oostkust van de Golf van Carpentaria aanzienlijk beter in kaart bracht, waarbij onder meer de nieuw ontdekte Asschens-hoek, de Batavia-rivier en het Buys-eiland werden benoemd. Belangwekkende resultaten leverde de expeditie verder niet op en evenmin is van de onderneming enig authentiek kaartmateriaal bewaard gebleven.

Opmerkelijk genoeg echter komen de nieuwe gegevens en benamingen met betrekking tot de Golf van Carpentaria ook niet voor op de hier gereproduceerde grote overzichtskaart van het Zuidland door Gerrit de Haan uit 1760, afkomstig uit het eerste deel van de *Ligtende zeejakkel*, terwijl die informatie hem door zijn werkzaamheid aan het rapport over de *Ryder* en *Buys* toen nog vers in het geheugen moet hebben gestaan. De naamgeving en topografische vorm van dit gebied en elders aan de Noord-Australische kust in zijn kaart komen overeen met die op de zogenoemde Eugenius-kaart van Vingboons uit 1665–1670 (bladen 362–363) en de Bonaparte-kaart uit de late zeventiende eeuw (bladen 386–387), waarin de gegevens van beide reizen van Abel Tasman in 1642–1644 zijn verwerkt. Ook aan andere kenmerken is te zien dat Gerrit de Haan hier sterk veroudere voorbeeldkaarten moet hebben gebruikt, zoals aan de vorm van Celebes (zonder de Golf van Tomini, nauwkeurig in kaart gebracht door Jan van der Wall in 1682) en van Nieuw-Guinea (waar de resultaten van de expeditie van Jacob Weyland in 1705 ontbreken), en aan de benaming van ‘Staaten Landt’ voor Nieuw-Zeeland, die toen al een eeuw in onbruik was.

The last Dutch expedition to explore the South Land in the period of the Company took place in the months February to June 1756 from Batavia with the barques *Ryder* and *Buys*, under the command of Lieutenant Jean Etienne Gonzal (also captain of the *Ryder*) and with the pilot Lavienne Lodewijk van Asschens (commanding officer on the *Buys*) as second in charge. Even before they arrived at the way station of Banda the two ships had been separated from each other by a storm, after which each attempted to carry out the exploration of Arnhem Land and the Gulf of Carpentaria as instructed on their own. The journals from this expedition were not sent on to the Republic, but the content is known from a summary report on the voyage by the Master Map-maker at Batavia, Gerrit de Haan, which was handed to the High Government on 30 September 1756, and subsequently was sent to the Netherlands. From this it appears that the supposed passage between New Guinea and Australia was again not found, but the east coast of the Gulf of Carpentaria was charted considerably better than before, so that among other places the newly discovered Asschens Point, the Batavia River and Buys Island were named. The expedition did not produce any interesting results, and neither has any authentic map material been preserved from the venture. Remarkably enough, though, the new information and names relating to the Gulf of Carpentaria also do not occur on the large general map of the South Land by Gerrit de Haan from 1760 reproduced here and originating from the first volume of the *Ligtende zeejakkel*, whereas such information must have been fresh in his memory from his work on the report about the *Ryder* and *Buys*. The names and topographical form of this area and elsewhere on the northern Australian coast on his map correspond with those on the so-called Eugenius Map of Vingboons from 1665–1670 (sheets 362–363) and the Bonaparte Map from the seventeenth century (sheets 386–387), in which data from Abel Tasman’s two voyages in 1642–1644 were incorporated. From other characteristics as well it can be seen that Gerrit de Haan here must have been using very obsolete maps as models. Examples are the shape of Celebes (without the Gulf of Tomini, accurately charted by Jan van der Wall in 1682), and of New Guinea (where the results of Jacob Weyland’s expedition in 1705 are lacking), and the use of the name of *Staaten Land* for New Zealand, which had then already been out of use for a century.

Nieuw-Zeeland, Stille Oceaan / New Zealand, Pacific Ocean

bladen / sheets 408-409:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.VELH 272.

[Anoniem, ca 1650] :
[Anonymous, c. 1650] :

[KAART VAN DE STILLE OCEAAN MET EEN DEEL VAN DE KUSTEN VAN NIEUW-ZEELAND].

[CHART OF THE PACIFIC OCEAN WITH PART OF THE COASTS OF NEW ZEALAND].

Schaal niet aangegeven.
Scale not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 140 x 148 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 140 x 148 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Nieuw-Zeeland, Stille Oceaan. De Nederlandse verkenning van Nieuw-Zeeland in de compagniestijd bleef beperkt tot de befaamde ontdekking op 13 december 1642 en de aansluitende exploratie van de westkust tot 6 januari 1643 tijdens de eerste reis van Abel Tasman. De hierna opgenomen kaarten en tekeningen met betrekking tot dit gebied op de bladen t/m 413 en op 419-420 zijn dan ook alle afkomstig uit of afgeleid van de afbeeldingen in de journaals van deze reis. Hetzelfde geldt voor de kaarten en tekeningen van de Tonga- en Fidji-eilanden en andere landverkenningen in de zuidwestelijke Stille Oceaan op de bladen 414-418 en 421, die in de tijd van de VOC eveneens vrijwel alleen bekend waren van Tasmans reis. Van de overige Nederlandse verkenningen in het zuidelijke deel van de Stille Zuidzee (het gedeelte noordelijk van de evenaar wordt besproken in het zevende atlasdeel over de zogenoemde ‘Indische Noord’), onder meer die van Olivier van Noort in 1600, Willem Schouten en Jacob le Maire in 1616 en Jacob Roggeveen in 1722, zijn bijna geen manuscriptafbeeldingen bewaard gebleven. De weinige uitzonderingen, Le Maires kaartje van zijn nieuwe zeeweg om Kaap Hoorn en de vier kaarten en tekeningen van de Straat van Magallanes – de oostelijke limiet van het VOC-octrooigebied – die in 1615 werden gemaakt tijdens de tweede Nederlandse wereldomzeiling onder Joris van Spilbergen, zijn afsluitend opgenomen op de bladen 422-423.

De hier gereproduceerde anonieme kaart van de Stille Oceaan met Nieuw-Zeeland en de door Tasman ontdekte eilanden van omstreeks 1650 was oorspronkelijk aan de linker zijde veel groter, zoals de namen met betrekking tot het nu missende Anthonie van Diemens Land (Tasmanië) linksonder aantonen, en vermeldde mogelijk ook de gegevens van Tasmans tweede tocht in 1644 langs de noord-en westkust van Australië. Nieuw-Zeeland is nog aangeduid als ‘Staaten Land’, terwijl de doorgang tussen het Noorder- en Zuidereiland geheel gesloten is getekend, zoals ook op de kaart in het Haagse Tasman-journaal.

New Zealand, Pacific Ocean. The exploration of New Zealand by the Dutch in the period of the Company has remained restricted to the famous discovery on 13 December 1642 and the following exploration of the west coast up to 6 January 1643 during Abel Tasman’s first voyage. The maps and drawings relating to this area included here on the sheets up to 413 and on sheets 419-420 are therefore all from or derived from the images in the journals of this voyage. The same applies to the maps and drawings of the Tonga and Fiji Islands and other landfalls in the south-western Pacific on sheets 414-418 and 421, which in the time of the Company were virtually only known from Tasman’s journey. Almost no manuscript depictions have been preserved of the remaining Dutch explorations in the southern part of the Pacific (the part north of the equator will be discussed in the seventh volume of the Atlas relating to the ‘Indies North’), including those of Olivier van Noort in 1600, Willem Schouten and Jacob le Maire in 1616, and Jacob Roggeveen in 1722. The few exceptions, namely Le Maire’s small chart of his new seaway around Cape Horn and the four maps and drawings of the Strait of Magellan (the eastern limit of the VOC charter area) which were made during the second Dutch circumnavigation of the world under Joris van Spilbergen in 1615, are given as a conclusion on sheets 422-423.

The anonymous map of the Pacific Ocean with New Zealand and the islands discovered by Tasman from around 1650 which is reproduced here was originally much larger on the left-hand side. This can be seen from the names relating to the missing Anthonie van Diemen’s Land (Tasmania) below left, and it possibly also included the information from Tasman’s second voyage in 1644 along the north and west coasts of Australia. New Zealand is still indicated as *Staaten Land*, while the passage between the North and South Islands is drawn as completely closed, as also on the map in Tasman’s journal in The Hague.

blad 410 boven / sheet 410 above:

NATIONAAL ARCHIEF, 1.11.01.01 121 FOL. 35V.

[Anoniem, 1643] :
[Anonymous, 1643] :

ALDUS VERTHOONT HET VASTELANDT BE ZUIJDEN DE CLIPPIJGE HOECK ALS GHIJ DE CUST LANGHS ZEIJLT ENDE VERTOONINGEN VANDE CLIPPIJGE HOECK / DIE HAER ALDUS VERTHOONEN ALS GIJ DER ONDER CONT ZIEN.

THUS APPEARS THE MAINLAND TO THE SOUTH OF THE ROCKY POINT WHEN YOU SAIL ALONG THE COAST AND VIEWS OF THE ROCKY POINT / WHICH APPEARS THUS AS YOU CAN SEE BELOW.

ALDUS VERTHOONT HET STATE LANDT BIJ ZUIJDEN DE CLIPPIJGE HOECK ALS GHIJ DE CUST LANGS ZEIJLT EN DE VERTHOONINGE VAN CLIPPYGE / HOECK DIE HAER ALDUS VERTHOONEN ALS GHIJ HIER ONDER CONT ZIEN.

(vervolg op pag. 410 / continued on p. 410)

